Programmabegroting 2025 - 2028

Gemeente **Borne**

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
2 Leeswijzer 7
3 Financiële hoofdlijnen 8
3.1 Uitgangspunten begroting 9
3.2 Financiële hoofdlijnen 11
Deel A: Beleidsbegroting 15
1 Programma's 16
1.1 Wonen en leven 17
1.2 Duurzame toekomst 25
1.3 Inclusieve samenleving 31
1.4 Bestuur en samenleving 38
1.5 Financieel gezond 44
2 Paragrafen 47
2.1 Lokale heffingen 48
2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 56
2.3 Onderhoud kapitaalgoederen 64
2.4 Financiering 68
2.5 Bedrijfsvoering 71
2.6 Verbonden partijen 73
2.7 Grondbeleid 80
1 Overzicht van baten en lasten per programma 84
2 Uiteenzetting van de financiële positie 86
2.1 Prognose meerjarenbalans 87
2.2 EMU-saldo 88
2.3 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 90
2.4 Investerings- en financieringsoverzicht 91
2.5 Reserves en voorzieningen 93
2.6 Structurele reservemutaties 95
2.7 Incidentele baten en lasten 96
3 Baten en lasten per taakveld 97
Deel C: Bijlagen 99
Bijlage 1 Verplichte beleidsindicatoren 100
Bijlage 2 Lijst van afkortingen 102

1 Inleiding

De kracht van Borne

Borne is centraal gelegen in het groene hart van Twente. Wij zijn een bloeiende gemeenschap waar inwoners naar elkaar omzien. Onze gemeenschap kent een sprankelend verenigingsleven waarin vele vrijwilligers hun steentje bijdragen om dit zo te houden. Bedrijven in Borne zijn robuust en betrokken bij de samenleving. Wij kennen een rijk cultureel verleden. Door het jaar heen worden diverse culturele evenementen georganiseerd die ook over de regiogrenzen heen publiek trekken. De voorzieningen op het gebied van sport, onderwijs, welzijn en zorg zijn goed te noemen. Borne is gunstig gelegen. Borne heeft een eigen spoorverbinding en ligt aan diverse rijkswegen. Waar nodig ondersteunen wij inwoners die dat nodig hebben. Hierbij geldt dat uitgegaan wordt van de zelfredzaamheid van de inwoner. Borne is een aantrekkelijke woongemeente met een diversiteit aan dorpen en wijken, elk met een eigen identiteit. De gemeente groeit en levert daarbij een belangrijke bijdrage aan de opgave op het gebied van wonen. Ondanks deze groei blijft Borne overzichtelijk en zijn de lijnen kort tussen inwoners onderling en tussen inwoners en lokale overheid. Wij zijn een vitale gemeenschap die mogelijkheden heeft om in te spelen op veranderingen. Daarbij werkt Borne samen met inwoners, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en Twentse gemeenten en andere partners. Dat is de kracht van Borne.

De gemeente als nabije overheid, de overheid die het dichtst bij de burger staat, is er voor de inwoners van Borne. Om de inwoners in staat te stellen te participeren in de samenleving en in staat te stellen om zo zelfstandig mogelijk regie te voeren over hun eigen leven. Om een zinvolle invulling te geven aan hun leven. Daartoe heeft de gemeente diverse mogelijkheden. De opgave die Borne heeft is, om Borne klaar te maken voor de toekomst, gebruik te maken van de kracht van Borne.

De veerkracht van Borne

Hierbij bieden wij uw gemeenteraad de Programmabegroting 2025 – 2028 aan. Meer nog dan de vorige programmabegroting staat deze programmabegroting in het teken van het financiële perspectief. Net als voor vele andere gemeenten zijn deze voor Borne niet gunstig. Voor het jaar 2025 geldt dit nog niet. Echter, voor de jaren daarop, vanaf 2026, worden we geconfronteerd met oplopende tekorten. Met de kennis die we nu hebben is dat in 2028 een tekort van ongeveer 2 miljoen euro. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat het jaar daarop, 2029 en volgende jaren, dat perspectief zal verbeteren. Daarvoor zijn er gewoon te veel onzekere factoren die van invloed zijn op onze begroting. Toch willen wij op termijn een reëel en structureel sluitende gezonde begroting. Dit om Borne gereed te maken voor de toekomst.

Los van de wettelijke verplichting om een sluitende begroting te hebben, is dat ook solide financieel beleid. Maar belangrijker nog: een financieel gezonde gemeente is immers beter in staat de opgaven van de toekomst aan te kunnen. Maar ook omdat we verwachten dat Borne wordt geconfronteerd met autonome ontwikkelingen die het hierboven vermelde tekort doen toenemen. Wij denken hierbij aan de noodzakelijke investeringen in de openbare ruimte en de huisvesting in het onderwijs. Ook kan gedacht worden aan investeringen om bij te blijven op het gebied van informatisering en automatisering. Daarnaast zullen investeringen in het maatschappelijk vastgoed en op het gebied van de hervormingsagenda jeugd noodzakelijk zijn.

Het kan niet anders dat met zo'n tekort maatregelen moeten worden genomen. Maatregelen die gevoeld gaan worden in de samenleving. Daarbij kunnen wij het niet iedere inwoner naar de zin maken. Daarom zal de gemeenteraad ook afgewogen keuzes moeten maken. We moeten een keuze maken in de aanwending van schaarse middelen: de te verdelen koek wordt kleiner.

We bereiden ons nu voor op de toekomst door een proces in gang te zetten dat als resultaat heeft om voldoende maatregelen aan de gemeenteraad voor te leggen, maatregelen die gericht zijn om op termijn een reëel en structureel sluitende gezonde begroting te hebben. Wij treffen deze maatregelen in het besef dat Borne geen eiland op zich is. Borne is een open gemeenschap en wordt, net als de rest van Nederland, geraakt door nationale en mondiale ontwikkelingen. De meest indringende is op dit moment de afhankelijkheid van de gemeente van de inkomsten van het rijk. Deze lopen fors terug. De te ontwerpen maatregelen zijn gericht op het verlagen van kosten, het verlagen van het kwaliteitsniveau van de dienstverlening, het verhogen van

inkomsten en het stoppen van taken. Pijnlijke keuzes zijn onontkoombaar maar ook dat hoort bij het voorbereiden op de toekomst. Bij dit proces betrekken we ook onze samenleving. Immers: we zetten ons in voor onze inwoners. Ook omdat inwoners en onze partners kunnen bijdragen aan deze opgave. Maar ook omdat wij geloven in de kracht van Borne. Inwoners en onze partners kunnen een bijdrage leveren daar waar wij een stap terug moeten doen. Of dat uit solidariteitsoverwegingen inwoners meer bijdragen. In dit proces heeft uw gemeenteraad bij de nota Kaderstelling 2025 – 2028 het standpunt ingenomen dat alles bespreekbaar is: er zijn geen taboes. Wij geloven dat vanuit de vitaliteit en robuustheid van de Bornse samenleving er voldoende veerkracht is om op een volwassen manier om te gaan met de te maken pijnlijke keuzes. Ook dat is Borne.

De daadkracht van Borne

Zoals gezegd: de koek wordt kleiner. Maar we blijven ons inzetten voor onze inwoners. Daarom maken we af waar we mee begonnen zijn. We blijven omgevingsvergunningen verstrekken. We zijn er voor ondersteuningsvraagstukken voor ouderen en jeugdigen. We blijven paspoorten uitgeven. Ondanks dat de te verdelen koek kleiner wordt, is de eerste jaarschijf van deze begroting sluitend. Daarmee is een basis gelegd voor onze ambities. Ambities die we in 2025 willen waarmaken om de kracht van Borne verder te versterken. Deze ambities zijn niet nieuw. Dat zou ook niet passend zijn in het licht van het financiële perspectief van 2026 en verder. Wij zetten daarmee de koers van uw gemeenteraad voort die u heeft vastgesteld bij de nota Kaderstelling 2025 – 2028. De realisatie van deze ambities vergen middelen en inzet. Inzet van u als gemeenteraad, ons als college en onze organisatie maar zeker ook van onze samenleving. Zonder de samenwerking met onze partners realiseren wij deze ambities niet. Met deze samenwerking boren wij de daadkracht van Borne aan: in samenwerking bouwen wij verder een vitale gemeenschap die mogelijkheden heeft om in te spelen op veranderingen. Veranderingen die zich in een steeds hoger tempo aan ons opdringen, in een toenemende mate van complexiteit en onderlinge samenhang.

We maken dus af waar we mee begonnen zijn. Ondanks de vele onzekerheden. Per programma geven wij hieronder aan welke ambities wij in 2025 gerealiseerd willen zien.

Programma wonen en leven

1. We gaan door met het bouwen van woningen. Hierbij kan gedacht worden aan de woningbouw op de Bornsche Maten en de voorbereidingen voor woningbouw op de locatie aan de Bornerbroeksestraat.
2. Met de aanstaande verhuizing van de ambtelijke organisatie komt op korte termijn het huidige gemeentehuis aan het Rheineplein 1 te Borne vrij. Samen met de gemeenteraad willen wij in 2025 duidelijkheid geven over de herbestemming van dit perceel.
3. In 2025 willen wij uw gemeenteraad de Omgevingsvisie ter vaststelling voorleggen. Met dit document worden de ruimtelijke kaders voor de inrichting van de openbare ruimte voor de komende 20 jaar van de gehele gemeente vorm gegeven. Het is daarmee een afwegingskader voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.
4. Ook willen wij het Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte (IBOR) aan uw gemeenteraad ter vaststelling voorleggen. Dit beleidsplan heeft als doel kaders voor een kwalitatief goede openbare ruimte te behouden. Het beleidsplan geeft onder meer richting aan de klimaat adaptieve herinrichting van bestaande wijken en de grote vervangingsopgave in de openbare ruimte waar we voor staan.

Programma duurzaamheid

1. Bestaanszekerheid is een landelijk issue. Borne zet op dit thema onder meer in op de bestrijding van energiearmoede. Immers, uit onderzoek blijkt dat met name bevolkingsgroepen met lage inkomens de meeste moeite hebben om de kosten van hun energierekening omlaag te brengen.
2. In het verlengde van het vorige punt zijn eind 2025 gedragen wijkkeuzes uitgewerkt in een WUP (Wijkuitvoeringsplan) voor Wensink-Zuid, dat de basis vormt voor de juridische verankering van de wijkkeuzes in het Omgevingsplan. Daarmee wordt meer duidelijkheid gegeven over het proces hoe de wijk Wensink Zuid ‘van het gas af gaat’. Nu al duidelijkheid geven biedt perspectief.

Programma inclusieve samenleving

1. We blijven ons inzetten voor onze inwoners die ondersteuning nodig hebben. Wij trachten daarbij te voorkomen dat inwoners onnodig dure en complexe hup nodig hebben. We zetten daarom in op voorliggende voorzieningen binnen het Sociaal Hus. Samen wonen in het Huis van Borne zal de klantgerichtheid naar onze inwoners versterken.
2. Na een lang en intensief traject wordt in 2025 het kindcentrum Borne West opgeleverd. Een lang gekoesterde wens van ouders, school, gemeente, maar zeker ook van onze jonge inwoners gaat daarmee in vervulling.
3. In 2025 wordt het Integraal HuisvestingsPlan geactualiseerd zodat we toekomstbestendig investeren in onze onderwijshuisvesting.
4. In 2025 starten de daadwerkelijke werkzaamheden die leiden tot de realisatie van het sportcentrum Borne West. Met deze realisatie beschikt Borne over een modern geoutilleerd sportcomplex dat klimaatadaptief gebouwd is. Het voorziet daarmee in een duidelijke behoefte van de sportminnende Bornenaren. Maar dat niet alleen, integendeel. Zo is met deze ontwikkeling het bewegingsonderwijs beter toegerust en zijn de voorwaarden voor sportstimulering ter bevordering van de algehele gezondheid verbeterd.
5. Tot slot willen we in 2025 duidelijkheid scheppen over de koers die wij willen inzetten over de opgave in relatie tot asielzoekers, Oekraïense ontheemden en statushouders. Het spreekt voor zich dat ook op dit onderdeel wij willen samenwerken met andere Twentse gemeenten.

Programma bestuur en samenleving

1. Goede en tijdige communicatie is onmisbaar voor een goed functionerende samenleving. Zeker in een samenleving waarin de burger mondiger en misschien ook wel assertiever wordt. Op basis hiervan is een goede en tijdige communicatie van de gemeente naar de samenleving over wat de gemeente wil en doet van groot belang. Ook het tijdig betrekken op de juiste wijze van inwoners bij beleidsontwikkeling (inwonerparticipatie) kan helpen om beter beleid te ontwikkelen en draagvlak te vergroten. Hiermee gaan we onverminderd door.
2. Borne werkt op vele terreinen samen met andere gemeenten. Denk hierbij aan samenwerking op het gebied van veiligheid, zorg en jeugd. Dit doen we niet zo maar. Samen met andere gemeenten optrekken betekent dat je meer kunt bereiken voor de inwoners. Omdat Twente een belangrijke bijdrage kan leveren aan de landelijke opgaven zoals bijvoorbeeld woningbouw. Daarom werken we in regionaal verband samen aan een Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente (ROS Twente) om, samen met de provincie Overijssel en het Rijk, te verkennen hoe Twente zich als sterke regio ook na 2030 kan ontwikkelen. We onderzoeken hoe de regionale ambities en landelijke opgaven samen kunnen komen. Maar we werken op meer belangrijke thema's in regionaal verband samen. Zo wordt in Twents verband gezamenlijk opgetrokken op de kansenagenda "Elke regio telt". Getracht wordt Twente beter onder de aandacht te krijgen bij het kabinet en de Europese Commissie. Doel is om meer middelen binnen te halen voor Twente. Het achterliggende doel is een stevige en brede impuls te geven aan de sociaal-economische ontwikkeling van Twente.

Programma financieel gezond

1. Met de navolgende ambitie is de cirkel rond: we eindigen waar we mee begonnen. Bij de nota Kaderstelling 2026 – 2029 leggen we een pallet aan ombuigingsvoorstellen aan uw gemeenteraad voor met als doel een reëel en structureel sluitende begroting. Met als achterliggend doel: een financieel gezonde gemeente die in staat is antwoorden te formuleren en in te voeren op de opgaven van de toekomst.

En nog meer

Daarnaast doen we nog veel meer. Dat varieert van het nadenken over een antwoord op de vraag hoe de N743 en N744 en haar omgeving in de nabije toekomst een andere functie kunnen krijgen tot de aanpak van de Spanjaardswijk. Ook op het gebied van duurzaamheid blijven we stappen zetten. We streven naar 50 kg restafval per inwoner per jaar in 2030. Er wordt een gebiedsagenda opgesteld voor Borne, waar overzichtelijk

wordt gemaakt wat er aan opgaven speelt binnen het landelijk gebied van Borne in het kader van verduurzaming. Binnen het onderdeel jeugd wordt stevig ingezet op de wettelijke verplichting van de Hervormingsagenda jeugd. Ingezet wordt op diverse projecten. Daarnaast worden de volgende projecten verder doorgezet in 2025: bestaanszekerheid, positieve gezondheid, kwetsbare jongeren tussen 16 en 27 jaar, Sociaal Hus, jonge kind en samenwerken in en met de wijk. 2025 is ook een bijzonder jaar omdat dan de 80-jarige bevrijding wordt gevierd. Dit zijn zo maar wat voorbeelden van onderwerpen die onze aandacht blijven verdienen.

Going concern

Maar ook werkzaamheden die standaard tot de taken van de gemeente behoren. Zeg maar de 'going concern'-taken. Dit zijn werkzaamheden variërend van het groenbeheer tot het uitgeven van identiteitsbewijzen, van het uitgeven van bouwkavels tot het verlenen van jeugdzorg, van het verlenen van omgevingsvergunningen tot de controles op overlast van bijvoorbeeld illegale feestpartijen. Maar ook activiteiten op het gebied van bedrijfsvoering, zonder welke al die voornoemde activiteiten niet gedaan kunnen worden gaan gewoon door. Van factuurverwerking tot het opstellen van een begroting, van ondersteuning op het gebied van HR tot advisering op het gebied van inkoop.

Met deze daadkracht willen we ons blijven inzetten voor onze inwoners en maken we af waar we mee begonnen zijn. Dit is in lijn met de voorgaande programmabegroting. We zijn er immers voor de Bornse inwoners.

De uitvoeringskracht van Borne

Er is veel werk dat verricht moet worden. De maatschappelijke en bestuurlijke opgaven zijn complex. De arbeidsmarkt is volop in beweging. Hoewel wij er tot nu toe in geslaagd zijn vacatures te kunnen vervullen, bestaat het risico dat dit niet altijd het geval zal zijn. Tevens is de organisatiestructuur per 1 mei jl. gewijzigd en is de positie van gemeentesecretaris net opnieuw ingevuld. Het lijkt, gezien de vele onzekerheden, bijna onvermijdelijk dat niet alles kan zoals gepland. Daarnaast zal het ombuigingsproces om te komen tot besluitvorming om de begroting op termijn gezond te maken, veel van de organisatie vergen. Ook kan de uitkomst ervan impact hebben op de uitvoeringskracht van de organisatie. Daar rekening mee houden, bijsturen en meeveren tekent de uitvoeringskracht van de gemeente. Het vraagt daarbij bestuurlijke moed om op de geëigende en niet geëigende momenten de gemeenteraad in kennis te stellen als zaken niet volgens onze ideeën verlopen. De gemeenteraad zal deze verantwoording dienen af te zetten tegen de onzekere tijden. Ook dat is de kracht van Borne.

De kern van 2025

Borne is een krachtige gemeente. Met krachtige inwoners, verenigingen en bedrijven. Deze kracht willen wij in 2025 verder versterken door onze ambities in 2025 te realiseren. Tegelijkertijd wordt de veerkracht van Borne op de proef gesteld door het slechte financiële perspectief voor de jaren 2026 en daarna. Samen met de samenleving en uw gemeenteraad ambiëren wij een financieel gezonde gemeente die in staat is antwoorden te formuleren en in te voeren op de opgaven van de toekomst. Dit doen wij door een ombuigingstraject samen met inwoners en uw gemeenteraad. We willen gebruik maken van de kracht van Borne.

2 Leeswijzer

Overeenkomstig artikel 190 van de Gemeentewet biedt het college de gemeenteraad een meerjarenbegroting aan. Voor de gemeenteraad dient de begroting als kader om beleidskeuzes te maken en te sturen op prioriteiten voor deze raadsperiode. Deze begroting is ook bedoeld om de gemeenteraad en de Bornse samenleving inzicht te geven in de verwachte inkomsten en uitgaven van de gemeente. Hiermee kunnen zij zich een oordeel vormen over de financiële positie en de beleidskeuzes van de gemeente. Voor het college is de begroting het beleidsmatig en financieel kader voor de jaarschijf 2025. De begroting die hier voorligt is gebaseerd op de nota Kaderstelling 2025 – 2028. In hoofdstuk 3 volgt een toelichting op de financiële hoofdlijnen. In hoofdstuk 4 worden de programma's beschreven. De begrotingsindeling bestaat uit vijf programma’s en verschillende programmaonderdelen; deze worden thema’s genoemd. De beschrijving per programma en thema is telkens opgebouwd vanuit de drie w- vragen:

1. Wat willen we bereiken?
2. Wat gaan we daarvoor doen?
3. Wat gaat het kosten?

Bij het derde onderdeel worden alle verschillen groter dan € 100.000 op themaniveau ten opzichte van de begroting 2024 verklaard. Voor de vergelijking hebben wij de jaarrekeningcijfers van 2023 opgenomen in de meerjarenoverzichten met baten en lasten per programmaonderdeel. In hoofdstuk 5 zijn de verplichte paragrafen opgenomen. Het doel van de paragrafen is om onderwerpen die programma-overstijgend zijn inzichtelijk te maken. Hoofdstuk 6 gaat in op de financiële begroting. Dit betreffen veelal financiële overzichten. Dit zijn onder andere de verplichte overzichten overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording waar wij over moeten rapporteren. Tot slot komen in hoofdstuk 7 de bijlagen aan bod. Hierin staan onder andere de uitgangspunten van deze begroting, de verdeling van baten en lasten per taakveld en een overzicht van alle verbonden partijen.

3. Financiële hoofdlijnen

3.1 Uitgangspunten begroting

Voor de begroting 2025 worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Peildatum voor de meerjarenbegroting 2025-2028 is 9 juli 2024 (na vaststelling Nota Kaderstelling 2025-2028).
2. Uitgangspunt voor het opstellen van een begroting is het door de raad vastgestelde beleid in de Nota Kaderstelling 2025-2028 met daarbij autonome ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden in de periode tussen de peildatum van de Nota Kaderstelling 1 april 2024 en de peildatum van de Programmabegroting op 9 juli. Te denken valt aan ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden als gevolg van de Meerjarenprognose Grondexploitaties, de jaarstukken en de meicirculaire van het Rijk.
3. Uitgangspunt voor de batenkant is de meicirculaire 2024.
4. Budgetaanpassing vinden alleen plaats als er sprake is van autonome ontwikkelingen en door de raad genomen besluiten.
5. Verschillen groter dan € 100.000 worden op themaniveau ten opzichte van de begroting 2024 verklaard.
6. Structurele dekking vindt plaats uit de structurele ruimte bij de begroting of uit de stelpost Beleidsontwikkeling.
7. De reserve beleidsontwikkeling wordt niet ingezet voor nieuw beleid. Technisch gezien is er ruimte voor nieuw beleid zolang de weerstandsratio boven de 1,4 blijft. De afspraak ‘pas op de plaats’ zoals gemaakt bij de nota Kaderstelling 2025-2028 blijft van toepassing.
8. De Algemene reserve en de Algemene reserve grondexploitatie zijn weerstandsreserves en worden niet gebruikt als dekkingreserves.
9. Bestemmingsreserves zijn ook dekkingsreserves en worden daarmee niet ingezet voor nieuw beleid.
10. Deze begroting voorziet, anders dan een inflatiecorrectie en een verandering van proceskosten, geen lastenverhoging, anders dan reeds besloten door de raad, om de kostendekkendheid van leges te behouden. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing geldt dat de hoogte van deze heffingen gerelateerd is aan de te verwachten uitgaven (gesloten systeem).
11. De begroting voldoet aan de door de toezichthouder vastgestelde kaders en leidt tot een begroting met repressief toezicht.
12. Ramingen worden gesplitst in incidentele ramingen en structurele ramingen.
13. De loon- en prijsontwikkelingen 2025-2028 worden op concernniveau geraamd op een stelpost (bron: indicator “loonvoet sector overheid” en “index over de materiële overheidsconsumptie (IMOC)”). De indices zijn als volgt:

Opbouw stelposten loon en prijs	Omvang betreffende begrotingsposten	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Loonontwikkeling	€ 16 miljoen	5,3%	1,9%	1,5%	1,5%
Prijsontwikkeling	€ 52,2 miljoen	1,9%	1,9%	1,5%	1,5%

14. De areaalontwikkelingen en vervangingsinvesteringen worden op concernniveau geraamd op een stelpost.
15. Bij herfinanciering van langlopende leningen stemmen we de rente-typische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting zo veel mogelijk af op de actuele rentestand en de rentevisie (conform treasurystatuut).
16. Bedragen worden afgerond op eenheden van € 1.000, tenzij anders vermeld.
17. Conform de BBV-voorschriften zal de meerjarenbegroting uiteindelijk structureel sluitend moeten zijn.
18. Aantallen woonruimten en inwoners: Voor woonruimte- en inwoneraantallen gelden de aannames in onderstaande tabel (peildatum 1-1-2024):

Jaar	Aantal woonruimten	Aantal inwoners	Gemiddelde woningbezetting
1-1-2024	10.570	24.524	2,32
1-1-2025	10.735	24.800	2,31
1-1-2026	10.910	25.217	2,30
1-1-2027	10.777	25.446	2,29
1-1-2028	10.819	25.950	2,28

3.2 Financiële hoofdlijnen

Het vertrekpunt in dit financieel perspectief is het huidige, door de gemeenteraad vastgestelde, meerjarig perspectief zoals vastgelegd in de nota Kaderstelling 2025-2028. Dit perspectief is als volgt (tabel 6 uit de nota Kaderstelling 2025-2028):

Verschillenverklaring (* 1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Saldo Kaderstelling	1.114 V	-1.406 N	-1.631 N	-1.731 N
Taakstellingen	-50 N	-315 N	-315 N	-315 N
Saldo inclusief taakstellingen	**1.064 V**	**-1.721 N**	**-1.946 N**	**-2.046 N**

De peildatum van de nota Kaderstelling lag op 1 april 2024. De peildatum van deze meerjarenbegroting ligt op 9 juli 2024. De dag na vaststelling van de nota Kaderstelling. Dat betekent dat in het perspectief van deze meerjarenbegroting ook de autonome ontwikkelingen in de tussenliggende periode zijn meegenomen. Bijvoorbeeld de ontwikkelingen zoals gemeld in de door het college aangeboden halfjaarrapportage, de effecten van de Meerjarenprognose Grondexploitaties, de jaarstukken 2023 en de meicirculaire 2024. De autonome ontwikkelingen zijn in te delen in een aantal onderwerpen. Deze onderwerpen komen terug in de onderstaande tabel. In deze tabel wordt begonnen met het Saldo Kaderstelling exclusief de taakstellingen, vervolgens komen de autonome ontwikkelingen gegroepeerd aan bod en tot slot het saldo exclusief en inclusief taakstellingen.

Verschillenverklaring (* 1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
1. Saldo Kaderstelling	1.114 V	-1.406 N	-1.631 N	-1.731 N
2. Gemeentefonds	576 V	42 V	23 V	1.625 V
3. Indexatie loon en prijs	-497 N	-264 N	-319 N	-1.579 N
4. Afschrijvingen en rente	248 V	387 V	188 V	-35 N
5. Ontwikkelingen halfjaarrapportage	-190 N	-50 N	-50 N	-50 N
6. Ontwikkelingen na halfjaarrapportage	-55 N	-55 N	-55 N	-55 N
Eindtotaal exclusief taakstelling	**1.196 V**	**-1.347 N**	**-1.844 N**	**-1.825 N**
Taakstelling	0	-265 N	-265 N	-265 N
Eindtotaal inclusief taakstelling	**1.196 V**	**-1.612 N**	**-2.109 N**	**-2.090 N**

De begroting 2025 laat een overschot van ongeveer € 1,2 miljoen zien, € 1,1 miljoen hiervan is structureel. Dit voordeel slaat om in een nadeel van € 1,3 miljoen in 2026. Oplopend tot € 1,8 miljoen in 2028. Dit kan oplopen tot € 2,1 miljoen afhankelijk of de taakstelling kan worden ingevuld. Ondanks onder andere het beschikbaar komen in de meicirculaire van de jaarschijf 2028, verandert het beeld ten opzichte van de Nota Kaderstelling niet en blijven de ravijnjaren bestaan.

Gemeentefonds: meicirculaire

De meicirculaire laat voor 2025 (+ € 576.000) en 2028 (+1.625.000) een positief beeld zien, in de tussenliggende jaren verandert er nagenoeg niets. Half september 2024 zijn het regeerprogramma en de septembercirculaire verschenen. Beide stukken zijn binnengekomen na de peildatum van 9 juli 2024 en daarom niet verwerkt in deze begroting. Vandaar dat de meicirculaire 2024 samen met het hoofdlijnenakkoord de belangrijkste input zijn voor de raming van de middelen die Borne ontvangt vanuit het Rijk in 2025 en verder.

Gemeentefonds: ravijn en accressen

Het hoofdlijnenakkoord geeft aan dat het ‘ravijn’ blijft. Het “samen trap op samen trap af” is in 2024 versneld afgebouwd en de meicirculaire bouwt voort op dit bestaande budgettaire kader. Het prijsaccres van het gemeentefonds wordt nu bepaald aan de hand van de voorjaarsraming van het lopende jaar. Uit onderzoek blijkt dat het bruto binnenlands product over het algemeen hoger is dan de CPB-raming daarvan in het voorjaar. Het prijsaccres dreigt hiermee structureel te laag te worden. Daarnaast zorgt het loslaten van deze systematiek voor een scheefheid tussen taken en middelen. Vanuit de VNG wordt druk gezet op het Rijk om dit aan te passen. Het te lage prijsaccres over de laatste jaren heeft voor Borne geleid tot een structureel lagere uitkering gemeentefonds van ruim één miljoen. Dit werkt eveneens cumulatief door in de komende begrotingsjaren, meer hierover is te vinden op pagina 39.

Gemeentefonds: jeugd

De Hervormingsagenda Jeugd wordt doorgezet. Het kabinet wil zich in het bijzonder inzetten op het versneld afbouwen van de gesloten jeugdzorg. In eerdere meicirculaires zijn er voor de jaren 2022 t/m 2025 aanvullende incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds. Het beschikbaar stellen van deze middelen voor de jaren 2026 en verder vindt plaats na het advies van de deskundigencommissie en de besluitvorming daarover. De provincie geeft (in overleg met Rijk, VNG en het IPO) aan dat deze middelen structureel en reëel mogen worden geraamd. Voor Borne is dit een structurele toevoeging van ongeveer € 1,2 miljoen. Tot nu toe is voorzichtigheidshalve rekening gehouden met € 900.000 structureel. Dit is gebaseerd op 75% van het totaal.

Landelijk is er met de Hervormingsagenda Jeugd overeenstemming bereikt over een bezuinigingsopgave van € 1 miljard. Het Bornse aandeel hierin bedraagt ruim € 1,1 miljoen. Het eerste gedeelte van deze bezuiniging van € 700.000 (landelijk € 650 miljoen)is reeds verwerkt in ons meerjarig perspectief. Ook het tweede gedeelte van € 425.000 is structureel verwerkt in ons meerjarig perspectief. Per saldo betekent dit een uitzetting van structureel € 900.000 en een korting van €1,1 miljoen.

Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW) heeft het kabinet besloten tot het realiseren van een aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen. Voor Borne betekent dit structureel een nadeel van € 550.000. In ons meerjarig perspectief is rekening gehouden met dit nadeel. De provincie geeft hiervan aan dat deze middelen budgettair neutraal opgenomen mogen worden in de begroting. Het nadeel van € 511 miljoen vanaf 2026 is nog wel opgenomen in de gemeentefondsbegroting. Het nieuw te vormen kabinet heeft het voornemen om deze korting vanaf 2026 te schrappen. Dit is echter nog niet vertaald in de meicirculaire 2024 en daarom niet opgenomen in deze begroting.

Indexaties

De berekening van de stelposten baseren we op gegevens vanuit de Macro Economische Verkenningen (MEV) van het Rijk. In de uitgangspunten bij de begroting staan de omvang en percentages hiervan weergegeven. Hierbij kijken we ook terug naar de werkelijke inflatie van de afgelopen jaren. Op basis van de meest recente gegevens vanuit de MEV zien we dat we de stelposten voor loon en prijs iets naar boven moeten bijstellen. Stelposten worden net als het gemeentefonds cumulatief geraamd. Dit betekent dat het voordeel dat in het gemeentefonds in 2028 ontstaat wordt geparkeerd op de stelposten.

Afschrijvingen en rente

We beginnen met afschrijven in het jaar na ingebruikname van een investering. Doordat in een paar gevallen de ingebruikname later plaatsvindt dan gepland heeft dit een incidenteel voordelig effect op onze begroting. De kapitaallasten van deze vertraagde investeringen beginnen dan namelijk ook later te lopen. Daarnaast ontstaan er incidenteel rentevoordelen door de gewijzigde regelgeving over het doorbelasten van rente aan grondexploitaties en de vastgestelde jaarstukken 2023 (met daarin de verwerking van de Meerjarenprognose grondexploitaties). Het gaat hierbij om ongeveer € 250.000 voordeel in 2025. Deze incidentele voordelen lopen tot en met 2027.

Ontwikkelingen halfjaarrapportage

Met de halfjaarrapportage 2024 bleek dat de taakstelling op Kulturhus is behaald en dat deze ten onrechte nog in de begroting staat. Dit is gecorrigeerd in de begroting 2025-2028. Waardoor een structureel nadeel van € 50.000 ontstaat. Met de halfjaarrapportage is ook Swim2Play incidenteel verwerkt. Het afsluiten van dit contract heeft een incidenteel nadelig effect van € 140.000 in 2025.

Autonome ontwikkelingen sinds halfjaarrapportage

Twente Milieu het huurcontract voor de Bieffel opgezegd. Dit leidt tot een structureel nadeel van € 55.000.

Op programmaniveau leiden alle bovenstaande aanpassingen tot de volgende meerjarenbegroting:

Meerjarenbegroting (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting (act.) 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
PR1 Wonen en leven	3.602	3.036	2.678	2.662	2.662	2.662
PR2 Duurzame toekomst	3.247	3.803	3.393	3.400	3.403	3.403
PR3 Inclusieve samenleving	8.975	16.918	8.195	8.184	8.060	8.060
PR4 Bestuur en samenleving	884	620	507	507	507	507
PR5 Financieel gezond	81.779	69.755	66.127	63.816	65.695	65.942
Totaal baten	**98.485**	**94.133**	**80.899**	**78.567**	**80.327**	**80.573**
Lasten:						
PR1 Wonen en leven	8.820	9.093	8.220	8.068	8.085	8.070
PR2 Duurzame toekomst	4.597	5.159	4.392	4.523	4.457	4.457
PR3 Inclusieve samenleving	41.735	49.914	42.031	41.176	42.207	41.895
PR4 Bestuur en samenleving	14.538	16.985	15.916	15.913	15.779	15.745
PR5 Financieel gezond	22.733	12.982	9.144	10.235	11.641	12.232
Totaal lasten	**92.424**	**94.133**	**79.704**	**79.914**	**82.170**	**82.398**
Saldo	**6.062 V**	**0 -**	**1.196 V**	**-1.347 N**	**-1.844 N**	**-1.825 N**

Algemene reserves

De algemene reserve en de algemene reserve grondexploitatie zijn reserves voor het weerstandsvermogen. De benodigde weerstandscapaciteit stijgt van € 5,4 miljoen naar € 5,7 miljoen. De afspraak is dat de weerstandsratio op 1,4 moet liggen. Dit maakt dat er € 8,0 miljoen achter de hand dient te worden gehouden in onze algemene reserves. Dit is een ophoging van € 700.000. Deze middelen worden onttrokken aan de reserve beleidsontwikkeling. Hierdoor zit er inde reserve beleidsontwikkeling in 2025 € 6,8 miljoen. In de onderstaande tabel worden de middelen in de algemene reserves de komende jaren weergegeven. Hierbij wordt het geprognosticeerde saldo verrekend met de reserve beleidsontwikkeling.

Stand algemene reserves per 31-12 (* € 1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Algemene reserve	5.600	5.600	5.600	5.600
Algemene reserve Grondexploitatie	2.400	2.400	2.400	2.400
Reserve Beleidsontwikkeling	6.832	8.028	6.681	4.837
Eindtotaal	**14.832**	**16.028**	**14.681**	**12.837**

De reservepositie komt door het meerjarige negatieve saldo onder druk te staan. Daarom wordt de reserve beleidsontwikkeling niet ingezet voor nieuw beleid. Technisch gezien is er ruimte voor nieuw beleid zolang de weerstandsratio boven de 1,4 blijft. De afspraak ‘pas op de plaats’ zoals gemaakt bij de nota Kaderstelling 2025-2028 blijft echter van toepassing.

A. Beleidsbegroting

1. Programma's

1.1 Wonen en leven

Inleiding

In het programma Wonen en Leven komen verschillende (beleids)vakgebieden bij elkaar in relatie tot de fysieke leefomgeving, waaronder wonen, mobiliteit en ruimtelijke ordening.

1.1.1 Wat willen we bereiken?

De ambitie van gemeente Borne is het bieden van ruimte voor een groeiende en leefbare gemeente. Het woon- en leefklimaat in Borne wordt in hoge mate gewaardeerd. Dit blijkt ook uit landelijk onderzoek. Dat willen we zo houden. Op het terrein van woningbouw, energietransitie, mobiliteit en openbare ruimte willen we dat waar mogelijk verbeteren.

We werken daarnaast verder aan het opstellen van een Omgevingsvisie voor de lange termijn (2024+) voor de gehele fysieke leefomgeving. We doen dat niet alleen. Samen willen we ruimte maken: met inwoners, ondernemers, ketenpartners en maatschappelijke organisaties. De Omgevingsvisie beschrijft beelden van de gewenste toekomst van de fysieke leefomgeving (waaronder ruimte, water, milieu, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed), en brengt ontwikkelingen (zoals klimaatadaptatie, energietransitie en gezondheid) met elkaar in verband.

Wonen en Bouwen

In het licht van de dynamiek op de woningmarkt is in mei 2023 de geactualiseerde 'Woonvisie Borne 2022+' door de gemeenteraad vastgesteld. Met deze woonvisie kijken we naar de toekomst van het wonen in Borne en bieden we een basis voor de afwegingen die we in de komende jaren maken. Zo zorgen we er voor dat Borne ook de komende tien jaar voldoende passende woningen kan blijven bieden voor haar inwoners. Maar ook dat Borne een belangrijke woonfunctie blijft vervullen voor de regio Twente.

In navolging van deze woonvisie is in mei 2024 door het college de ‘Woningbouwprognose gemeente Borne 2024-2038’ vastgesteld. Deze prognose wordt met regelmaat geactualiseerd en stemt vraag en aanbod binnen de Bornse woningmarkt zo goed mogelijk op elkaar af. We werken aan een evenwichtige en toekomstbestendige woningvoorraad. Specifieke doelgroepen als jongeren, ouderen en statushouders verliezen we daarbij niet uit het oog. Het moet voor de inwoners mogelijk en aantrekkelijk zijn om op een natuurlijke manier een wooncarrière te maken die past bij hun levensloop. Het gaat dan niet alleen om levensloopbestendig bouwen, maar bijvoorbeeld ook om aandacht binnen woonomgevingen voor kwetsbaren. Uiteindelijk betekent dit het realiseren van de juiste woningen op de juiste plek.

De urgente vraag naar woningen vraagt om snel en meer bouwen. Het huisvestingsvraagstuk is daarbij complex. Naast de eigen reguliere opgave vangt de gemeente Borne ook een deel van de regionale woningbehoefte op in de Bornsche Maten. En ook aan de taakstellingen voor statushouders en andere aandachtsgroepen moet worden voldaan. We voorzien binnen onze gemeente in deze woningbehoefte door het bouwen van zowel permanente als tijdelijke woningen.
De afgelopen periode is geconcludeerd dat de inzet op de versnelde woningbouw geïntensiveerd moet worden, waarbij getracht wordt om alle mogelijke versnellingen in te zetten die zich voor doen. Daarom worden er continue mogelijkheden verkend om versneld en meer (sociale) woningbouw te realiseren. Te denken valt hierbij aan meer locaties voor (tijdelijke) flexwoningen, andere woonvormen die modulair gebouwd kunnen worden en mogelijkheden voor hergebruik van bestaand vastgoed.

In 2024 is gestart met de eerste ontwikkellocaties voor versneld bouwen aan de Tichelkampweg. Ook zijn we begonnen met de (plan)ontwikkeling van nieuwe projecten voor versnelde sociale woningbouw, zowel tijdelijk als permanent. Het gaat hierbij om locaties aan de Bornerbroeksestraat, de Bornsche Maten en het Jonge Poerinkterrein

Ruimtelijke (regionale) ontwikkeling (ROS)

In de ROS Twente komen regionale ambities en landelijke opgaven samen. Want het is goed wonen, werken en recreëren in Twente. Om de economische en groene kracht te behouden en versterken, is een schaalsprong in de verstedelijking na 2030 noodzakelijk. Dit past ook in het voornemen van het Rijk, zoals verwoord in het voorontwerp van de Nota Ruimte. Het Rijk wil de ruimtelijk-economische ontwikkeling van stedelijke regio's in het noorden, oosten en zuiden van ons land stimuleren en versterken. Deze regio's kunnen daardoor een grotere rol spelen in de nationale verstedelijkingsopgaven dan tot nu toe het geval. Denk bijvoorbeeld aan opgaven als de krapte op de woningmarkt, de bescherming van natuur, de toekomstbestendigheid van de landbouw en het versterken van de concurrentiekracht van onze economie.

Mobiliteit

We promoten gezonde mobiliteit volgens het STOMP-principe (Stappen-Trappen-Openbaarvervoer-MAAS (Mobility As A Service)- Prive auto) en verleiden mensen om meer te lopen, fietsen en het openbaar vervoer te gebruiken.

Klimaatadaptatie

Gemeente Borne heeft ambitie om de leefomgeving gezonder en klimaatadaptiever te maken. Bij elke infrastructurele verandering wordt rekening gehouden met de toekomstige scenario's in de weersextremen van de wateropgaven, hitte en droogte. De gemeente Borne heeft de ambitie om voor 2050 een volledig duurzaam ingerichte en duurzaam beheerde openbare ruimte, waarbij inwoners voldoende beschermd zijn tegen extreme neerslag, droogte en hitte. Tot 2030 wil de gemeente Borne de volgende doelen realiseren:

1. Gemeente breed verminderen van de effecten van wateroverlast
2. Kwetsbaarheden bij langdurige droge perioden (droogte) beter beheersbaar maken
3. Zorgdragen voor een aangenaam leefklimaat in Borne (hitte)
4. Beschikken over voldoende drinkwaterreserves van goede kwaliteit

1.1.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Wonen en bouwen

Voor de totale woningbouwopgave wordt jaarlijks een woningbouwprognose gemaakt en geactualiseerd. Hierin brengen we de woningbehoefte van verschillende doelgroepen in kaart. Deze behoeften koppelen we aan het benodigde aantal woningen in de verschillende segmenten.

We continueren de ingezette lijn om in de planvorming rekening te houden met de doelstellingen die vanuit het Rijk op de woningbouwopgave gelegd worden. Dit houdt in dat er in de nog te ontwikkelen bouwplannen gestreefd wordt naar meer betaalbare woningen en een grotere rol voor de woningcorporatie.

In 2025 ronden we de Omgevingsvisie af, en starten we met de nadere uitwerking hiervan. Daarnaast werken we aan een aantal deelthema's, zoals hieronder genoemd. We stemmen deze af met het lopende proces van de Omgevingsvisie.

Betaalbaar wonen

De druk op de woningmarkt is uitzonderlijk hoog, zo ook in Borne. Dat geldt voor alle woonsegmenten, maar de spanning is het grootst in het ‘betaalbare segment’. De komende jaren spannen we ons in om meer passende woningen voor alle doelgroepen te realiseren. Dat doen we onder andere door het bouwtempo te verhogen.

Tijdelijke sociale woningbouw

In lijn met het landelijk woningtekort heeft ook gemeente Borne een flinke huisvestingsopgave, vooral op het gebied van de sociale huisvesting. Naast reguliere woningbouw kan de opgave, om aan deze acute vraag te voldoen, worden gerealiseerd door te voorzien in tijdelijke woningbouw. Daartoe is inmiddels de eerste locatie voor versnelde tijdelijke woningbouw aan de Tichelkampweg eind oktober 2024 in gebruik genomen. Tevens worden, gezamenlijk met de Stichting Twickel en de corporatie Welbions, de mogelijkheden onderzocht van tijdelijke woningbouw een locatie aan de Bornerbroeksestraat. Door de aanhoudende druk op de woningmarkt moeten we voortdurend blijven zoeken naar nieuwe locaties voor snelle en extra (sociale) woningbouw.

Bornsche Maten

In de Bornsche Maten wordt in een continue bouwstroom woningbouw gerealiseerd. In 2025 wordt de bouw van 44 appartementen in de Veste afgerond. Daarnaast wordt in 2025 gestart met het bouwrijp maken van de Horsten. Hierin wordt niet alleen voorzien in een inhaalslag met betrekking tot sociale woningbouw, maar krijgen ook de woonwagens een plek.

In 2025 wordt in de eerste helft van 2025 de 'Regionale Woonagenda Twente' herijkt. Hierin is de Bornsche Maten benoemd tot sleutelproject. Dit betekent dat er, in aanvulling op het bestaande programma, 400 woningen extra gerealiseerd worden. We versnellen en breiden het aantal woningen uit van 2.300 naar 2.700. Als het nodig is, kan dit aantal groeien tot 3.200 woningen. Hiermee dragen we bij aan het oplossen van de woningbouwproblematiek van zowel Borne als de regio Twente.

Met de versnelling en uitbreiding van 2.300 naar 2.700 en, indien noodzakelijk, naar 3.200 woningen, leveren wij een bijdrage aan het oplossen van de woningbouwproblematiek van zowel Borne als de regio Twente.

Overige locaties

Naast het sleutelproject Bornsche Maten wordt er momenteel gewerkt aan de voorbereiding van een aantal andere locaties, waaronder het Jonge Poerinkterrein, uitbreiding van Zenderen en Maria Mediatrix. Hierin heeft de gemeente Borne een faciliterende rol.

Overige woningbouw thema's:

1. In de kernen Hertme (Roskam Landen) en Zenderen (locatie sportterrein Zenderen Vooruit) worden ontwikkelingen voorbereid en/of gefaciliteerd ten behoeve van woningbouw.
2. Met de woningcorporatie Welbions en de huurdersvereniging zijn prestatieafspraken gemaakt voor de periode 2024-2025. In deze afspraken staat dat aandeel sociale huurwoningen vergroot wordt. In 2025 starten we met de voorbereiding van de prestatieafspraken voor 2026 en verder.
3. In 2025 vindt de afronding van de woonzorgvisie plaats. Hierin brengen we de ontwikkelingen in Borne op het gebied van wonen en zorg in beeld. De woonzorgvisie is een belangrijke basis om te werken aan concrete acties. Hiermee willen we de groeiende groep ouderen ondersteunen, maar ook andere kwetsbare groepen, zoals mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, dak- en thuislozen. Daarnaast richten we ons op mensen met een woonzorgvraag, zoals personen met een verstandelijke beperking, een psychiatrische aandoening en jongeren uit de jeugdzorg. Zo kunnen we hen beter faciliteren in hun woon- en zorgbehoeften. Dit doen we samen met onze partners in de zorg. De afronding van de woonzorgvisie vindt plaats in het tweede kwartaal van 2025.

Ruimtelijke ontwikkeling

Omgevingsvisie

De invoering van de Omgevingswet vraagt veel inzet van de gemeente Borne. We voeren dit uit aan de hand van 3 pijlers:

1. Implementatie Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. In het kader hiervan zijn we onder meer bezig met juridische en technische aspecten als gevolg van deze wet, inclusief de verdere implementatie en inrichting van benodigde software en de bijbehorende werkprocessen. In 2025 ligt de focus onder meer op:

a. De uitvoering op deze wet (onder andere de juridische en de technische aspecten);
b. Het opstellen van de Omgevingsvisie waar momenteel al aan gewerkt wordt (onder meer de stedenbouwkundige visie op het centrum, het buitengebied en de visievorming in brede zin);
c. en het opstellen van de zogenaamde Regelbibliotheek (ten dienste van het uiteindelijke Omgevingsplan).

2. Omgevingsvisie

In 2025 vindt de afronding van de Omgevingsvisie plaats. In deze visie vinden we het vergezicht waar de ontwikkelingen van Borne naar koerst. Het omvat naast ruimtelijke ontwikkelingen meerdere beleidsthema's zoals wonen, wonen in relatie tot zorg, mobiliteit, economie, landelijk gebied en ook een toekomstbeeld voor het centrum. In 2025 wordt gestart met de uitwerking op verschillende deelgebieden. Te denken valt hierbij aan de zone N743 en N744 waarbij door het nog te kiezen toekomstperspectief in de Omgevingsvisie mogelijk ruimte ontstaat voor een andere inrichting.

3. Omgevingsplan

Voor het gemeentelijk Omgevingsplan wordt volgens de Omgevingswet 1 januari 2032 als datum gehanteerd waarop dit gereed en in werking getreden moet zijn. Dit Omgevingsplan is kortgezegd een gefaseerde 'ombouw' van alle bestemmingsplannen, andere ruimtelijke planfiguren en lokale verordeningen. Als eerste start van het Omgevingsplan zijn we begonnen met het opstellen van een zogenaamde Regelbibliotheek en gaan hiermee verder aan de slag. Deze wordt in de eerste helft van 2025 opgeleverd. Hiervoor vormen de bestaande bestemmingsplannen in de kern Zenderen de basis. Deze Regelbibliotheek kan de basis zijn bij het opstellen van het uiteindelijke Omgevingsplan. Het kan ook alvast in hoofdlijnen sturing geven bij het opstellen van (separate) wijzigingen in het Omgevingsplan, totdat het uiteindelijke Omgevingsplan (voor de gehele

gemeente) gereed is. Ook wordt de komende periode onderzocht hoe het inmiddels verouderde welstandsbeleid een plek kan krijgen in het Omgevingsplan. Hiermee kunnen we de ruimtelijke kwaliteit in onze gemeente actualiseren en toetsbaar maken.

Ruimtelijke ontwikkeling

We blijven betrokken bij en gaan werken aan verschillende ruimtelijke procedures. Zoals de Wijziging Omgevingsplan, Omgevingsvergunningen, Buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA), en omgevingsplanactiviteit (OPA). Hierbij valt in 2025 onder meer te denken aan procedures voor initiatieven zoals de Vloedbeltverbinding (provinciaal inpassingsplan), de Scholtenhof (Actolei), de locaties gelinkt aan het versneld bouwen, Roskam Landen 2 en de mogelijke uitbreiding van Zenderen. Ook kan gedacht worden aan andere reguliere initiatieven die bijvoorbeeld bijdragen aan het voorzien in de (tijdelijke) woonbehoefte, het faciliteren van bedrijfsmatige functies (in brede zin), het scheppen van nieuwe en/of extra mogelijkheden in het buitengebied (zoals nieuwe functies op bestaande locaties etc.) en initiatieven in de openbare ruimte, enzovoort. Daarnaast werken we in 2025 verder aan de herontwikkeling/herbestemming van het Rheineplein 1 in Borne (huidige gemeentehuis).

Mobiliteit en infrastructuur

We zetten in op het STOMP-principe. Door meer en betere voet- en fietsverbindingen aan te leggen is de reiziger sneller te voet of met de fiets dan met de auto. Door het bestaand beleid uit te voeren, zoals het eventuele vervolg van de aanleg F35 tussen Borne (Oonksweg en Almelo), ontstaat er een snelle en veilige fietsroute.

Het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) over de realisatie van de Vloedbeltverbinding is vastgesteld door Provinciale Staten. De provincie heeft de leiding bij verdere gesprekken met belanghebbenden. Bezwaren worden bij de Raad van State behandeld. Na aanleg van de Vloedbeltverbinding zal het doorgaand verkeer straks om de kernen van Zenderen en Borne heen rijden. Dit zal de leefbaarheid van beide kernen ten goede komen. Na realisatie van de Vloedbeltverbinding zullen de percelen van de N743 en de N744 aan de gemeente Borne overgedragen worden. Dit geeft mogelijkheden voor inbreiding van woningen en een andere inpassing van de weg. Dit zal zorgen voor meer voet- en fietsverbindingen. Juist inbreiding van woningen dicht bij het centrum en voorzieningen zal lopen en fietsen stimuleren. Met het beoogde voorbereidingskrediet wordt de planvorming gestart en worden onderzoeken uitgevoerd naar kabels, leidingen, grond en water en milieukundige omstandigheden die van invloed zijn op de planvorming. Ook reststroken kunnen indien nodig verworven worden. Ten behoeve van de grondexploitatie is een stedenbouwkundig plan nodig, een bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan, voorlopige verkaveling en participatieplan. Hierbij hoort ook de totale toekomstige inrichting van de N743 vanaf de rotonde Vloedbeltverbinding tot aan de verkeerslichten Grotestraat en in Zenderen van de N744. Zo kan ingeschat worden welke kosten we moeten maken voor de inpassing van de wegen en wat de opbrengst zal zijn. Uiteindelijk zal dit inzicht geven in de toekomstige kosten/opbrengsten voor verdere besluitvorming in uw raad.

De overwegen Oonksweg en Bornerbroeksestraat worden vervangen door onderdoorgangen. Hierdoor kunnen hulpdiensten straks ongehinderd de onderdoorgang Oonksweg gebruiken. Fietsers kunnen straks veilig en vlot de onderdoorgang Bornerbroeksestraat gebruiken. Beide onderdoorgangen zullen de verkeersveiligheid sterk bevorderen.

Het herinrichten van wegen (van 50 km/uur naar 30 km/uur) past in de ambitie om onze leefomgeving meer ruimte te geven. Dit gebeurt door de bestaande verharding om te zetten in groen en water waar dat mogelijk is. In 2025 worden de Prins Bernhardlaan en de Weerselosestraat opnieuw ingericht.

Openbare ruimte

Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte (IBOR)

Het IBOR bevat een analyse van het huidige areaal: : de totale omvang van de openbare ruimte die de gemeente beheert. Het beschrijft het ambitieniveau en de strategie bij regulier onderhoud (operationeel beheer), levensverlengend onderhoud, revitalisering (wijkaanpak) en gebiedsontwikkeling. Het is de leidraad, met ontwerp-, inrichting- en beheerprincipes van de openbare ruimte in onze gemeente. De benodigde investeringen en onderhoudsbudgetten voor de komende jaren worden inzichtelijk in dit beleidsplan. Het huidige beheerkwaliteitsplan (2014 – 2023), de Nota Kapitaalgoederen (2021-2024) en het Meerjaren

Investerings Plan (MJIP) voor revitalisering van de oude wijken (wijkaanpak) zijn onderdeel van het IBOR. En ook de inzichten opgedaan in de pilot natuurlijk maaibeheer in 2023 en 2024 worden in dit beleidsplan opgenomen. De planning is om in het tweede kwartaal van 2025 het IBOR ter besluitvorming aan te bieden aan uw raad. Dit proces wordt uitgelijnd met de afwegingen die in het kader van het ombuigingstraject aan de orde zullen komen.

In het IBOR speelt de balans tussen groot onderhoud (in de Nota kapitaalgoederen) en vervanging (in het MJIP) een grote rol. In de levenscyclus van de openbare ruimte zijn er steeds grotere onderhoudsinvesteringen nodig. Ook wordt het kwaliteitsniveau steeds lager. Op een bepaald moment in deze cyclus is onderhoud niet meer toereikend en dient de gehele openbare ruimte te worden vervangen. Met het IBOR willen we tot een goede balans komen tussen enerzijds groot onderhoud en anderzijds vervangingen. Zo kan de technische en economische levensduur van bijvoorbeeld een weg of riolering zo lang mogelijk gebruikt worden en vindt er zo min mogelijk kapitaalvernietiging plaats. Dit vraagt goede integrale afstemming in de organisatie en daarbuiten.

In deze schematische weergave is de samenhang tussen de verschillende beleidsplannen inzichtelijk gemaakt.

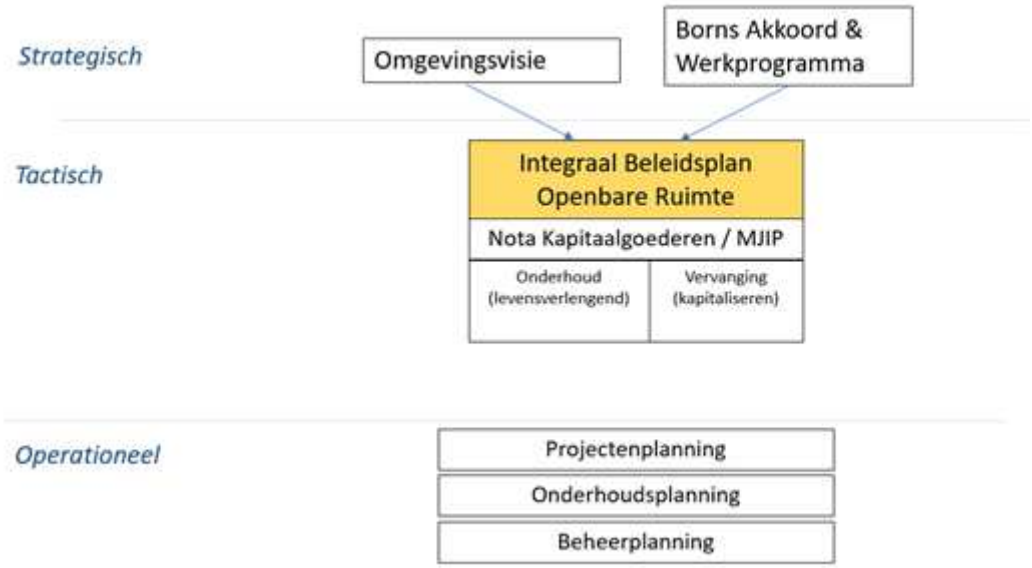

Klimaat

Om op de thema's een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting te realiseren wordt lokaal gewerkt met aantal ambities volgens het Nationaal Deltaprogramma. Deze ambities worden gerealiseerd door onder andere:

1. Het inventariseren en oppakken van kwetsbaarheden:
    a. In najaar 2023 en voorjaar 2024 is (bovengemiddeld) veel regenwater gevallen. Dat heeft geleid tot hogere grondwaterstanden en bij veel particulieren tot overlast van grondwater in kruipruimten en kelders. Bij structurele en terugkerende overlast zal de gemeente gebiedsgericht onderzoeken uitvoeren en eventueel maatregelen treffen;
    b. Borne kent een aantal zeer kwetsbare gebieden van wateroverlast op straat. Door afkoppeling van afvoerend verhard oppervlak en het regenwater meer ruimte te geven, bereidt gemeente Borne zich voor op de toekomst. Zo staat voor de Pr. Bernhardlaan een klimaatadaptieve reconstructie gepland. Voorbereidende werkzaamheden starten in het eerste kwartaal van 2025;
    c. de kern Hertme kampt met hoog water in het retentiegebied bij langdurige (en extreme) regenval. Met waterschap Vechtstromen wordt naar de feiten gezocht en onderzoek gedaan naar een passende oplossing. Dit onderzoek wordt opgeleverd in het tweede kwartaal van 2025.

2. Het opstellen van een Uitvoeringsagenda in het kader van klimaatadaptieve aanpak:
    a. Regionaal samenwerkingsverband Twents waternet:

       Werkplaatsen drinkwaterproblematiek en klimaatadaptatie.
    b. Watertakenplan 2022-2026, programma zorgplichten:
        - Uitvoering afvalwatertransportleiding bedrijventerrein Veldkamp;
        - Aanpak klimaatadaptieve inrichting Wensink-zuid.
3. Het stimuleren en faciliteren van initiatieven door het beschikbaar stellen van een gemeentelijke subsidie voor particuliere afkoppeling op het riool van hemelwaterafvoer beschikbaar.
4. Het regelen en borgen:
    a. Herziening van de watertoets (weging van het waterbelang);
    b. Herziening (en vaststellen) van het kostendekkingsplan Watertakenplan 2022-2026. Dit maakt onderdeel uit van het IBOR. En daarna wordt de verordening rioolheffing geactualiseerd. Dit krijgt zijn beslag in de tweede helft van 2025;
    c. Vraagstukken hoe bijvoorbeeld een klimaatbestendig water- en bodemsysteem er uit ziet en hoe per gebied invulling wordt gegeven aan de doelen voor natuur en waterkwaliteit. We onderzoeken hoe we dit mee kunnen nemen in de omgevingsvisie cq -plan.

Groen

De ambitie is het leefbaar en toekomstbestendig houden van de gemeente Borne. De leefomgeving is daarbij gezond en veilig om zo het welzijn van alle inwoners en dieren te bevorderen. Daarbij haken we in op opgaven en kansen die ons in de komende jaren te wachten staan. Denk aan het omvormen van grijs naar groen, extensief maaibeheer en de aanplant van extra bomen. In 2025 ligt de focus op de ontwikkeling van het IBOR, maar bekijken we ook of we bovenstaande ambities in lopende projecten kunnen integreren. Te denken valt aan projecten als Wensink-Zuid.

Spelen

Bij de inrichting van speellocaties wordt rekening gehouden met toegankelijkheid en inclusief samenspel. Zo kijken we naar ondergronden, toegang, type verharding en de speeltoestellen. Naar aanleiding van de motie over Samenspeelplekken, wordt verkend waar en op welke wijze twee samenspeelplekken gerealiseerd kunnen worden. Kindcentrum Borne West lijkt een geschikte locatie en ook de speeltuin aan het Eschpark bevat toestellen die geschikt zijn voor samenspel. Daarnaast is in het nog vast te laten stellen speelbeleid inclusief spelen één van de aandachtspunten.

1.1.3 Wat mag het kosten?

De meerjarenbegroting voor het programma Wonen en leven ziet er als volgt uit:

PR1 Wonen en leven (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting act. 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
Wonen en bouwen	1.370	675	450	450	450	450
Ruimtelijke ontwikkeling	27	28	28	28	28	28
Mobiliteit en infrastructuur	85	26	26	26	26	26
Openbare ruimte	2.120	2.307	2.174	2.158	2.158	2.158
Totaal baten	**3.602**	**3.036**	**2.678**	**2.662**	**2.662**	**2.662**
Lasten:						
Wonen en bouwen	2.216	1.832	1.054	1.054	1.054	1.054
Ruimtelijke ontwikkeling	380	463	668	268	268	268
Mobiliteit en infrastructuur	2.826	2.968	2.778	3.080	3.080	3.065
Openbare ruimte	3.398	3.829	3.720	3.666	3.683	3.682
Totaal lasten	**8.820**	**9.093**	**8.220**	**8.068**	**8.085**	**8.070**
Saldo	**-5.218 N**	**-6.057 N**	**-5.542 N**	**-5.406 N**	**-5.423 N**	**-5.408 N**

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op de afwijkingen tussen de actuele begroting 2024 en de begrotingsjaren daarna. Afwijkingen van meer dan € 100.000 worden kort toegelicht.

PR1 Wonen en leven verschillen (* €1.000)	2024-2025	2024-2026	2024-2027	2024-2028	Verschillenverklaring
Baten:					
Wonen en bouwen	-225 N	-225 N	-225 N	-225 N	De daling aan de batenkant na 2024 heeft te maken met twee incidentele subsidies.
Openbare ruimte	-133 N	-149 N	-149 N	-149 N	Dit betreft een administratieve boeking en heeft te maken met het budgetneutraal verwerken van de rioolleges.
Lasten:					
Wonen en bouwen	778 V	778 V	778 V	778 V	De daling in lasten heeft te maken met twee incidentele subsidies en incidentele middelen voor de implementatie van de omgevingswet in 2024
Ruimtelijke ontwikkeling	-205 N	195 V	195 V	195 V	In 2024 en 2025 zijn er incidentele middelen beschikbaar gesteld voor onderzoek naar de herontwikkeling van de N743/N744.
Mobiliteit en infrastructuur	190 V	-111 N	-111 N	-97 N	De fluctuatie in de lasten door de jaren wordt veroorzaakt door vrijvallende kapitaallasten en nieuwe kapitaallasten die voortvloeien uit infrastructurele projecten.
Openbare ruimte	110 V	163 V	146 V	147 V	De fluctuatie in de lasten door de jaren wordt veroorzaakt door vrijvallende kapitaallasten.

1.2 Duurzame toekomst

Inleiding
In het programma Duurzame toekomst komen verschillende (beleids-)vakgebieden bij elkaar in relatie tot het verduurzamen van onze leefomgeving. Zoals de energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie en dergelijke. Ook bedrijvigheid, platteland, erfgoed en (vrije-) tijdseconomie maken onderdeel uit van dit programma.

1.2.1 Wat willen we bereiken?

Er gebeurt veel om ons heen op het gebied van duurzaamheid. Ondernemers, inwoners, verenigingen, instellingen en de woningbouwcorporatie zijn actief bezig hun omgeving duurzamer te maken. Als gemeente hebben we hier soms een directe, maar vaak ook een indirecte rol. Dat doen we vanuit onze visie op duurzaamheid die in het Programmaplan Duurzaamheid opgenomen is. Hierbij zijn er veel raakvlakken met andere beleidsterreinen. Zowel in het fysieke domein, het sociale domein en de eigen bedrijfsvoering. Veel van de concrete resultaten uit dit programma worden ook gerealiseerd binnen andere programma's.

Programma Duurzaamheid

In het Programmaplan Duurzaamheid hebben we ons tot doel gesteld dat Borne in 2050 een klimaat neutrale gemeenschap is. Conform het Raadsakkoord is Borne CO2-neutraal in 2050, in 2030 is daarvan 49% (ten opzichte van 1990) bereikt. Met CO2 worden hierbij naar huidig inzicht meerdere broeikasgassen bedoeld die een negatief effect hebben op de opwarming van de aarde.

Daarbij hanteren we de volgende strategische uitgangspunten:

1. Duurzaam handelen is de norm bij plannen, projecten en processen;
2. Duurzaamheidsthema's worden integraal benaderd en betrokken bij maatschappelijke vraagstukken en opgaven.

Energietransitie

De doelstelling: "Borne is in 2050 een klimaatneutrale gemeente. De inwoners van Borne zijn zich groeiend bewust van hun directe invloed op het energiegebruik en handelen daar ook naar. Alle gebruikte energie in 2050 is 100 % duurzaam en iedereen is zich ervan bewust dat hier zuinig mee omgegaan moet worden." Dit wordt gedaan langs drie strategische pijlers: energiebesparing, transitievisie warmte (het warmteprogramma) en opwekking van hernieuwbare elektriciteit uit zon. Dat laatste ook aansluitend op de visie van het nieuwe provinciale beleid voor zonnevelden. Concrete doelstellingen binnen de energietransitie (wat willen we bereiken) zijn:

1. Totale CO2-uitstoot reductie bedraagt 49% in 2030 ten opzichte van het uitstoot niveau van 1990;
2. Netto gemiddelde groei van het elektriciteitsgebruik van koopwoningen is maximaal 2.5% ten opzichte van voorgaand jaar;
3. Netto gemiddeld aardgasverbruik van huishoudens met aardgasaansluiting is minimaal 0.5% gedaald ten opzichte van voorgaand jaar;
4. Woningen hebben in 2050 minimaal het label B;
5. Kantoren hebben minimaal het label C;
6. In 2030 is 20% van de warmtevraag van gebouwen in Borne verduurzaamd;
7. In 2030 is 40% van de elektriciteitsvraag van gebouwen in Borne duurzaam opgewekt.

Circulaire economie

Met een volledig circulaire economie realiseert Borne dat grondstoffen, goederen en materialen zo efficiënt mogelijk gebruikt worden zodat er zo min mogelijk waarde verloren gaat. Om dat te bereiken staat het concept van kringlopen centraal. Hierbij keren grondstoffen en materialen zoveel mogelijk terug in een vergelijkbaar product. Dat wil zeggen een product of dienst met dezelfde functie. Concrete doelstelling binnen circulaire

economie (wat willen we bereiken) is: Borne brengt de hoeveelheid restafval per inwoner per jaar terug naar 50kg in 2030 en daarvan recyclen we minimaal 50% tot opnieuw inzetbare grondstoffen.

Natuur, milieu en landschap

Borne is in 2050 klimaatbestendig en werkt op langere termijn aan een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving (zie ook programma Wonen en leven, openbare ruimte onder klimaat). De wijken en dorpen zijn voldoende beschermd tegen overvloedige neerslag, droogte en hitte. De raad heeft in het raadsakkoord opgenomen de biodiversiteit te willen verbeteren. We zetten in op een economisch sterk buitengebied vanuit de balans tussen agrarisch landgebruik en de kwaliteit van onze natuur en landschap. Maar we kijken ook naar de groeimogelijkheden van de toeristische sector, de mogelijkheden voor economische activiteiten en de kwaliteit van leef- en werkomgeving voor onze inwoners. Dit in verbinding met bodem, water en lucht. Dat maakt ons buitengebied voor de toekomst sterker en is gunstig voor de leefbaarheid.

Bedrijvigheid en ondernemersklimaat

Borne heeft een levendig en compact centrum. Er is weinig leegstand. Uit het recente koopstromenonderzoek blijkt dat Borne goed scoort als het gaat om dagelijkse verkooppunten en recreatieve verkooppunten. En natuurlijk draagt de goed werkende samenwerking met de BBO, evenementenorganisatoren, bedrijven hieraan bij.

Een bloeiend economisch klimaat trekt ook weer nieuwe bedrijvigheid aan. Dit laatste is ook in Borne te zien. Kijkend naar de middenstand, vooral in het centrum, dan zien we ook veel bezoekers uit de omgeving die afkomen op de ontspannen sfeer en het gevarieerde aanbod. Door het groene karakter van de gemeente en de vele culturele activiteiten die hier plaatsvinden komen ieder jaar meer toeristen naar Borne, de kerkdorpen en het karakteristieke buitengebied.

Vrijetijdsecenomie

In 2023 is de visie ‘Vrijetijdseconomie 2022-2032’ vastgesteld. Met deze visie wordt gestreefd naar een waardevolle vrijetijdseconomie die een optimale bijdrage levert aan de vitaliteit van Borne en het welzijn van de inwoners. Om deze ambitie te bereiken zet de visie in op de volgende vier doelen:

1. Versterken van de dagrecreatieve sector en ruimte geven aan de verblijfsrecreatieve sector;
2. Versterken en professionaliseren van de citymarketing en informatievoorziening;
3. Verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het landschap;
4. Beter beleefbaar en toegankelijk erfgoed.

Deze visie sluit aan op de regionale visie van Marketing Twente (Perspectief vrijetijdseconomie Twente 2030).

1.2.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid

Programma Duurzaamheid

De doelen in het Programmaplan Duurzaamheid willen wij bereiken door:

1. De inzet op de ondersteuning van onze inwoners;
2. We leggen de focus op betaalbare oplossingen voor iedereen;
3. We kiezen voor de meest duurzame oplossing per euro;
4. We geven het goede voorbeeld.

Ook voor 2025 wordt, net als voor 2024, een uitvoeringsplan gemaakt. Dit wordt uiterlijk in het eerste kwartaal van 2025 ter informatie aan de raad aangeboden.

Energietransitie

Energiebesparing

Het stimuleren en faciliteren van energiebesparende maatregelen blijft ook in 2025 de pijler uit de Energievisie. Hierop wordt in de uitvoering de meeste capaciteit en middelen ingezet. Alles wat we aan de voorkant kunnen besparen hoeven we niet meer te verduurzamen. Het Energieloket, de Energiewinkel en de Energiecoaches/Fix brigade worden in opdracht van de gemeente Borne door de Stichting Duurzame Initiatieven Borne (DiBo) uitgevoerd. De gemeente faciliteert particuliere huishoudens (Duurzaam Wonen Lening) en gebruikers van zakelijk onroerend goed (Energiefonds Borne) met aantrekkelijke financieringen om huizen respectievelijk zakelijke panden te verduurzamen.

De gemeente stelt een Soorten Management Plan (SMP) op waarin zij aangeeft waar welke bedreigde diersoorten in gebouwen (met name in spouwmuren) leven. Hierin geeft de gemeente aan welke vervangende verblijfplaatsen zij gaat creëren voor deze diersoorten als gevolg van isolatiemaatregelen aan woningen. Met dit plan vraagt de gemeente een provinciale omgevingsvergunning aan. Zodra de gemeente over deze vergunning beschikt kunnen huishoudens in de gemeente Borne isolatiemaatregelen aan hun woningen laten treffen zonder daarvoor een individuele omgevingsvergunning bij de provincie te hoeven aanvragen. De verwachting is dat het SMP in het vierde kwartaal van 2026 gereed is.

Warmte transitie

In het Warmteprogramma zijn over de beschikbare en geschikte duurzame warmteopties concrete cijfers opgenomen over de mate van duurzaamheid en over de betaalbaarheid. Deze informatie kan bewoners in de keuzeprocessen helpen in de uitwerking van het Warmteprogramma naar Wijkuitvoeringsplannen (WUP). De afgelopen jaren is getracht om met de bewoners van de wijk Wensink-Zuid te komen tot een WUP. Recent heeft dit geleid tot een evaluatie van dit proces. Naar aanleiding van deze evaluatie heeft het participatietraject hoe de wijk aardgasvrij te maken, een aantal wijzigingen gekregen. Enkele wijzigingen zijn het opstellen van objectieve toetsingscriteria, een duidelijke tijdsplanning en het inhuren van een adviesbureau met ervaring in het opstellen van een WUP om het participatieproces opnieuw vorm te geven. Het doel is om eind 2025 gedragen wijkkeuze uitgewerkt te hebben in een WUP voor Wensink-Zuid die de basis vormen voor de juridische verankering van de wijkkeuze in het Omgevingsplan.

We verwachten na 2025, op basis van de ervaringen rond het eerste wijkuitvoeringsplan Wensink-Zuid, een versnelling in de totstandkoming van de WUP's te kunnen realiseren.

Voor collectieve wijkoplossingen (warmtenetten) in de warmte transitie wordt van de gemeente een grotere regierol gevraagd. Verwacht wordt dat wetgeving hiervoor in de loop van 2025 vastgesteld wordt. Aan de samenwerking met de gemeenten Enschede en Hengelo, hoe deze rol praktisch in te vullen, zal ook in 2025 verder gewerkt worden.

Grootschalige opwekking

Voor het Borns buitengebied zijn beleidsregels vastgesteld voor zonnevelden. In 2025 zetten we in om onze opgave van 20 Gwh/uur voor grootschalige opwekking in RES-verband (Regionale Energie Strategie) te realiseren. Daarbij wordt gestreefd naar minimaal 50% lokaal eigendom. De windinitiatieven die op dit moment door de provincie in procedure gebracht zijn vragen van de gemeente inzet om de belangen van Bornse inwoners zo goed mogelijk te borgen.

Circulaire economie

Circulaire economie moet in veel verschillende vakgebieden tot uiting komen. Daarom is in 2024 begonnen met het onderzoeken van de stand van zaken in Borne. Het koersdocument van de Twentse Gemeenten wordt in de tweede helft van 2024 in het college vastgesteld en op basis daarvan wordt gestart met de uitwerking van verdere stappen voor Borne (en voor Twente). In de eerste helft 2025 wordt een plan van aanpak opgesteld waarin de kansen voor Borne in beeld worden gebracht.

Natuur, milieu en landschap

De transitieopgave voor het landelijk gebied zal ook voor het Bornse buitengebied (de Groene Poort) grote gevolgen hebben: klimaatverandering, verdroging, biodiversiteitsverlies, het energievraagstuk, de landbouwherstructurering en de stikstofproblematiek. Hoewel het nieuwe kabinet een streep heeft gezet door het oorspronkelijke transitiefonds (24 miljard) is er inmiddels wel €1,54 miljard beschikbaar gesteld aan de provincies voor de uitvoering van belangrijke projecten in het landelijk gebied. De provincie Overijssel ontvangt hiervan €234 miljoen waardoor de aanpak uit het (ontwerp) Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) kan worden vervolgd. Dit PPLG is dus nog niet formeel vastgesteld maar een programma dat continu in beweging is. Het programma is mede afhankelijk van besluitvorming door het kabinet. Ook voor Borne heeft dit gevolgen. De toegekende € 234 miljoen zal in de periode 2024-2026 worden geïnvesteerd in maatregelpakketten voor agrariërs (aanpassen en verduurzamen bedrijven), afwaardering van gronden (omzetten agrarische bestemming naar natuur/bos), in de verschillende proeftuinen (zie hierna) en in 40 koploperprojecten die door de provincie zijn aangewezen. Borne (‘gebiedstransitie Groene Poort’) is één van de koploperprojecten waarvoor nu subsidiemogelijkheden zijn voor haalbare en realistische projecten op het gebied van de drie provinciale doelen:

1. Een toekomstgerichte agrarische sector;
2. Verbetering van leefbaarheid en economische kwaliteit;
3. Versterking van de natuur door vermindering van stikstof en broeikasgassen en verbetering van water- en bodemkwaliteit.

Deze subsidiemogelijkheden worden momenteel verder verkend en dit proces zal in 2025 een vervolg krijgen (concrete acties). Verder maakt Borne deel uit van het provinciale deelgebied Zuidoost Twente (ZOT: gemeente(Borne, Hengelo, Enschede, Haaksbergen en de Hof van Twente) Dit deelgebied is aangewezen als provinciale proeftuin ‘Governance’ waarin Borne samen met de andere 4 gemeenten en de diverse gebiedspartners (onder andere waterschap, natuurorganisaties, landgoederen en LTO) werkt aan een gezamenlijke gebiedsagenda en een verkenning voor een aparte uitvoeringsorganisatie landelijk gebied. Kort samengevat is deze verkenning (ook wel het ‘Bod van ZOT’ genoemd) het initiatief van de vijf gemeenten. Samen willen zij verantwoordelijkheid nemen voor een aparte uitvoeringsorganisatie om de PPLG-opgaven samen met de gebiedspartners te realiseren. Bestuurlijk is dit aanbod als ontwikkelrichting omarmd. Echter, daarbij is wel geconstateerd dat diverse zaken nog verder uitgewerkt zullen moeten worden. Dit proces zal in 2025 worden vervolgd (onder andere via ambtelijke en bestuurlijke ‘gebiedstafels’). Maar inmiddels is er, als gevolg van het schrappen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied door het nieuwe kabinet, onduidelijkheid of de provincie Overijssel door wil met het PPLG en de gebiedsgerichte aanpak. Duidelijk is dat de doelen voor natuur, water en klimaat nog niet van tafel zijn, maar het is onduidelijk wat dit betekent voor de huidige provinciale (gebiedsgerichte)aanpak en de samenwerking in het deelgebied Zuidoost Twente.

Bedrijvigheid en ondernemersklimaat

De aantrekkingskracht van Borne uit zich in nieuwe bedrijvigheid. Het groene karakter en de vele culturele activiteiten zorgen voor een steeds meer toenemend aantal toeristen naar Borne en de kerkdorpen. Er bestaat een goede samenwerking tussen de Bundeling Bornse Ondernemers, evenementenorganisatoren, bedrijven, de inwoners en de gemeentelijke organisatie. De raad heeft middelen beschikbaar gesteld om een economische visie op te stellen. Deze visie maakt straks onderdeel uit van de Omgevingsvisie, waaraan op dit moment vorm wordt gegeven.

Op het Regionaal Bedrijven Terrein (RBT) in de gemeente Almelo vinden naar verwachting de laatste uitgiften plaats in 2024. De gemeenschappelijke regeling kan, op basis van de huidige inzichten, in juni 2025 worden beëindigd. Hiertoe worden de processtappen tot liquidatie van de gemeenschappelijke regeling, in afstemming met specialisten van de deelnemers, verder uitgewerkt. In de meerjarenraming van de gemeenschappelijke regeling is nog géén rekening gehouden met de beëindiging van de gemeenschappelijke regeling.

Vrijetijdseconomie

Om de ambities en doelen uit de vastgestelde visie ‘vrijetijdseconomie 2022-2032’ waar te kunnen maken heeft het college in 2023 een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma geeft de gemeente houvast voor de uitvoering van het toeristisch-recreatieve beleid voor de komende periode tot 2032. Het uitvoeringsprogramma bevat verschillende projecten en acties op het gebied van de vier verschillende doelen en actielijnen uit de vastgestelde visie. Er zijn verschillende stakeholders en/of partijen die voor de uitvoering in beeld zijn maar de belangrijkste partner voor de uitvoering is de Stichting Beleef Boeiend Borne (VisitBorne). Met deze stichting worden jaarlijks prestatieafspraken gemaakt (via beschikking arrangementsubsidie).

Tenslotte zal er een verkenning plaatsvinden naar de mogelijkheden om een nieuwe organisatievorm in te richten voor de marketing en promotie van Borne. Dit gebeurt in samenspraak met de BBO (onder andere dorpsmanagement), de Srh (Stuurgroep Reclameheffing / ondernemersfonds) en de stichting Beleef Boeiend Borne. De verkenning richt zich op één organisatie, die zich bezig houdt met onder andere toerist info en citymarketing (nu via VisitBorne/Stichting Beleef Boeiend, dorpsmanagement (nu via BBO), evenementensubsidies en activiteiten die bijdragen aan het ondernemersklimaat (nu via Srh). In 2025 zal hierover worden gerapporteerd.

1.2.3 Wat mag het kosten?

De meerjarenbegroting voor het programma Duurzame toekomst ziet er als volgt uit:

PR2 Duurzame toekomst (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting act. 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
Duurzaamheid	208	887	430	430	430	430
Circulaire economie	2.794	2.870	2.917	2.923	2.927	2.927
Natuur, milieu en landschap	172	0	0	0	0	0
Bedrijvigheid en ondernemersklimaat	11	46	46	46	46	46
Vrijetijdseconomie	62	0	0	0	0	0
Totaal baten	**3.247**	**3.803**	**3.393**	**3.400**	**3.403**	**3.403**
Lasten:						
Duurzaamheid	496	1.139	713	844	779	779
Circulaire economie	2.177	2.327	2.298	2.298	2.298	2.298
Natuur, milieu en landschap	1.237	1.026	865	865	865	865
Bedrijvigheid en ondernemersklimaat	382	329	235	235	235	234
Vrijetijdseconomie	304	337	281	281	281	281
Totaal lasten	**4.597**	**5.159**	**4.392**	**4.523**	**4.457**	**4.457**
Saldo	**-1.351 N**	**-1.356 N**	**-999 N**	**-1.123 N**	**-1.054 N**	**-1.054 N**

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op de afwijkingen tussen de actuele begroting 2024 en de begrotingsjaren daarna. Afwijkingen van meer dan € 100.000 worden kort toegelicht.

PR2 Duurzame toekomst verschillen (* €1.000)	2024-2025	2024-2026	2024-2027	2024-2028	Verschillenverklaring
Baten:					
Duurzaamheid	-457 N	-457 N	-457 N	-457 N	Het verschil ten opzichte van 2024 ontstaat door een budget neutrale subsidie vanuit het Nationaal Isoleringsprogramma
Lasten:					
Duurzaamheid	426 V	295 V	360 V	360 V	Het verschil ten opzichte van 2024 ontstaat door een budget neutrale subsidie vanuit het Nationaal Isoleringsprogramma. Daarnaast zitten er kleine fluctuaties die te maken hebben met het uitvoeringstempo van het programma duurzaamheid
Natuur, milieu en landschap	162 V	162 V	162 V	162 V	Deze daling ontstaat doordat er in 2024 nog incidentele bodemsaneringen zijn uitgevoerd.

1.3 Inclusieve samenleving

Inleiding
In het programma Inclusieve samenleving komen verschillende (beleids)vakgebieden bij elkaar in relatie tot een inclusief, gezond en sociaal Borne waarin inwoners de ruimte hebben om naar eigen kunnen en wens mee te doen. Hierbij zijn de onderdelen maatschappelijke ondersteuning, jeugd, werk en inkomen (Participatiewet), gezondheid, sport, inburgering en vluchtelingen, onderwijs, cultuur en sport belangrijke pijlers.

1.3.1 Wat willen we bereiken?

Ons doel is een inclusief, gezond en sociaal Borne waarin inwoners de ruimte hebben om naar eigen kunnen en wens mee te doen. Inwoners nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen leven. Lukt dat niet? Dan bieden we passende hulp en ondersteuning. Het Sociaal Hus vormt hiervoor een laagdrempelige toegang.

We werken vanuit de uitgangspunten van de Visie Sociaal Domein aan de thema's zelfredzaamheid en samenredzaamheid, normaliseren en accepteren, betekenisvol meedoen en maatschappelijke verbondenheid. Door integraal te werken zijn we effectiever. Daarnaast zetten we in op een aanpak waarin preventie een grote rol speelt.

Onze inzet is om de inwoners van de gemeente Borne gebruik te laten maken van voorzieningen met een goed kwaliteitsniveau. Dit zien we terug in ontwikkelingen zoals het sportcomplex en onderwijshuisvesting in Borne West. Vanuit het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) Borne Gezond wordt uiting gegeven aan de diverse thema's rondom gezondheid, sport, bewegen, cultuur en sociale basis. Uitgangspunten zijn het terugdringen van gezondheidsachterstanden aan de hand van een integrale aanpak op basis van het gedachtegoed van 'positieve gezondheid'.

Wij willen dat alle inwoners van Borne een leven lang kunnen sporten en bewegen en daarmee een gezonde leefstijl, ontmoeting, verbinding en participatie stimuleren. Inwoners kunnen sporten en bewegen door toegankelijke sportvoorzieningen.

Gezondheid

Inwoners in Twente leven net zo lang in goede gezondheid als inwoners elders in Nederland en een gezonde generatie in 2040. Uit onderzoek van de GGD blijkt dat de inwoners van Twente minder gezond zijn dan de inwoners van de rest van Nederland en korter leven. Hierbij gaan we uit van positieve gezondheid, waarbij het betekenisvol leven van mensen centraal staat. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens en niet op de beperkingen of ziekte zelf. Door in te zetten op preventie en het vermogen van mensen om eigen regie te voeren, worden ziekte en zorg voorkomen. Op het gebied van mentale gezondheid gaan we uit van onze lokale aanpak voor mensen met zorgwekkend gedrag.

In de Omgevingsvisie speelt gezondheid ook een rol. Een stip op de horizon is dat de leefomgeving in Nederland inwoners verleidt tot een gezonde leefstijl. Dat kan door voldoende ruimte te creëren om te bewegen, te fietsen en te wandelen.

Onderwijs

Goede schoolgebouwen dragen bij aan een goed onderwijs. Om deze voorwaarde goed in te vullen actualiseren wij het Integraal Huisvestingsplan.

Asielzoekers, Oekraïense ontheemden en statushouders

We blijven op een humane wijze een bijdrage leveren aan de huisvesting van nieuwe inwoners van gemeente Borne (statushouders) en de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne.

Jeugd

In het kader van de Hervormingsagenda Jeugd stellen wij met inzet van een drietal projecten de volgende doelen:

1. Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming: het bieden van een doorgaande lijn voor zowel het vrijwillig als gedwongen kader, hierbij blijft de gemeenteconsulent betrokken gedurende het gehele hulpverleningstraject;
2. Verklarende Analyse, door toepassing van een brede analyse en ook het verklaren (met behulp van inzet vanuit de orthopedagoog) van de verscheidene signalen wordt gezinsdynamiek scherper geanalyseerd. Hierdoor kan er worden toegewerkt naar een plan van aanpak gericht op de mogelijkheden en wensen vanuit het gezin. Concreet werken wij aan een afname van hoeveelheid zorgtrajecten per gezin met 2% eind 2025 en 5% eind 2026 ten opzichte van 2024;
3. Waakvlamhulpverlening: door het bieden van hulpverlening gedurende het afschalen van ondersteuning wordt terugval voorkomen en is het laagdrempeliger voor gezinnen om tijdig hulp in te schakelen. Hierbij werken wij aan een afname in crisiszorg van 5% eind 2025 ten opzichte van 2024. Tevens stellen wij ons als doel een afname in de crisiszorg van 10% eind 2026 ten opzichte van 2024.

Ten behoeve van een dekkend en financieel beheersbaar zorglandschap wordt er gekeken naar het afschalen van geïndiceerde zorg. Dit doen we door het bieden van zorg in het voorliggend veld en het aangaan van de maatschappelijke discussie over wanneer jeugdhulp van belang is. Dit is een landelijk spelend thema. Hiertoe is ons doel een afname van het bieden van 5% geïndiceerde zorg vanuit ondersteuningsbehoefte 1 en 2 door ons toegangsteam en voorliggend veld eind 2025. Eind 2026 dient er sprake te zijn van een afname van 10% ten opzichte van 2024. Eind 2027 dient de afname 15% te zijn ten opzichte van 2024.

Het is het beste voor een kind dat het in de eigen leefomgeving kan opgroeien. Uithuisplaatsingen zijn soms noodzakelijk maar dit willen we tot een minimum beperken. Toegewerkt wordt naar het terugdringen met 10 % van het aantal uithuisplaatsingen eind 2026 ten opzichte van 2024.

Werk en Inkomen

Wij streven er naar dat iedereen meedoet aan de samenleving door middel van betaald werk. Als dit niet mogelijk is, vindt participatie naar vermogen plaats. We hebben blijvende aandacht voor armoedepreventie en schuldhulpverlening.

1.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning

We implementeren de aanbesteding van het aanvullend openbaar vervoer, het jeugdvervoer (inclusief leerlingenvervoer) en het gym- en zwemvervoer. De huidige raamovereenkomsten lopen medio 2025 af.

Als project onder de Twentse Koers is in 2024 gestart met het samen indiceren. Een project waarbij casemanagers dementie en Wmo consulenten nauw samenwerken om efficiënter te kunnen werken in het indicatieproces. Verwachting is dat maatwerk sneller kan worden ingezet, ter ontlasting van zowel de zorgprofessional als de betrokken mantelzorgers. Deze omslag in efficiëntie zal inzichtelijk gemaakt worden voor zowel de betrokken zorginstanties als voor de gemeente door het datagedragen werken. In 2025 verwachten we deze samenwerking voort te zetten en kijken we of er een wens is om dit toe te passen voor meerdere vormen van Wmo-maatwerk.

Bij het ontbreken van een dagbestedingslocatie binnen Borne, zijn in 2023 gesprekken gevoerd met verschillende samenwerkingspartners. Inmiddels is er in gezamenlijkheid met Carintreggeland, Wijkracht en Welbions gekeken naar mogelijkheden voor een gecombineerde dagvoorziening. In 2025 wordt verwacht dat er meer concrete plannen kunnen worden gedeeld voor wat betreft de locatie en vormgeving van deze samenwerking.

Algemene voorzieningen

Wij gaan met behulp van de subsidie van ZonMw het aanbod van dagactiviteiten voor thuiswonende mensen met dementie versterken. Het project heeft als doel de levenskwaliteit van mensen met beginnende dementie en hun netwerk te verbeteren door een breed scala aan dagactiviteiten te versterken en uit te breiden. We zullen een “Huis van de Tijd” (ook wel Odensehuis genoemd) opzetten en doorontwikkelen, een gecombineerde dagvoorziening creëren (met en zonder indicatie) en een extra ontmoetingsgroep starten. Daarnaast richten we ons op maatwerk in bestaande activiteiten en bieden we trainingen over de Sociale Benadering Dementie aan, speciaal voor vrijwilligers. Door deze initiatieven bevorderen we sociale participatie en ontlasten we mantelzorgers. Daarnaast maken we de gemeenschap bewust en stimuleren de acceptatie van dementie. Het is een dynamisch proces waarbij de uitwerking indien nodig kan worden aangepast.

Tijdens de behandeling van de nota Kaderstelling 2025 - 2028 is een motie aangenomen waarin is opgeroepen om beleid te ontwikkelen waarin subsidies voor maatschappelijke initiatieven jaarlijks op passende realistische wijze worden geïndexeerd. Bij het vaststellen van het subsidiekader in februari 2024 is het beleid vastgesteld dat subsidies worden geïndexeerd aan de hand van de uitgangspunten van de gemeentebegroting. Door de IMOC (Index Materiële Overheidsconsumptie) toe te passen volgen de uitgaven van de gemeentelijke begroting de ruimte in de uitkering van het Gemeentefonds. In de (nog op te stellen) subsidieregelingen wordt de berekeningssystematiek voor de desbetreffende subsidie beschreven. Voor de indexatie 2025 wordt uitgegaan van de IMOC (2%), die is verwerkt in de stelpost prijscompensatie. Daarbij wordt opgemerkt dat bij de afhandeling van subsidieaanvragen wordt beoordeeld op grond van de ingediende aanvraag.

Gezondheid

Om de doelen te bereiken ondernemen we onder meer de volgende activiteiten:

1. Er wordt uitvoering gegeven aan de diverse thema’s vanuit GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), zoals het terugdringen van gezondheidsachterstanden en vitaal ouder worden;
2. Er wordt uitvoering gegeven aan de totstandkoming van ketenaanpakken vanuit GALA en IZA (Integraal Zorgakkoord) zoals valpreventie, kansrijke start en welzijn op recept;
3. Voor welzijn op recept sluiten consulenten Sociaal Hus aan bij de huisartsenpraktijken om daar te werken vanuit de positieve gezondheid;
4. Regionaal en lokaal wordt vanuit GALA en IZA/Twentse Koers gewerkt aan de themalijnen: bestaanszekerheid, preventie en gezondheid, ouderen en mentale gezondheid;
5. Gezondheid is een integraal onderdeel van de nieuwe Omgevingsvisie met nadruk op een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten;

6. Er is in 2024 een kerntakendiscussie gestart over SamenTwente (GGD, OZJT en VTT) gericht op een gedragen regionale samenwerking die toekomstbestendig en betaalbaar is. De uitkomsten van deze discussie worden in 2025 bekend en dan vindt besluitvorming plaats.

Inburgering en vluchtelingen

Asielzoekers, Oekraïense ontheemden en statushouders

We blijven op een humane wijze een bijdrage leveren aan de huisvesting van nieuwe inwoners van gemeente Borne (statushouders) en de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. De in de eerste helft van 2025 vast te stellen koers rond asiel, vluchtelingen en statushouders biedt daarbij een belangrijke toekomstige leidraad voor deze opgave van de opvang van statushouders en Oekraïense ontheemden binnen Borne. Op dit dossier wordt in Twents verband samengewerkt.

Jeugd

We zetten in op het voldoen aan de Hervormingsagenda Jeugd op het gebied van het bieden van ondersteuning vanuit de eigen lokale toegang. Dit doen we door het opzetten van 3 projecten in 2025: Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, Verklarende Analyse en Waakvlamhulpverlening.

Waar het gaat om de doelstelling te realiseren van het terugdringen van het aantal uithuisplaatsingen, wordt meegewerkt aan het opzetten van ambulante alternatieven (Team Anders).

Om wachtlijsten terug te dringen wordt ruimte geboden aan de consulenten om tijdig de juiste keuze te maken voor passende hulpverlening. Bovendien wordt consulenten de mogelijkheid geboden ondersteuning te bieden gedurende de wachttijd. In combinatie met het project voor het Jeugdhuis en onderzoek naar het voorliggend veld, verwachten wij een aanzienlijke afname in wachttijden.

Verder zetten we binnen het thema jeugd in op onder meer de volgende onderdelen:

1. Vanuit de gedachte BSO+ onderzoeken we of er mogelijkheden zijn en meerwaarde is in het creëren van een KDV+;
2. De Hervormingsagenda Jeugd en de Samenwerkingsagenda Jeugd Twente verder door te vertalen naar een lokaal uitvoeringsplan 2025-2028;
3. De doorontwikkeling van de sociale basis, onder andere door onderzoek te doen naar de huidige sociale basis en de mogelijkheden voor doorontwikkeling in lijn met de Hervormingsagenda Jeugd.

Onderwijs

In 2025 wordt een geactualiseerd integraal huisvestingsplan (IHP) onderwijs vastgesteld voor de komende jaren. Het IHP wordt in het derde kwartaal van 2025 aan de raad aangeboden. Het doel is de vervangende nieuwbouw Jan Ligthart en 't Oldhof begin van het schooljaar 2025-2026 in gebruik te nemen.

Cultuur

Op basis van de cultuurnota 'Meedoen is de Kunst 2024+' is in 2024 een uitvoeringsprogramma vastgesteld. In 2025 wordt gewerkt aan de actiepunten uit het uitvoeringsprogramma. Voor evenementen wordt verwezen naar het beleidsterrein vrijetijdseconomie.

Sport

De werkzaamheden voor de realisatie van het nieuwe sportcomplex Borne West worden voortvarend voortgezet in 2025. De bouwwerkzaamheden worden in het voorjaar gestart. Oplevering vindt plaats in de zomer van 2026.

We onderzoeken of en hoe de openstaande taakstelling op sport van € 265.000 kan worden ingevuld.

De voorbereidingen voor het oprichten van een Sportbedrijf worden opgepakt, met het oog op de ambitie om per 1 januari 2026 een Sportbedrijf te hebben.

Met sportcomplex Borne West willen we in 2028 een open sportpark creëren. Hiervoor zal onder andere worden gekeken naar het tarievenstelsel, de rol van een sportpark coördinator en de openstelling/gebruik van het sportpark.

We willen de verbinding vergroten met het Sociaal Hus en maatschappelijke partners, waarbij sport en bewegen een bijdrage leveren aan de (mentale) gezondheid waardoor inzet voor dure zorg verminderd of voorkomen kan worden.

Tijdens de behandeling van de nota Kaderstelling 2025 – 2028 is een motie aangenomen waarin is opgeroepen om sport en bewegen te stimuleren door de zichtbaarheid van topsport te vergroten. Deze motie wordt langs 3 sporen uitgewerkt:

1. Het door het college laten vaststellen van een protocol waarin is uitgewerkt hoe Bornse topsporters worden gewaardeerd in het geval zij deelnemen en/ of prijzen winnen bij bijvoorbeeld deelname aan EK's, WK 's en OS. Hiermee wordt de zichtbaarheid van Bornse topsporters vergroot, wordt gebruik gemaakt van hun voorbeeldrol voor de jeugd en de inspiratie die zij geven aan de inwoners van Borne;
2. Nadat het sportcentrum Borne West is gerealiseerd wordt bezien hoe invulling gegeven kan worden aan het geven van meer bekendheid van Bornse topsporters middels een soort van "Wall of Fame";
3. Vanuit "Borne Sport" worden verenigingen gestimuleerd aandacht te hebben voor talentontwikkeling.

Het eerste punt, het vaststellen van een protocol, is voorzien in het najaar van 2024.

Werk en inkomen

Bestaanszekerheid

Op basis van het uitvoeringsplan bestaanszekerheid wordt het armoedebeleid herzien en in het tweede kwartaal van 2025 opnieuw vastgesteld. Hierbij wordt nauw samengewerkt met de Adviesraad Sociaal Domein.

Energiearmoede

Op basis van motie "middelen energiearmoede", die is aangenomen bij de behandeling van de nota Kaderstelling 2025 - 2028, is in 2024 is onderzocht welke extra maatregelen de gemeente Borne, inwoners met een laag inkomen kan aanbieden om energiearmoede tegen te gaan. Deze extra maatregelen dienen te passen binnen de voorwaarden die worden gesteld aan de SPUK-gelden. Deze uitkomsten zijn de basis van het aangepaste plan van aanpak energiearmoede, dat in het begin van het vierde kwartaal van 2024 gereed is. Om vervolgens die maatregelen concreet te gaan uitvoeren. De looptijd van de desbetreffende SPUK-gelden loopt tot 31 december 2025. Wat eveneens van belang is, is dat er wordt gezocht naar nieuwe vindplaatsen om inwoners met een laag inkomen beter te bereiken. Dit om hen te helpen bij het verlagen van energiegebruik en -kosten.

Schuldhulpverlening

De bestaande methodes ten aanzien van schuldhulpverlening worden aangevuld met de methodiek die door het Jongeren Perspectief Fonds (JPF) is ontwikkeld. Bij de JPF-methodiek ligt de focus op jongeren tussen de 18 en 27 jaar, waarbij de reguliere schuldhulpverlening niet passend is en de jongere ondersteuning nodig heeft op meer dan één leefgebied. De aanvullende methodiek wordt bekostigd uit bestaande financiële middelen, aangevuld met externe financiën zoals het Leefkrachtbudget van Menzis. Dit gebeurt zonder inzet van extra gemeentelijke middelen.

1.3.3 Wat mag het kosten?

De meerjarenbegroting voor het programma Inclusieve samenleving ziet er als volgt uit:

PR3 Inclusieve samenleving (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting act. 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning	303	277	227	227	227	227
Algemene voorzieningen	54	71	23	23	23	23
Gezondheid	213	219	216	147	24	24
Inburgering en vluchtelingen	330	7.812	0	0	0	0
Jeugd	257	381	88	88	88	88
Onderwijs	577	355	313	391	391	391
Cultuur	14	11	11	11	11	11
Sport	1.961	1.540	1.337	1.317	1.317	1.317
Werk en inkomen	5.266	6.253	5.980	5.980	5.980	5.980
Totaal baten	**8.975**	**16.918**	**8.195**	**8.184**	**8.060**	**8.060**
Lasten:						
Voorzieningen maatschappelijke ondersteuning	7.471	8.032	8.075	8.075	8.075	8.075
Algemene voorzieningen	1.892	2.100	2.121	2.043	2.043	2.043
Gezondheid	1.415	1.538	1.451	1.382	1.259	1.259
Inburgering en vluchtelingen	466	7.265	511	511	511	511
Jeugd	9.474	9.776	10.196	9.912	9.912	9.653
Onderwijs	2.931	3.074	2.704	3.184	3.158	3.134
Cultuur	795	928	863	764	764	764
Sport	4.941	4.960	3.907	3.369	4.667	4.638
Werk en inkomen	12.350	12.242	12.202	11.934	11.817	11.817
Totaal lasten	**41.735**	**49.914**	**42.031**	**41.176**	**42.207**	**41.895**
Saldo	**-32.761 N**	**-32.997 N**	**-33.836 N**	**-32.992 N**	**-34.147 N**	**-33.835 N**

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op de afwijkingen tussen de actuele begroting 2024 en de begrotingsjaren daarna. Afwijkingen van meer dan € 100.000 worden kort toegelicht.

PR3 Inclusieve samenleving verschillen (* €1.000)	2024-2025		2024-2026		2024-2027		2024-2028		Verschillenverklaring
Baten:									
Gezondheid	-3	N	-72	N	-195	N	-195	N	Deze daling ontstaat doordat de SPUK Gala wordt afgebouwd en een administratie budget neutrale wijziging
Inburgering en vluchtelingen	-7.812	N	-7.812	N	-7.812	N	-7.812	N	Dit betreffen budget neutrale incidentele middelen (voornamelijk de Oekraïnemiddelen) die in 2024 zijn geraamd. Omdat het onzeker is hoeveel er in 2025 wordt ontvangen zijn de middelen zowel aan de baten- als lastenkant vanaf 2025 niet geraamd.
Jeugd	-293	N	-293	N	-293	N	-293	N	Een administratieve wijziging zorgt ervoor dat vanaf 2025 de baten lager zijn, maar ook de lasten.
Sport	-203	N	-223	N	-223	N	-223	N	Deze daling ontstaat doordat de SPUK Gala wordt afgebouwd
Werk en inkomen	-274	N	-274	N	-274	N	-274	N	Specifieke uitkering in 2024 nu hoger dan inschatting in 2025 en verder (budgetneutraal)
Lasten:									
Gezondheid	87	V	156	V	279	V	279	V	Deze daling ontstaat doordat de SPUK Gala wordt afgebouwd en een administratie budget neutrale wijziging
Inburgering en vluchtelingen	6.754	V	6.754	V	6.754	V	6.754	V	Dit betreffen budget neutrale incidentele middelen (voornamelijk de Oekraïnemiddelen) die in 2024 zijn geraamd. Omdat het onzeker is hoeveel er in 2025 wordt ontvangen zijn de middelen zowel aan de baten- als lastenkant vanaf 2025 niet geraamd.
Jeugd	-421	N	-136	N	-136	N	123	V	Naast de administratieve wijziging die vermeld is aan de batenkant zien we een lastenstijging vanaf 2025 die in de jaren daarna afneemt. Deze wordt veroorzaakt door beschikbaar gestelde incidentele middelen vanuit de kaderstelling 2024 en 2025.
Onderwijs	370		-110	N	-85	N	-60	N	Het verloop op het gebied van Onderwijs wordt veroorzaakt door incidentele NPO, loon en IHP middelen. Vanaf 2026 ontstaat een hogere lasten door rente en afschrijving nieuwe schoolpanden
Cultuur	65	V	163	V	164	V	164	V	Voordeel ontstaat doordat een aantal incidentele middelen die beschikbaar zijn gesteld bij de begroting 2024 er vanaf 2025 en 2026 uitlopen. Daarnaast zit er afbouw in de kapitaallasten.
Sport	1.053	V	1.591	V	293	V	322	V	In 2024 zijn nog incidentele middelen voor de tijdelijke situatie m.b.t. 't Wooldrik en Sportcentrum Borne West en tijdelijke energiemiddelen geraamd. Vanaf 2026 ontstaat een lagere last door de taakstelling op sport. Vanaf 2027 ontstaat een stijging vanwege de kapitaallasten. Sportcentrum Borne West.
Werk en inkomen	40	V	308	V	425	V	425	V	Specifieke uitkering is na 2024 lager. Daarnaast ontstaat de lagere last daling vanwege koppeling SWB middelen met gemeentefonds

1.4 Bestuur en samenleving

Inleiding
Binnen dit programma komen onderwerpen als bestuur, communicatie, veiligheid en dienstverlening aan bod. Ook beleidsthema's als veiligheid en openbare orde, VTH (Vergunningverlening, toezicht en handhaving), APV en bijzondere wetten en de organisatie (HR) vallen binnen dit programma.

1.4.1 Wat willen we bereiken?

Het vergroten van vertrouwen blijft een kernpunt voor de gemeente Borne. We willen een betrouwbare en servicegerichte overheid zijn en blijven. Daarvoor zetten we stappen in onze informatievoorziening, maar ook op het gebied van communicatie en participatie. Om het vertrouwen van de inwoners in de gemeente en in de overheid als geheel te vergroten, werken we aan het verbeteren en intensiveren van inwoners- en overheidsparticipatie. Door open, betrouwbaar en dienstverlenend te zijn, kunnen we dat betrouwbare imago opbouwen. Als bestuurders staan wij aan de lat om heldere keuzes te maken. Soms ook pijnlijke keuzes, maar wel uitlegbaar en met de focus op wat goed is voor onze samenleving. Daarnaast staan toegankelijkheid en leesbaarheid centraal. Specifiek besteden we aandacht aan het vergroten van de kennis over de werking van het lokaal bestuur bij basisschoolleerlingen, via democracity en de kinderburgemeester.

Onze Bornse samenleving is een veilige en prettige leefomgeving. Dit proberen we te behouden door onder andere inwoners, ondernemers en partners bekend te maken met ondermijning, om zo een sterkere preventieve werking te behalen. Maar ook met integrale handhaving door verbinding te leggen tussen de verschillende taakvelden binnen de gemeente en in samenwerking met onze handhavingspartners. Zo proberen we bijvoorbeeld overlast of misbruik snel te signaleren en aan te pakken of te voorkomen.

1.4.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Bestuur

Als gemeente vinden we het ontzettend belangrijk om kennis over democratie en de werking van het lokale bestuur te vergroten bij jeugdigen en hen vroegtijdig kennis te laten maken met deze begrippen. Vanuit de griffie wordt hier invulling aan gegeven door voor basisschoolleerlingen democracity-lessen te organiseren en ook een kinderburgemeester te installeren.

80 jaar vrijheid

2025 staat in het teken van 80 jaar vrijheid. Onder regie van het 'Comité 4 en 5 mei Borne' en in samenwerking met verschillende organisaties wordt een programma vormgegeven. Dit programma loopt vanaf begin april tot en met midden augustus. Er wordt een diversiteit aan activiteiten georganiseerd.

Bestuurlijk proces en kwaliteit van voorstellen

De komende tijd wordt ingezet op de professionalisering van het bestuurlijke proces. Deze professionaliseringsslag moet bijdragen aan een verbetering in informatievoorziening naar de samenleving. Naast communicatie en participatie is dit één van de dragers om het vertrouwen in het bestuur en de politiek te vergroten. In de eerste helft van 2025 wordt gestart met dit traject. Ook werken we aan een betere kwaliteit van de raadsvoorstellen, die ook begrijpelijker en toegankelijker worden.

We werken, na vaststelling van een duidelijk kader voor de inhoud, het proces en de vorm van bestuurlijke besluitvorming, aan goede integrale voorbereiding van bestuursvoorstellen, zowel voor het college als voor de raad. In het najaar van 2024 heeft de raad het BOB-vergadermodel (Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming) ingevoerd. Daar waar passend wordt dit ook in andere vergadercycli binnen de gemeente toegepast.

Samenwerkingen

We doen lokaal wat kan en werken regionaal samen waar mogelijk. Samenwerking is geen doel op zich, maar een middel om onze doelen te bereiken. We werken regionaal slim samen als dit leidt tot betere oplossingen op bepaalde beleidsvelden. De nota samenwerking, die in 2025 wordt geactualiseerd, is het vastgestelde kaderstellende document voor samenwerkingen en deelnemingen. Oplevering van deze geactualiseerde nota staat gepland voor het tweede kwartaal van 2025.

Proces ombuigingen

De nota Kaderstelling 2025 - 2028 gaat uit van een tekort van 1,7 miljoen euro tot 2 miljoen euro (inclusief nog in te vullen bestaande taakstellingen). De meicirculaire laat in grote lijnen een beeld zien die aansluit bij deze bedragen maar laat in 2028 een minder groot negatief saldo zien dan bij de nota Kaderstelling 2025 - 2028 werd verwacht, namelijk afgerond 1 miljoen euro . De opgave om een financieel gezonde gemeente te blijven, is onverminderd groot, ook gelet op de vele onzekerheden. In de genoemde nota Kaderstelling is een proces op hoofdlijnen beschreven hoe te komen tot een begroting die op termijn reëel en structureel sluitend is. Dit proces wordt ondersteund door een extern deskundige. Het gaat hier om een complex traject waarvan de gevolgen diep kunnen ingrijpen in de samenleving.

Het proces wordt begeleid door een projectorganisatie waarbij het college fungeert als stuurgroep. Ook de raad heeft nadrukkelijk een rol in dit proces om te komen tot een set ombuigingsmaatregelen. De voorstellen, die leiden tot een op termijn reëel en structureel sluitende begroting, worden opgenomen in de nota Kaderstelling 2026 - 2029. Hierbij wordt ingezet op een pakket aan ombuigingsmaatregelen van minimaal een totaalbedrag in een bandbreedte van 1,7 miljoen euro tot 2 miljoen euro. Deze bandbreedte wordt ingegeven door het feit dat de raad keuzemogelijkheden heeft.

Participatie en communicatie

Een verbindende, toegankelijke en betrouwbare overheid die inwoners, ondernemers en organisaties centraal stelt. Dat is wat gemeente Borne wil zijn en waar de komende jaren vanuit de communicatievisie op ingezet wordt. Participatie is hierbij een belangrijk onderdeel, ook in het vergroten van de kwaliteit van besluitvorming. Door input van inwoners en andere belanghebbenden mee te nemen in beleidsprocessen wordt geborgd dat ook ervaringskennis meeweegt in de richting die gemeente Borne opgaat. Als de communicatievisie en de participatieleidraad vastgesteld zijn, dan worden beide instrumenten verder uitgewerkt, zodat organisatie, college en raad voldoende handvatten hebben om een passende invulling te geven aan communicatie en participatie.

In de communicatievisie geven we aan dat we communiceren met meer focus op de maatschappelijke opgaven. Dat betekent onder andere ook doelgroepgericht communiceren, afgestemd met taal, beeld en communicatiemiddelen. Met de aanvullende middelen die bij de nota Kaderstelling 2025-2028 zijn toegekend, kan dit proces worden versterkt, verbeterd en versneld.

Participatie wordt de komende jaren vaker en breder ingezet. Bij projecten worden inwoners en belanghebbenden vaker betrokken. Hierdoor worden wensen, behoeften, maar ook beperkingen beter zichtbaar. Indien mogelijk wordt hier rekening mee gehouden. Dit vraagt wel meer communicatie-inzet, communicatiemiddelen en participatiebegeleiding vanuit de organisatie om te zorgen dat participatie op een goede, passende manier ingezet wordt. Vanaf het begin moeten verwachtingen duidelijk geschetst worden over de manier waarop participatie ingezet wordt, wanneer dit het geval is, waarover en op welke wijze participatie plaatsvindt. Training en handreikingen over hoe wij participatie insteken binnen gemeente Borne zijn hierbij van belang. Zowel raad, college als de organisatie moeten hierin op weg geholpen worden.

De samenwerking met dorps- en wijkraden wordt voortgezet. Voor eind 2024 is voorzien in het maken van nieuwe, meer passende afspraken. Waar mogelijk krijgen de dorps- en wijkraden een passende rol in participatie binnen de dorpen en wijken.

Om te laten zien wat de gemeente allemaal te bieden heeft en om een goede start te maken met nieuwe inwoners gaan we kijken naar een programma om deze nieuwe inwoners een warm welkom te geven in Borne. Dit doen we niet alleen, maar met onze partners. In 2025 willen we hier een opzet voor uitwerken.

Dienstverlening en digitalisering

Digitalisering

De volgende twee ontwikkelingen op het gebied van informatievoorzienings gaan de gemeente Borne weer een stap verder brengen, te weten:

1. de implementatie van anonimiseringssoftware: deze software maakt het mogelijk dat op een effectieve en efficiënte manier persoonsgerelateerde informatie uit te publiceren documenten onleesbaar wordt gemaakt. Het onleesbaar maken van informatie in te publiceren documenten is nodig op grond van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming). De laatste jaren heeft het onleesbaar maken een grotere tijdsomvang gekregen door de wettelijke verplichting tot het proactief publiceren van overheidsdocumenten. De implementatie start in 2025.
2. de implementatie van Single Sign-On-koppelingen: vergroting van de weerbaarheid van onze informatiesystemen - en de informatie in die systemen - is nodig. Die weerbaarheid wordt onder andere vergroot door toegang tot die informatiesystemen met zogenaamde SSO-koppelingen (Single Sign-On) effectiever en efficiënter te maken. De implementatie start in 2025.

Haalbaarheidsonderzoek samenwerking automatisering

In het derde of vierde kwartaal van 2024 wordt het haalbaarheidsonderzoek verwacht over samenwerking op het gebied van ICT-taken (de A-kant / automatiseringskant van I&A), zoals aanbevolen in een extern rapport uit mei 2023. Aanleiding van dit onderzoek is om de kwetsbaarheid te verminderen en de kwaliteit van de dienstverlening te borgen. Op die manier zijn we beter voorbereid op (toekomstige) uitdagingen en veranderingen, zowel in de lijn als binnen I&A. Omdat de organisatiebrede bedrijfsvoering in toenemende mate afhankelijk wordt van digitale systemen, de veiligheidseisen aan de digitale systemen verder aangescherpt worden en ontwikkelingen steeds sneller gaan, zal op termijn meer geïnvesteerd moeten worden in I&A. Indien Borne hierin niet mee gaat, komt de dienstverlening aan inwoners, organisaties en bedrijven onder druk te staan en worden veiligheidsrisico’s gelopen. Aan het einde van 2024 is meer bekend over de uitkomsten van de businesscase en daarmee samenhangend de toenemende kosten. Zodra dit inzicht bestaat en er meer budget nodig is, komen wij bij uw gemeenteraad hierop terug.

Huis van Borne

In 2025 staan de bouw en de verhuizing van en naar het Huis van Borne centraal. Hierbij staan drie pijlers centraal:

1. Samenwerking sociaal-maatschappelijk plein: in 2025 wordt de samenwerking met huurders van het sociaal-maatschappelijk plein geconcretiseerd;
2. Facilitaire samenwerking: in 2025 wordt de facilitaire samenwerking tussen de gemeente Borne en het Kulturhus verder vorm gegeven;
3. Voorbereidingen en verhuizing ambtelijke organisatie: in 2025 wordt verdergegaan met het implementeren van het ontwikkelkader hybride werken. Dit, zodat de overgang naar de nieuwe werkomgeving zo geruisloos mogelijk gaat.

Met ondersteuning van een professionele verhuisorganisatie wordt de overgang naar het Huis van Borne gerealiseerd. Een zo geruisloze mogelijke overgang voor inwoners omdat functies als bijvoorbeeld burgerzaken pas overgaan op het moment dat dat ook kan. Grote delen van de organisatie kunnen tegenwoordig op afstand werken waardoor de verhuizing niet of nauwelijks ten koste gaat van de dienstverlening aan onze inwoners.

Publieksdienstverlening

In 2025 wordt gewerkt aan de uitkomsten van het in 2024 uitgevoerde onderzoek naar intensivering in samenwerking in taken rondom de processen vanuit klantcontact bij publiekszaken en sociaal domein. We hopen zo de kwetsbaarheid in de huidige arbeidsmarkt te verminderen en efficiënter te werken, waarbij de inwoner centraal blijft staan. Ook proberen we op deze manier de piek in reisdocumenten te kunnen opvangen.

Landelijk is er een stijging in het aantal aanvragen voor paspoorten en identiteitskaarten (informatie vanuit Rijksdienst voor Identiteitsgegevens). In 2014 is de geldigheidsduur van deze documenten aangepast van 5

naar 10 jaar. Dat zorgde ervoor dat tussen 2019 en 2024 weinig nieuwe documenten aangevraagd zijn. Vanaf begin 2024 verlopen de eerste documenten met 10-jarige geldigheid. Dit betekent dat veel burgers ook in 2025 hun documenten gaan vernieuwen.

Volwassenen die tussen 2014 en 2018 een reisdocument hebben aangevraagd, komen ook in 2025 een nieuw document aanvragen. Deze piek duurt tot 2029.

Veiligheid en openbare orde

Borne is nog steeds een relatief veilige gemeente. Inwoners en ondernemers voelen zich over het algemeen veilig. Toch is er een aanzienlijke groep inwoners met een opeenstapeling van persoonlijke problemen met een zorg- en veiligheidscomponent. De oorzaken en gevolgen lopen dwars door elkaar heen en zijn even divers als hardnekkig: psychische klachten, verslavingen, falende maatschappelijke integratie, hoog gevaarsrisico of een combinatie hiervan, soms gepaard met een verstandelijke beperking.

Daarnaast wijst de Cyberslachtoffertool van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (onderdeel van het ministerie van Justitie en Veiligheid) uit dat ruim 3000 personen in Borne slachtoffer zijn van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. De geraamde financiële schade hiervan bedraagt ongeveer €920.000. De snelle digitalisering van onze samenleving daagt ons uit om op een nieuwe manier te kijken naar deze vorm van criminaliteit. Op basis van bovenstaande ontwikkelingen en het Integraal Veiligheidsplan 2023 (IVP) werken we toe naar een geactualiseerd plan van aanpak voor mensen met onbegrepen gedrag. In dit plan staat een persoons- en systeemgerichte aanpak centraal, met de juiste zorg en ondersteuning voor de doelgroep. Afhankelijk van het feit of Borne subsidie verkrijgt van ZonMw wordt dit plan in het vierde kwartaal van 2025 opgeleverd.

We krijgen signalen van onze ketenpartners dat de problematiek bij de Bornse jeugd complexer wordt (op meerdere leefgebieden). Daarom willen we jeugdigen sneller in beeld krijgen om de problemen klein en hanteerbaar te houden. Doordat de Bornse jeugd vaak aanwezig is in de gemeente Hengelo (door school, werk en sport) komt ze ook in aanraking met grootstedelijke problematiek. Hierdoor wordt een nauwere samenwerking met de gemeente Hengelo verder vormgegeven, om aan de voorkant van de Bornse jeugdproblematiek te komen.

Ondermijning

In de afgelopen jaren zijn mooie stappen gezet op het vlak van ondermijning. Door de bewustwording te vergroten worden ondermijnende activiteiten sneller gesignaleerd en kan eerder ingegrepen worden. Om de ingezette ontwikkeling voort te zetten binnen de prioriteit ‘Ruimte voor een groeiende, leefbare gemeente’, is structureel budget nodig voor campagnes, activiteiten en controles tegen ondermijning. Zonder dit budget is continuering niet mogelijk. Bij de nota Kaderstelling 2025 -2028 is een structureel budget beschikbaar gesteld om meer in te zetten op het creëren en vergroten van bewustwording rond ondermijning binnen de organisatie en de samenleving, en de preventieve werking te benutten. Dit voorstel is het gevolg van vastgesteld beleid, namelijk het Integraal Veiligheidsbeleid. Deze middelen gaan we onder andere inzetten om in de organisatie workshops te geven over ondermijning. Maar ook om meer specifieke controles uit te voeren, bijvoorbeeld op opslagboxen of garageboxen. Daarnaast is de insteek de weerbaarheid in de samenleving te vergroten bij specifieke doelgroepen, zoals ondernemers, jeugd en ouderen.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Jaarlijks wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de uitvoering van de werkzaamheden op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarin worden de verschillende onderdelen beschreven: Bouwen, Brandpreventie, APV/Bijzondere Wetten. In 2024 herijken we het VTH-beleid zodat er meer evenwicht bestaat tussen de doelen en de hiervoor genoemde uitvoering waar we de komende jaren invulling aan geven.

Vergunningen worden behandeld in het programma RX-Mission en tijdig verleend binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijnen. Ook meldingen die vanuit de samenleving worden ingediend, worden snel en zo volledig mogelijk afgehandeld. Op de naleving van verleende vergunningen wordt toezicht gehouden aan de hand van een checklist, eveneens in RX Mission. Waar nodig, wordt handhavend opgetreden volgens de daarvoor geldende Landelijke handhavingsstrategie.

In Twente werken we al lange tijd beleidsmatig samen met de 14 gemeenten, de provincie Overijssel en diverse ketenpartners op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) en Omgevingsrecht. Deze regionale samenwerking vindt plaats op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. Om de ambtelijke samenwerking te versterken komt er een onafhankelijk voorzitter en een secretaris. Deze worden gelijkwaardig door alle deelnemers bekostigd en ondergebracht bij een gastheerorganisatie. Hierdoor kan in Twente meer efficiënt en effectief invulling worden gegeven aan de beleidsmatige VTH-opgaven in samenhang met relevante thema’s zoals ondermijning, energie, Omgevingswet en biogasopgaven.

Organisatie

Facilitair regisseur en projectleider I en A

Bij vaststelling van de nota Kaderstelling 2025 – 2028 is een budget beschikbaar gesteld voor een facilitair regisseur en een projectleider I en A. De facilitair regisseur zal ingezet worden met het oog op de aanstaande verhuizing naar en het samenwonen in het Huis van Borne. De facilitair regisseur ontwikkelt ook een nieuw facilitair concept in samenhang met het Kulturhus. De projectleider I&A zal zich met name inzetten op de diverse projecten die nodig zijn zowel binnen de lijn als binnen I en A. Zoals eerder aangegeven is deze functie van cruciaal belang om de bedrijfsvoering op niveau te brengen en te houden.

Organisatieontwikkeling

Op basis van het rapport ‘Verder op de weg vooruit’ zijn diverse aandachtspunten en aanbevelingen voor de toekomst geformuleerd, waaronder een nieuwe organisatiestructuur en werkwijze. Deze zijn vertaald in een nieuwe organisatieregeling, die door het college in 2023 is vastgesteld. De gemeenteraad is in het voorjaar van 2024 geïnformeerd over de uitkomsten en opvolging van de analyse van de organisatie.

De nieuwe organisatiestructuur is per 1 mei 2024 geïmplementeerd. Heel 2024 staat in het teken van het borgen van de nieuwe leidinggevende structuur en werkwijze, teambuilding en opleiding voor de nieuwe teams en afdelingen. Tevens is een start gemaakt met een uitgebreide variant van het Hybride werken in ons huidige gemeentehuis, alvast vooruitlopend op de verhuizing naar het Huis van Borne (zie ook dienstverlening en digitalisering). Er is een ontwikkelagenda opgesteld waarin uitgewerkt is hoe er invulling gegeven kan worden aan de professionalisering van de organisatie. De implementatie daarvan vindt grotendeels plaats in 2025.

1.4.3 Wat mag het kosten?

De meerjarenbegroting voor het programma Bestuur en samenleving ziet er als volgt uit:

PR4 Bestuur en samenleving (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting act. 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
Organisatie	272	39	21	21	21	21
Bestuur	198	0	0	0	0	0
Participatie en communicatie	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening en digitalisering	403	582	486	486	486	486
Veiligheid en openbare orde	0	0	0	0	0	0
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	11	0	0	0	0	0
Totaal baten	**884**	**620**	**507**	**507**	**507**	**507**
Lasten:						
Organisatie	9.021	11.545	10.311	10.306	10.180	10.177
Bestuur	1.702	1.435	1.453	1.448	1.448	1.448
Participatie en communicatie	42	69	99	99	99	69
Dienstverlening en digitalisering	1.293	1.395	1.421	1.427	1.420	1.419
Veiligheid en openbare orde	2.425	2.489	2.581	2.581	2.581	2.581
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	55	52	52	52	52	52
Totaal lasten	**14.538**	**16.985**	**15.916**	**15.913**	**15.779**	**15.745**
Saldo	**-13.655 N**	**-16.364 N**	**-15.410 N**	**-15.406 N**	**-15.273 N**	**-15.239 N**

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op de afwijkingen tussen de actuele begroting 2024 en de begrotingsjaren daarna. Afwijkingen van meer dan € 100.000 worden kort toegelicht.

PR4 Bestuur en samenleving verschillen (* €1.000)	2024-2025	2024-2026	2024-2027	2024-2028	Verschillenverklaring
Organisatie	1.234 V	1.239 V	1.365 V	1.368 V	Dit voordeel ontstaat doordat een aantal incidentele middelen die beschikbaar zijn gesteld in 2024 o.a. Oekraïnemiddelen en middelen voor de implementatie van de WOO er vanaf 2025 uitlopen.

1.5 Financieel gezond

Inleiding

Dit programma gaat vooral over de gemeentefinanciën. Tevens is in dit programma ook het grondbedrijf en gemeentelijk vastgoed ondergebracht.

1.5.1 Wat willen we bereiken?

Onze ambitie is een structureel financieel gezonde gemeente. Met een gezonde financiële positie kunnen we onze inwoners een leefbare samenleving bieden voor de komende raadsperiode en daarna. Daarnaast willen we zorgen voor meer transparantie in de gemeentelijke financiën en de grondexploitaties.

Op het gebied van vastgoed willen we een maatschappelijke vastgoedportefeuille creëren die aansluit bij de maatschappelijke vragen die spelen in Borne. We sturen en exploiteren op een kostendekkende vastgoedportefeuille en dragen bij aan de gestelde beleidsdoelstellingen. Omdat de gemeente een voorbeeldrol heeft, zetten we ons in om de vastgoedportefeuille te verduurzamen op basis van de afspraken vanuit het Klimaatakkoord. Deze gemeentelijke visie heeft geresulteerd in concrete ambities en doelen.

Op het gebied van Grondzaken faciliteren we een strategische en maatschappelijke grondportefeuille die aansluit op de ontwikkelingen en maatschappelijke vragen. Tevens streven we naar een maatschappelijk en financieel optimaal grondbedrijf.

1.5.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Financiën

Gemeentefonds

De basis voor het opstellen van deze begroting is de meicirculaire 2024. Zowel het regeerakkoord als de septembercirculaire zijn half september 2024 uitgekomen. De peildatum voor de begroting ligt op 9 juli 2024, daarom zijn beide documenten niet verwerkt in de begroting. Uit alle stukken blijkt echter dat het ravijn van kracht blijft. Voor Borne betekent dit dat er voor het jaar 2025 nog een begrotingsoverschot van € 1,1 miljoen wordt verwacht, maar dat dit vanaf 2026 omslaat naar een structureel begrotingstekort van € 1,6 miljoen. In het laatste jaar van dit perspectief is het structurele begrotingstekort opgelopen naar € 1,8 tot € 2,1 miljoen. Dit is ook het bedrag dat wordt meegenomen in het ombuigingstraject waarover meer te vinden is in het programma bestuur en samenleving.

Inflatie

Het uitgangspunt dat gehanteerd wordt bij het opstellen van de begroting voor het verwerken van inflatiestijgingen is het document "Macro Economische Verkenningen" zoals het CPB deze per april 2024 heeft opgesteld. Achteraf worden de werkelijke inflatoire effecten hierop bijgesteld. Deze correcties zitten nog niet in de begroting 2025, maar zijn van grote invloed op de komende jaren. De prijsstijging ten opzichte van de begroting 2024 is 1,9%. Voor 2026 geldt hetzelfde ten opzichte van 2025. Voor de periode 2027-2028 wordt rekening gehouden met percentages van 1,5% per jaar.

Voor de looncompensatie wordt, in overeenstemming met de uitgangspunten van de Twentse gemeenten, de salarissen eerst geactualiseerd op basis van de meest recente CAO. Eind 2023 is er een akkoord bereikt over de CAO 2024. Uitgangspunt hierbij is de “Loonvoet sector overheid” volgens de Macro Economische Verkenningen. Op basis hiervan wordt de looncompensatie vastgesteld op 5,3% in 2025 en op 1,9% voor 2026. Voor 2027 en verder geldt een percentage van 1,5%.

Indexatie

De afgelopen periode is gebleken dat de prijsstijgingen van het bruto binnenlands product in alle jaren hoger is dan de CPB raming daarvan in het voorjaar. Het prijsaccres van het gemeentefonds wordt echter sinds 2024

bepaald aan de hand van de voorjaarsraming van het lopende jaar. Hiermee dreigt het prijsaccres structureel te laag te worden. Voor Borne was dit effect over de afgelopen jaren €1.053.000 structureel. In de komende jaren is het te verwachten effect € 1.800.000 structureel nadelig.

Vastgoed

Het gemeentelijke vastgoedbeleid stamt uit 2013. In 2025 wordt dit beleid geactualiseerd en voorgelegd aan de gemeenteraad.

De gemeenteraad heeft ingestemd met de realisatie van de nieuwbouw van sportcentrum Borne-West, Huis van Borne en Kindcentrum Borne West. De gemeente Borne streeft naar toekomstbestendig maatschappelijk vastgoed.

Deze doelstelling zorgt ervoor dat er bij nieuwbouw van dit maatschappelijk vastgoed maximaal ingezet wordt op duurzame en energiezuinige realisatie. Hierbij dient het nieuwe vastgoed te voldoen aan de BENG-normen (Bijna Energie Neutrale Gebouwen). Met het hanteren van deze duurzaamheidsnormen, zet de gemeente Borne grote stappen in de verduurzaming van de vastgoedportefeuille conform het klimaatakkoord 2030.

Het gemeentelijk vastgoedbezit wordt in het kader van de ombuigingen voor 2026 en verder in 2025 tegen het licht gehouden.

Grondzaken

In 2025 actualiseren wij ons bestaande grondbeleid. In 2025 actualiseren wij daarnaast het grondprijzenbeleid en stellen daarmee de uitgangspunten voor de grondprijsberekening vast. Hierbij wordt rekening gehouden met overeenkomsten met derden.

1.5.3 Wat mag het kosten?

De meerjarenbegroting voor het programma Financieel gezond ziet er als volgt uit:

PR5 Financieel gezond (* €1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting act. 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten:						
Financiën	76.942	67.087	61.852	58.375	59.978	61.238
Vastgoed	894	692	722	722	722	722
Grondzaken	3.943	1.977	3.554	4.719	4.996	3.982
Totaal baten	**81.779**	**69.755**	**66.127**	**63.816**	**65.695**	**65.942**
Lasten:						
Financiën	15.535	8.202	3.994	3.958	4.758	6.372
Vastgoed	2.102	2.802	1.596	1.558	1.887	1.877
Grondzaken	5.095	1.977	3.554	4.719	4.996	3.982
Totaal lasten	**22.733**	**12.982**	**9.144**	**10.235**	**11.641**	**12.232**
Saldo	**59.046 V**	**56.774 V**	**56.983 V**	**53.581 V**	**54.053 V**	**53.710 V**

In de onderstaande tabel wordt ingegaan op de afwijkingen tussen de actuele begroting 2024 en de begrotingsjaren daarna. Afwijkingen van meer dan € 100.000 worden kort toegelicht.

PR5 Financieel gezond verschillen (* €1.000)	2024-2025	2024-2026	2024-2027	2024-2028	Verschillenverklaring
Baten:					
Financiën	-5.235 N	-8.712 N	-7.109 N	-5.849 N	De lagere baat ontstaat doordat we conform planning vanaf 2025 veel minder middelen onttrekken aan onze reserves. Daarnaast fluctueren deze cijfers doordat het gemeentefonds ook jaarlijks fluctueert.
Grondzaken	1.577 V	2.742 V	3.019 V	2.005 V	Deze budget neutrale wijziging volgt uit de verwerking van het MPG
Lasten:					
Financiën	4.208 V	4.244 V	3.444 V	1.830 V	Dit voordeel ontstaat door de incidentele bijdrage voor de vloedbeltverbinding in een bestemmingsreserve is gestort in 2024 (ongeveer € 6 miljoen). Hierdoor wordt vanaf 2025 de last lager. Dit voordeel neemt af doordat de stelposten cumulatief worden verwerkt.
Vastgoed	1.206 V	1.245 V	915 V	925 V	De lastenverlaging na 2024 ontstaat doordat er geen kapitaallasten Rheineplein 1 meer zijn na 2024. Vanaf 2027 volgen de kapitaallasten van het nieuwe pand.
Grondzaken	-1.577 N	-2.742 N	-3.019 N	-2.005 N	Deze budget neutrale wijziging volgt uit de verwerking van het MPG

2. Paragrafen

2.1 Lokale heffingen

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Borne. Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening te geschieden. De definitieve vaststelling van de tarieven door de gemeenteraad vindt plaats in november 2024, gelijktijdig met het vaststellen van de begroting 2025. Dit is eerder in het jaar dan in het verleden. Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de mate van kostendekkendheid van de leges en heffingen. De uitkomsten van dit onderzoek geven richting aan hoe er in de toekomst wordt omgegaan met de totstandkoming van de tarieven voor leges en heffingen.

De lokale heffingen bestaan uit gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente, die vooral door de inwoners van Borne dienen te worden opgebracht. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (zoals de OZB) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven. Het beleid is erop gericht deze kosten zoveel mogelijk te beperken en daar waar mogelijk rechtvaardiger te verdelen. Hierdoor wordt een evenwichtige lastenverdeling bereikt. In aanloop naar de begroting 2025 heeft er een onderzoek naar de kostendekkendheid van leges, tarieven, rechten en retributies plaatsgevonden. De uitkomsten worden betrokken bij besluitvorming rondom de meerjarenbegroting én de besluitvorming rondom de (belasting) verordeningen.

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Borne.

2.1.1 Inkomsten

Belasting- en premieopbrengst naar overheidslaag 2024

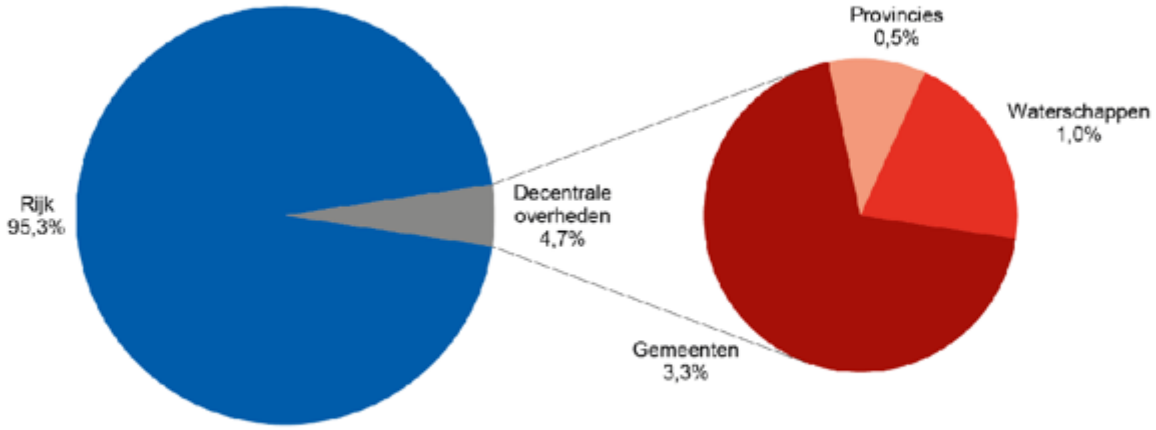

Grafiek: uit Coelo-atlas overzicht van de lokale lasten 2024

Type belasting (bedragen * €1.000)	Soort belasting	Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
Algemene belastingen	OZB	-7.659	-8.289	-8.759
	Reclamebelasting	-228	-224	-224
Totaal Algemene belastingen		**-7.887**	**-8.513**	**-8.983**
Bestemmingsbelastingen	Afvalstoffenheffing	-2.066	-2.313	-2.528
	Rioolheffing	-1.878	-2.032	-2.082
Totaal Bestemmingsbelastingen		**-3.944**	**-4.345**	**-4.610**
Leges en rechten	Begraafplaatsrechten	-143	-127	-129
	Leges burgerzaken	-167	-359	-365
	Leges omgevingsvergunning	-1.398	-436	-444
	Leges overig	-24	-40	-41
	Marktgelden	-11	-46	-47
Totaal Leges en rechten		**-1.743**	**-1.008**	**-1.026**
Eindtotaal		**-13.574**	**-13.866**	**-14.619**

2.1.2 Beleid

In het Hoofdlijnenakkoord *Hoop, lef en trots* van PVV, VVD, NSC en BBB, zoals deze door de verschillende formerende partijen is gepresenteerd in mei 2024, is een aantal maatregelen opgenomen ten aanzien van de lokale belastingen. Hieronder is een aantal maatregelen uitgelicht.

Planbatenheffing of vergelijkbaar systeem

Hoewel de exacte kaders voor deze heffing nog niet bekend zijn, is een aandachtspunt dat gemeenten die een dergelijke planbatenheffing gaan invoeren moeten bezien hoe de baten en toerekening van lasten van de grondexploitatie verlopen. Hierdoor kunnen mogelijk optimalisaties worden gerealiseerd voor de vennootschapsbelasting.

De opbrengsten van deze heffing zijn beklemd en dienen volledig te worden aangewend voor de bereikbaarheid van de wijk en het bouwen van betaalbare huur- en koopwoningen.

Ten behoeve van de aanpak van de volkshuisvesting en woningnood wordt erop ingezet dat gemeenten een planbatenheffing kunnen gaan invoeren. De planbatenheffing ziet op een belasting voor onbebouwde grond met een woningfunctie. Hierbij wordt waarschijnlijk de bestemmingsplanwijziging belast voor de eigenaar, waarbij de gemeente een gemaximeerde mogelijkheid krijgt om hiertoe planbatenheffing te innen.

Maximering OZB

Ten behoeve van koopwoningen hebben de formerende partijen als maatregel opgenomen om de OZB te maximeren. Deze maximering wordt vastgesteld in overleg met gemeenten. Er is door het rijk nog niet concreet aangegeven hoe deze maximering wordt vormgegeven.

Verlaging aanmanings- en incassokosten

In het akkoord is opgenomen dat er een recht komt op vergissen. Een enkele fout kan niet langer een inwoner diep in de problemen duwen. Aanmaningskosten en incassokosten van de overheid gaan fors omlaag.

No cure – no pay bij de uitvoering van de Wet WOZ wordt aangepakt

Gemeenten moeten een vergoeding betalen als via no cure – no pay bureaus (NCNP-bureaus) de WOZ -waarde van woningen en bedrijven wordt aangepast. Dat kan gebeuren wanneer NCNP-bureaus namens burgers een bezwaarschrift indienen bij de gemeente of door een beroep bij de rechter. Dat levert die bureaus zo veel geld op dat er sprake is van een verdienmodel. Burgers profiteren daar niet van. Terwijl de regeling is bedoeld als kostenvergoeding voor burgers. Per 1 januari 2024 is de wet gewijzigd. De proceskosten en immateriële schadevergoeding zijn verlaagd. Voor de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) bevat de wetswijziging het volgende:

1. De vergoeding in de bezwaarfase van rechtsbijstand wordt vermenigvuldigd met 0,25 als de WOZ-beschikking wordt vernietigd of gewijzigd;
2. De vergoeding van rechtsbijstand in de fase van beroep, hoger beroep of cassatie wordt vermenigvuldigd met 0,25 als de WOZ-beschikking wordt vernietigd of gewijzigd en vermenigvuldigd met 0,10 in de overige gevallen;
3. De vergoeding voor immateriële schade wordt beperkt tot € 50 per half jaar (was € 500) waarmee de redelijke termijn voor afhandeling van een bezwaar is overschreden;
4. Vergoedingen mogen uitsluitend worden uitbetaald op een bankrekening die staat op naam van de belanghebbende zelf.

De Hoge Raad heeft echter op 12 juli 2024 geoordeeld dat het Besluit proceskosten bestuursrecht voor de berekening van de kostenvergoeding voor de behandeling van een bezwaar in belastingzaken deels buiten toepassing moet blijven. Dit omdat die regeling in zoverre mogelijk in strijd is met het discriminatieverbod. De forfaitaire vergoeding in deze regeling is de helft lager dan de vergoeding in overige bestuursrechtelijke zaken.

De gevolgen van deze uitspraak en de nu lopende beroepen zijn nog niet duidelijk.

2.1.3 Overzicht

Overzicht
Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden heffingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt. De opbrengsten van de belastingen en overige heffingen worden in beginsel alleen aangepast aan de inflatiecorrectie. De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen). De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2025 in Borne zullen worden geheven zijn:

1. Ongebonden belastingen:
    a. Onroerendezaakbelastingen;
    b. Reclamebelasting.
2. Gebonden belastingen:
    a. Afvalstoffenheffing;
    b. Leges en rechten.

Onroerendezaakbelasting

Op basis van artikel 220 van de Gemeentewet kunnen gemeenten onroerendezaakbelastingen (OZB) heffen.

In de mei-circulaire gemeentefonds 2019 is aangekondigd dat het Rijk met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm).

De OZB is een tijdstipbelasting. Dit betekent dat voor het bepalen van de belastingplicht de situatie per 1 januari van het belastingjaar geldt. Veranderingen in de loop van het jaar, bijvoorbeeld de verkoop van een huis, worden meegenomen in het volgende belastingjaar. Belastingplichtigen zijn eigenaren van woningen; eigenaren van niet-woningen; gebruikers van niet-woningen. Indien iemand zowel eigenaar als gebruiker is van een niet-woning, dan betaalt hij of zij beide belastingen.

De grondslag voor de berekening van de OZB is de WOZ-waarde van de onroerende zaak. Deze wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Het tarief van de OZB wordt uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor iedere groep belastingplichtigen wordt een afzonderlijk tarief vastgesteld. De hoogte van het tarief leidt tot de opbrengst die met de begroting is vastgesteld. De beoogde opbrengst van de OZB per belastingplicht wordt eerst vastgesteld. Vervolgens wordt op basis van de totale WOZ-waarde van de belastingplicht het OZB-tarief berekend. De ontwikkeling van het OZB-tarief is dus naast de ontwikkeling van de OZB-opbrengst afhankelijk van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt. Als de gemiddelde waarde op de vastgoedmarkt stijgt, leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het OZB-tarief. Anders zou de OZB-opbrengst evenredig meestijgen. Andersom geldt hetzelfde. Een negatieve waardeontwikkeling van de vastgoedmarkt leidt tot een verhoging van het OZB-tarief, om te voorkomen dat de OZB opbrengst daalt.

Reclamebelasting

Op grond van artikel 227 van de Gemeentewet kunnen gemeenten reclamebelasting heffen. Reclamebelasting kan worden geheven over openbare aankondigingen die vanaf de openbare weg zichtbaar zijn. Het gaat om aankondigingen in letters, symbolen, voorwerpen, kleuren of een combinatie daarvan. Voorbeelden zijn gevelreclame, bestickering van ramen, posters, vlaggen, uithangborden, luifels of spandoeken. De reclamebelasting is in overleg met ondernemers ingevoerd. Besloten is om de opbrengst van de reclamebelasting, na aftrek van de kosten, beschikbaar te stellen voor de verbetering van leefbaarheid, veiligheid en attractiviteit van winkelgebieden en bedrijventerreinen.

Afvalstoffenheffing

De wettelijke basis voor het heffen van afvalstoffenheffing is geregeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer. Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente de wettelijke taak om zorg te dragen voor de inzameling van afvalstoffen die afkomstig zijn van particuliere huishoudens. De inzameling van afval wordt sinds 1996 uitgevoerd door Twente Milieu. De verwerking van met name restafval en GFT vindt plaats bij Twence. De kosten van de inzameling en verwerking van afvalstoffen wordt betaald uit de afvalstoffenheffing.

Sinds 1 januari 2020 werkt Borne met Diftar. Diftar staat voor gedifferentieerde tarieven. Dit houdt in dat inwoners naast een vast bedrag, per keer betalen voor het ledigen van hun grijze restafvalcontainer of voor het wegbrengen van afval naar een ondergrondse restafvalcontainer. Dit volgens het principe ‘afval scheiden loont’. Afvalstoffenheffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel waarvoor de gemeente een wettelijke plicht tot inzameling heeft en de inzamelverplichting ook nakomt.

Afvalstoffenheffing (*€1.000)		Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
Lasten taakvelden	Afval	2.177	2.090	2.298
	Inkomensregelingen	68	70	65
Toe te rekenen lasten	Overhead	156	160	134
	BTW	393	409	420
Totale lasten		**2.794**	**2.729**	**2.917**
Baten exclusief heffingen		-728	-132	-273
Beschikking over voorziening		0	-284	-116
Opbrengst heffingen		-2.066	-2.313	-2.528
Totale baten		**-2.794**	**-2.729**	**-2.917**
Dekkingspercentage		**100%**	**100%**	**100%**

Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten berekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Met de invoering in 2008 van de Wet gemeentelijke watertaken heeft de gemeente naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.

De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover.

Elke gemeente is verplicht een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vast te stellen. In een GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het gemeentelijk rioolstelsel.

Rioolheffing (*€1.000)		Werkelijk 2023	Begroot 2024	Begroot 2025
Lasten taakvelden	Riolering	1.567	1.620	1.721
	Water	0	96	74
	Straatreiniging	51	51	51
	Inkomensregelingen	68	19	65
	Toevoeging aan voorziening	0	-249	-286
Toe te rekenen lasten	Overhead	193	303	315
	BTW	173	192	192
Totale lasten		**2.052**	**2.032**	**2.132**
Baten exclusief heffingen		-19	-50	-50
Opbrengst heffingen		-2.033	-1.982	-2.082
Totale baten		**-2.052**	**-2.032**	**-2.132**
Dekkingspercentage		**100%**	**100%**	**100%**

Leges en rechten

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele burgers een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de burger die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de legesverordening.

De leges zijn in de tarieventabel van de legesverordening ingedeeld in drie titels:

1. titel 1, algemene dienstverlening;
2. titel 2, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
3. titel 3, dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn.

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet mag de legesverordening als geheel bezien maximaal kostendekkend zijn. Niet elke post zal dus afzonderlijk op zijn kostendekkendheid worden beoordeeld. Dit laatste zou ook moeilijk realiseerbaar zijn gezien het feit dat de kosten voor de individuele diensten moeilijk zijn te bepalen. Dat neemt niet weg dat een gemeente wel een kostendekkendheid per dienst of per samenhangende groep van diensten mag nastreven, als de gemeente in dit opzicht maar een consequente lijn volgt.

Op grond van het bovenstaande is het mogelijk om kruissubsidiëring toe te passen. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger stellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Daarnaast kan bij de tariefstelling uitdrukking worden gegeven aan het profijtbeginsel. Dat is een aparte beleidsmatige afweging. Onderlinge verschillen in - op zichzelf geoorloofde - kostendekkingspercentages tussen groepen van diensten zijn niet in strijd met de wet of met enig algemeen rechtsbeginsel.

De mogelijkheden tot kruissubsidiëring zijn door de komst van de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) beperkter geworden. De EDR maakt kruissubsidiëring binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels mogelijk. Dit betreft alleen de diensten aan dienstverrichters waarop de EDR van toepassing is (titel 3 van de Legesverordening). De wetgever heeft hierin geen aanleiding gezien om artikel 229b van de Gemeentewet te wijzigen. De EDR doorkruist daarmee de wettelijke regeling van artikel 229b Gemeentewet.

Bij de introductie van de Wabo in 2010 (omgevingsvergunning, zie Titel 2 van de Legesverordening) ging de wetgever ervan uit dat kruissubsidiëring tussen het cluster omgevingsvergunning en andere in de legesverordening opgenomen dienstverleningen niet mogelijk is. De wens van de wetgever is echter niet in een wettelijke bepaling vastgelegd, zodat in principe artikel 229b van de Gemeentewet onverkort geldt. Wij gaan echter uit van maximaal 100% kostendekkendheid binnen titel 2.

Voor een aantal tarieven binnen titel 1 geldt dat deze door het Rijk zijn gemaximeerd: paspoorten, rijbewijzen, kansspelen en wet bescherming persoonsgegevens.

Begraafrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet wordt een vergoeding gevraagd voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven zoals die in de Verordening begraafrechten zijn opgenomen. De tarieven worden jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie.

Marktgelden

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet kan de gemeente een recht heffen voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een deel van de openbare ruimte die gebruikt wordt voor een markt. Belastingplichtig is degene aan wie de standplaats beschikbaar is gesteld. In totaal verwachten we het komende jaar € 48.000 aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken, splitsen wij uit op welke taakvelden wij deze kosten zullen maken.

2.1.4 Woonlastenontwikkeling

De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt.

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Men vergelijkt daarin per gemeente de woonlasten van een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling in 2023 en 2024:

bruto woonlasten	éénpersoons-huishouden		meerpersoons-huishouden		stijging in % tov 2023	
eigenaar-gebruiker woning	2023	2024	2023	2024	1-pers	meerpers
Almelo	967	996	1.011	1.041	3,00%	3,00%
Borne	936	1.021	967	1.050	9,00%	8,60%
Dinkelland	862	929	890	957	7,90%	7,60%
Enschede	938	986	966	1.013	5,20%	4,80%
Haaksbergen	1.039	1.095	1.039	1.091	5,40%	5,50%
Hellendoorn	937	989	937	989	5,50%	5,50%
Hengelo	889	935	928	972	5,20%	4,70%
Hof van Twente	963	1.024	1.003	1.055	6,30%	5,20%
Losser	1.028	1.083	1.059	1.114	5,40%	5,20%
Oldenzaal	856	908	892	945	6,10%	5,90%
Rijssen-Holten	657	645	708	675	-1,90%	-4,70%
Tubbergen	779	929	807	954	19,20%	18,20%
Twenterand	940	936	981	977	-0,40%	-0,40%
Wierden	890	940	915	968	5,60%	5,80%
Overijssel	867	903	896	934	4,20%	4,20%
Nederland	867	911	944	994	5,10%	5,30%

2.1.5 Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

1. Voor de ozb (voor onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen) is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen woonlasten betalen;
2. Voor het vaste bedrag en voor maximaal €73,00 voor het variabele deel (ledigingen) wordt voor de afvalstoffenheffing kwijtschelding verleend;
3. Voor de rioolheffing wordt alleen kwijtschelding verleend voor een grondslag < 500 m3;
4. Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 120 % van de bijstandsnorm;
5. Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit;
6. Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het in kaart brengen van het weerstandsvermogen en dit af te zetten tegen het risicobeeld is nodig om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. Het weerstandsvermogen is de mate waarin de organisatie in staat is middelen vrij te maken, de beschikbare weerstandscapaciteit, om onverwachte financiële tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen. De financiële kengetallen geven een aanvullend inzicht in de weer- en wendbaarheid van de gemeente en hoeveel financiële ruimte er is om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken. De uitgangspunten bij deze paragraaf zijn te vinden in de Nota risicomanagementbeleid en de Nota reserves, voorzieningen en weerstandsvermogen.

2.2.1 Risicobeeld

Door inzicht te hebben in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico’s nu en de risico’s gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Een risico is te definiëren als een onzekere gebeurtenis of omstandigheid met één of meerdere mogelijke oorzaken en met negatieve gevolgen op het behalen van de doelstellingen van onze gemeente.

Periodiek worden de risico's van gemeente Borne beoordeeld. In deze cyclus worden stappen als risico-identificatie, risicoanalyse, het ontwerpen en het implementeren van beheersmaatregelen doorlopen. Twee keer per jaar wordt in de risicomanagementrapportage het risicobeeld gedeeld met het managementteam. Het risicobeeld. Het risicobeeld wordt als één van de onderwerpen in de besprekingen van de jaarstukken en meerjarenbegroting gedeeld met het college.

Actualisatie 2024 per 2 mei 2024

Het actuele beeld van de maximale geldgevolgen (impact) van de risico's is:

Lijn en projecten:	€ 16,5 miljoen
Grondexploitaties:	€ 7,1 miljoen
Totaal:	*€ 23,6 miljoen*

Per risico is in kaart gebracht welke kans er bestaat dat het risico zich daadwerkelijk voordoet. Hierbij wordt rekening gehouden met de reeds getroffen beheersmaatregelen. Op basis van het volledige risicoprofiel is de benodigde weerstandscapaciteit bepaald met een statistisch rekenmodel. Dit model gaat er vanuit dat niet alle risico's op hetzelfde moment en in volledige vorm plaatsvinden. Hiervoor gebruiken we een zekerheidspercentage van 90%. Op basis van de meest recente risico-inventarisatie en simulatie is de benodigde weerstandscapaciteit € 5,7 miljoen. Ontwikkelingen die van invloed zijn op de benodigde weerstandscapaciteit betreffen onder andere: nieuw plan voor sporthal Borne-West, Gemeentefonds (ravijnjaar), informatieveiligheid en hervormingsagenda jeugd.

Top tien risico's lijn / projecten

Nr.	Onderwerp	Risico	Gevolg	Max. financieel effect (x € 1.000)
1	Ravijnjaar 2026	Geen structurele verhoging van baten in het gemeentefonds door gewijzigde financieringssystematiek.	Minder budgettaire ruimte. Tijd nodig om ombuigingsmaatregelen te realiseren.	1.730
2	Onderdoorgangen	Verwerving percelen valt duurder uit	Hogere marktwaarde of hogere schadeloosstelling kan leiden tot hogere kosten.	1.000
3	Onderdoorgangen	Inpassing onderdoorgangen vragen meer maatregelen.	meer uitgaven voor bereikbaarheid percelen, bomen behouden/verplanten en verleggen kabels/leidingen.	500
4	Informatieveiligheid	Getroffen worden door een cyberincident.	Bedrijfsprocessen vinden geen doorgang, verstoring van de dienstverlening, informatie niet beschikbaar.	4.000
5	Verbonden partijen	Investeringen in verduurzaming	Dividend-opbrengsten staan onder druk.	385
6	Jeugd	Niet tijdig realiseren van Hervormingsagenda.	Effect op zorglandschap, druk op interne organisatie.	400
7	WMO/Jeugd	Open einde regeling WMO en Jeugdwet	Overschrijding van begrote zorgkosten.	400
8	Financiën	Inflatie is hoger dan begroot.	Overschrijding van begrote kosten m.b.t. inkoop.	500
9	Financiën	Rentestijgingen boven gehanteerde rekenrente.	Hogere kosten voor vreemd vermogen.	250
10	Verbonden partijen	Good governance principe wordt niet / onvoldoende toegepast.	Prestatieafspraken worden niet gerealiseerd / interne beheersing niet op orde.	350

Grondexploitaties

De risico's met betrekking tot grondexploitaties betreffen toekomstig kaderstellend ruimtelijk beleid, planschade, ontwikkeling van vraag en aanbod op de vastgoedmarkt, contractuele verplichtingen jegens private partijen en vaststelling van bestemmingsplan Roskamlanden. Met de risico's op het gebied van grondexploitaties is een maximaal financieel effect gemoeid van € 7,1 miljoen. Een nadere kwalitatieve aanduiding van de risico’s is opgenomen in het door de gemeenteraad vastgestelde MPG.

2.2.2 Beschikbare weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit

Middelen die permanent (structureel) kunnen worden ingezet om tegenvallers in de begroting (exploitatie) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

1. Onbenutte belastingcapaciteit: in de gemeente Borne is geen sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Gezien de OZB norm artikel 12 is de onbenutte belastingcapaciteit nihil. Voor rioolrechten en afvalstoffenheffing geldt dat deze maximaal 100% kostendekkend mogen zijn.
2. Begrotingsoverschot komende jaren: door de onzekere ontwikkelingen in het gemeentefonds wordt er na 2025 geen begrotingsoverschot verwacht.

Incidentele weerstandscapaciteit

Het vermogen om calamiteiten en andere éénmalige tegenvallers op te vangen zonder dat deze invloed hebben op de voortzetting van taken op hetzelfde niveau.

1. Algemene reserve
   De Algemene reserve kan volledig worden gezien als buffer om financiële tegenvallers op te vangen. Door de raad zijn afspraken gemaakt over het doel en het gebruik van deze reserve.
2. Algemene reserve grondexploitatie
   Op grond van het voorzichtigheidsbeginsel worden voorziene verliezen in de jaarrekening opgenomen zodra zij bekend zijn. Positieve resultaten, ofwel winsten, worden pas verwerkt als zij met voldoende zekerheid vaststaan en dus zijn gerealiseerd. Vanwege dit uitgangspunt wordt de stand van de reserve gehanteerd in de berekening van de weerstandscapaciteit.
3. Reserve beleidsontwikkeling
   De Reserve beleidsontwikkeling kan, verminderd met verplichtingen die zijn gebaseerd op door de raad genomen besluiten, volledig worden meegenomen als weerstandscapaciteit.

De benodigde weerstandscapaciteit en beschikbaar weerstandsvermogen zijn weergegeven in onderstaande tabel. Hierin is ook het verloop van de weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen in de afgelopen jaren weergegeven.

Weerstandsvermogen *(bedragen x € 1.000)*	Begr 2020	Jr 2020	Begr 2021	Jr 2021	Begr 2022	Jr 2022	Begr 2023	Jr 2023	Begr 2024	Begr 2025	Begr 2026	Begr 2027	Begr 2028
Algemene reserve	5.628	16.577	9.090	5.862	6.121	8.453	6.718	6.300	8.253	5.600	5.600	5.600	5.600
Reserve grondexploitatie	5.551	1.817	1.817	2.704	3.840	1.789	2.704	1.700	1.789	2.400	2.400	2.400	2.400
Reserve beleidsontwikkeling	2.628		65	16.814	2.281	16.531	16.584	12.327	2.324	6.832	8.028	6.681	4.837
Stille reserves													
Rekeningsaldo voor bestemming									1.172	1.196	-1.347	-1.844	-1.824
Totaal weerstandsvermogen	**13.807**	**18.394**	**10.972**	**25.380**	**12.242**	**26.773**	**26.006**	**20.327**	**13.538**	**16.028**	**14.681**	**12.837**	**11.013**
Bestemmingsreserves	17.787	9.721	8.598	10.892	7.882	12.945	5.732	21.651	11.519	21.670	21.088	20.746	20.815
Totaal reserves	**31.594**	**28.115**	**19.570**	**36.272**	**20.124**	**39.718**	**31.738**	**41.978**	**25.057**	**37.698**	**35.769**	**33.583**	**31.828**
Totaal weerstandsvermogen	**13.807**	**18.394**	**10.972**	**25.380**	**12.242**	**26.773**	**26.006**	**20.327**	**13.538**	**16.028**	**14.681**	**12.837**	**11.013**
Benodigde weerstandscapaciteit	**7.531**	**4.693**	**7.755**	**4.691**	**4.686**	**8.976**	**8.313**	**5.748**	**4.936**	**5.689**	**5.689**	**5.689**	**5.689**
Ratio	**1,8**	**3,9**	**1,4**	**5,4**	**2,6**	**3,0**	**3,1**	**3,5**	**2,7**	**2,8**	**2,6**	**2,3**	**1,9**
Norm	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**	**1,4**

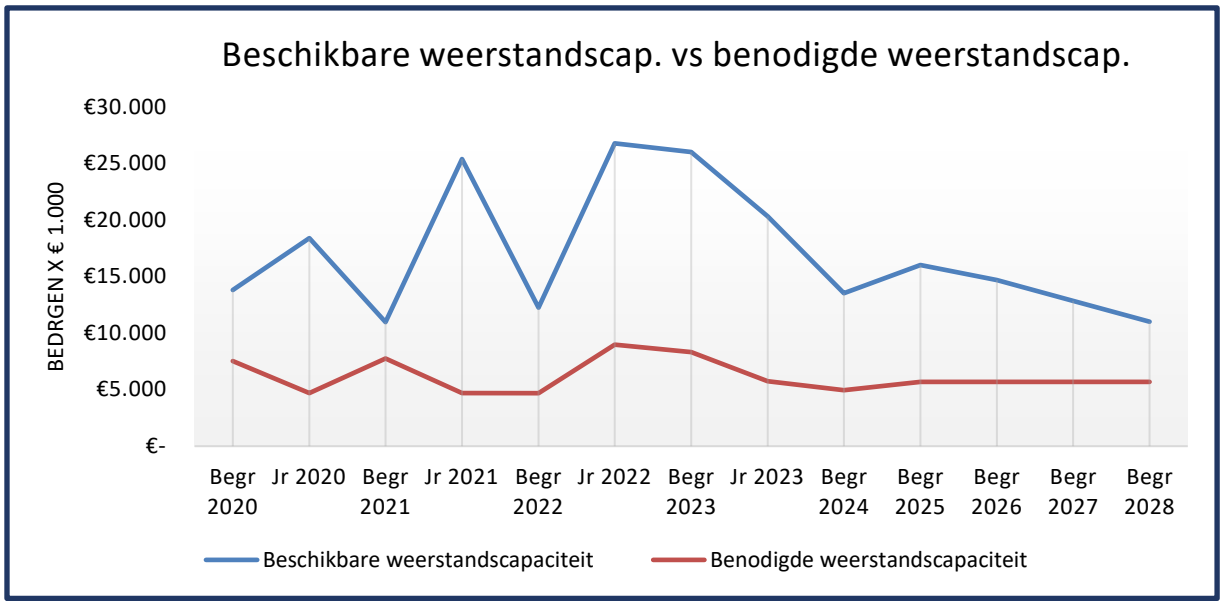

De benodigde weerstandscapaciteit voor de begroting 2025 is gebaseerd op actualisatie van het risicobeeld in het voorjaar van 2024. Wijzigingen ten opzichte van de vorige actualisatie betreffen onder andere: afronding van de aanbesteding van het Huis van Borne, arbeidsmarktontwikkelingen en de ontwikkelingen van dividendopbrengsten.

2.2.3 Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is wordt de relatie gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's (benodigde weerstandscapaciteit) en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst is de ratio weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen	Bedrag (* € 1.000)
A. Beschikbare weerstandscapaciteit	16.028
B. Benodigde weerstandscapaciteit	5.689
Ratio	**2,8**

Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De ratio weerstandsvermogen is met 2,8 uitstekend te noemen. Conform de nota reserves, voorzieningen en weerstandsvermogen wordt een ratio van 1,4 als voldoende beschouwd. De resultaatontwikkeling in de meerjarenbegroting leidt tot een daling van de ratio naar 1,9 in 2028.

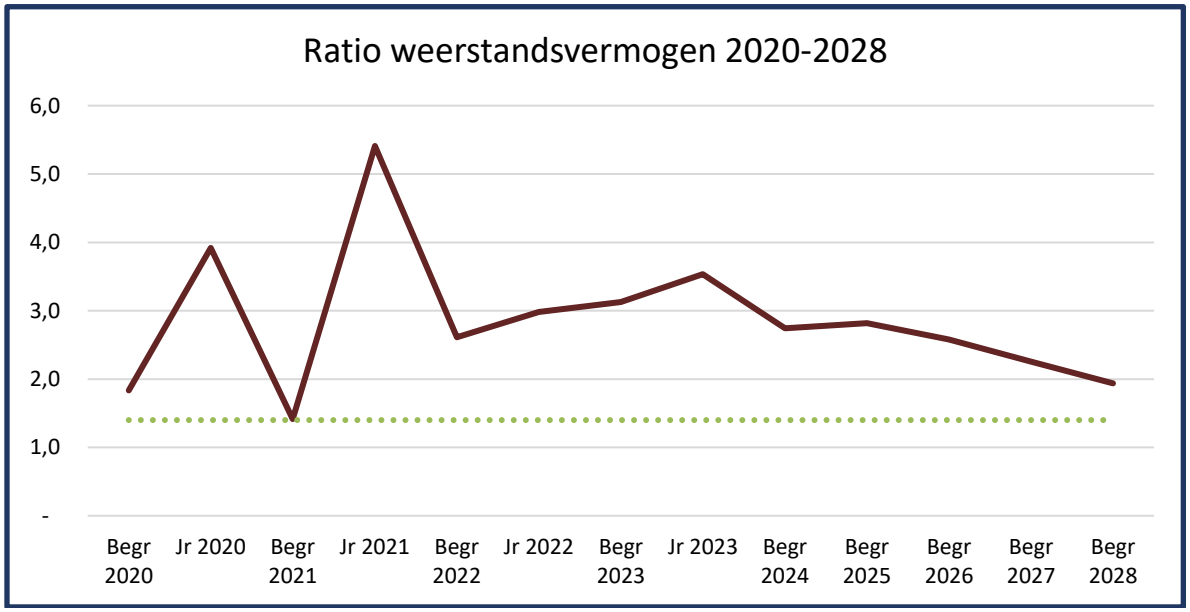

2.2.4 Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en impact (gevolg). De nummers in de onderstaande risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Een risico dat in het groene gebied zit vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit vraagt om aandacht. Een risico dat een risicoscore heeft die in het rode gebied zit vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. Er wordt een onderscheid gemaakt in het bruto en netto risico. Het bruto risico geeft de situatie weer voordat er beheersmaatregelen zijn getroffen. Het netto risico geeft het resultaat na het nemen van beheersmaatregelen.

geld	**Netto**				
x > €500.000	4	2	3		
€250.000 < x < €500.000	5	3	2	1	
€100.000 < x < €250.000	4	5	2		
€25.000 < x < €100.000	6	1	7	1	
x < €25.000					
Geen geldgevolgen	1				
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

2.2.5 Kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossing op de exploitatie drukken. Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. De netto schuldquote van gemeente Borne blijft binnen de maximum norm, maar is de komende jaren nog relatief hoog door de naar verhouding grote grondexploitaties. De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen is gelijk aan de netto schuldquote; er zijn geen leningen verstrekt.

Solvabiliteit

Dit cijfer drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen. Dit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Het solvabiliteitspercentage ligt meerjarig rond de 15%-20%. Dit betekent dat Borne naar verhouding weinig eigen vermogen heeft en daarbij een hoog risico heeft in de mate waarin het kan voldoen aan haar financiële verplichtingen.

Grondexploitatie

Dit cijfer geeft aan hoe groot de grondexploitatie is ten opzichte van de totaal geraamde baten. De boekwaarde van de grond moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor de grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren betreft. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een grondexploitatie van 35% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar. Het percentage van de grondexploitaties ligt in Borne fors hoger dan de hierboven gestelde norm. Dit betekent dat Borne relatief veel risico loopt op het niet verkopen van kavels waarbij de gronden al wel bouwrijp zijn

gemaakt. Omdat gemeente Borne voor twee grondexploitaties samenwerkt met de gemeente Hengelo worden de kengetallen op twee manieren gepresenteerd. Het eerste percentage is gebaseerd op de grondexploitatie waarbij de Veldkamp en Wijkerslocatie Olde Engberink in zijn totaliteit is opgenomen.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, door de structurele baten en structurele lasten te vergelijken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Voor een negatief percentage geldt het omgekeerde. De verwachte ontwikkelingen in het gemeentefonds leiden vanaf 2026 tot een negatief percentage.

Gemeentelijke belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten binnen de gemeente zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. Als de gemiddelde woonlasten bovengemiddeld (groter dan 105%) zijn, is er minder ruimte om deze te verhogen om financiële tegenvallers op te vangen of nieuw beleid te dekken.

Duiding kengetallen	Laag risico	Neutraal risico	Hoog risico
1a. Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	>130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	>0%		<0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95% - 105%	>105%

Kengetallen	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
1a. Netto schuldquote	84%	104%	97%	90%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84%	104%	97%	90%
2. Solvabiliteitsratio	30%	26%	25%	25%
3. Grondexploitatie	27%	5%	3%	2%
4. Structurele exploitatieruimte	4%	-2%	-3%	-2%
5. Belastingcapaciteit	105%	105%	105%	105%

2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen moet volgens het besluit begroting en verantwoording ten minste de volgende kapitaalgoederen bevatten: wegen, riolering, water, groen en gebouwen. De afgelopen jaren werd het onderdeel wegen nader ingedeeld in wegen, straatmeubilair, openbare verlichting en civieltechnische kunstwerken. Om de leesbaarheid van deze paragraaf te verbeteren wordt vanaf deze begroting dit samengevoegd onder de categorie wegen.

Met het onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de gemeentelijke begroting gemoeid. Kapitaalgoederen zijn nodig om de programmadoelen van de gemeente te realiseren en zijn het 'gezicht' van de gemeente. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is een instrument voor de raad om jaarlijks de kaderstellende en controlerende taak uit te kunnen voeren. Zij kan algemene kaders stellen over welke kapitaalgoederen de gemeente moet hebben en hoe zij met haar kapitaalgoederen omgaat, invloed uitoefenen op afzonderlijke investeringsbeslissingen en de kwaliteit van de aanwezige kapitaalgoederen bewaken en zo nodig bijsturen.

In de openbare ruimte hebben we te maken met verschillende kapitaalgoederen. In deze paragraaf gaan we in op de belangrijkste kapitaalgoederen. Dit zijn wegen en openbare verlichting, riolering, water, groen en gebouwen.
In het tweede kwartaal van 2025 bieden we het Integrale Beleidsplan Openbare Ruimte ter besluitvorming aan aan uw raad. Onderdeel van dit plan is de beschrijving van het onderhoud van de kapitaalgoederen voor de komende periode.

2.3.1 Wegen

Beleidskader

Borne heeft geen beleidsplan voor wegen. Voor het noodzakelijke onderhoud wordt een tweejaarlijkse inspectie uitgevoerd die resulteert in een meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Er wordt in het MJOP onderscheid gemaakt tussen klein en groot onderhoud. Klein onderhoud is ondergebracht in de dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Twente Milieu, terwijl de gemeente zelf opdracht geeft voor groot onderhoud. Het onderdeel wegen gaat onderdeel uitmaken van het Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte (IBOR). Het IBOR wordt in het tweede kwartaal 2025 ter besluitvorming aangeboden aan de raad.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

In 2025 zijn de onderhoudswerkzaamheden te verdelen in (het wegwerken van) achterstallig onderhoud, levensduurverlengend onderhoud, klein onderhoud en regulier groot onderhoud. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van de laatste inspectie.

De uitvoering van het jaarlijkse klein onderhoud gebeurt deels via Twente Milieu en groot onderhoud wordt extern uitbesteed via het raamcontract.. Via de DVO wordt de veiligheid van wegen, voetpaden en fietspaden door middel van klein onderhoud gewaarborgd. Twente Milieu voert hiervoor jaarlijks twee speciale inspectierondes uit. Vanuit de gemeentelijke begroting worden de beschikbare budgetten gebruikt voor regulier groot onderhoud aan wegen.

Trends en ontwikkelingen

We gaan de wegenlegger herijken. Een wegenlegger is een juridisch document waarin vermeld staat wie verantwoordelijk is voor het onderhoud van een openbare weg en de duikers. Deze informatie wordt eveneens gebruikt voor het IBOR. Daarnaast worden in het IBOR de ambities vastgelegd, het gewenste kwaliteitsniveau en de huidige kwaliteit. De wegenlegger wordt in mei 2025 ter vaststelling aangeboden.

2.3.2 Riolering

Beleidskader

Het beleid, beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in het watertakenplan 2022-2026. Investeringen worden afgeboekt voor 90% direct en 10% wordt geactiveerd. De komende decennia vraagt om veel investeringen voor onder andere rioolvervanging. Om deze betaalbaar te houden wordt een nieuwe afschrijvingssystematiek uitgewerkt met de herziening van het meerjareninvesteringsprogramma en het kostendekkingsplan waar de jaarlijkse rioolheffing mee van afhankelijk is. Hierop vooruitlopend wordt de rioolvervanging van de Prins Bernhardlaan in 50 jaar afgeschreven. Doen we dit niet, dan is de voorziening niet toereikend.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Met het uitvoeren van de jaarlijks geplande rioolinspectie wordt de staat van de riolering goed in beeld gebracht en gehouden. Riolering wordt bij herhaling 1 keer per 15 jaar geïnspecteerd. Uit de inspectie blijkt dat in zijn algemeenheid de riolering in redelijke conditie is. Een groot deel van de huidige riolering is aangelegd in de jaren zeventig vorige eeuw en bereikt de levensduurverwachting (van 50 tot 80 jaar). Volgens de theoretische levensduurbenadering is in de periode 2030-2035 een bepaald deel van de riolering aan grootschalige vervanging toe, landelijk wordt daar al voor gewaarschuwd.

Om te anticiperen op grote jaarvariaties op de (middel)lange termijn zijn de jaarlijkse investeringsbedragen voor rioolvervanging meer uitgevlakt in gegroepeerde termijnen. In periodiek overleg met beheer (wegen en verkeer) wordt de planning over het onderhoud afgestemd voor de planperiode.

Kleinschalige beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden door Twente Milieu conform de dienstverleningsovereenkomst uitgevoerd. Bij grootschalige werkzaamheden is een apart krediet in het voor rioleringswerken gereserveerd. In het watertakenplan staan de rioolvervangingen, onderhoudsfrequenties en het afwegingskader met de benodigde investering opgenomen.

Trends en ontwikkelingen

Met de vooruitzichten van de investeringen in de rioolvervanging en de leefbaarheid in de openbare ruimte te vergroten wordt met de verschillende disciplines (wegen, groen, verkeer en spelen) gewerkt aan een integraal beleidsplan beheer openbare ruimte.

2.3.3 Water

Beleidskader

Het gemeentelijk watertakenplan Borne en de klimaatatlas, welke in samenwerking met waterschap Vechtstromen is opgesteld, is bij planvorming richtinggevend. Toekomstige (landelijke) waterbeheerontwikkelingen worden in het samenwerkingsverband van Twents waternet opgepakt. Deelnemers aan Twents waternet zijn de 14 Twentse gemeenten, waterschap Vechtstromen, provincie Overijssel en Vitens.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Veel activiteiten gebeuren in samenwerking met het waterschap Vechtstromen. Borne is een waterrijk gebied, waarbij vele primaire wateren op de leggerkaart van waterschap Vechtstromen staan. Gewerkt wordt aan het beheer en onderhoudsprogramma van oppervlaktewateren. Het onderhoud is (voorlopig) sober. Uitgangspunt is dat de wateren hun functie kunnen uitoefenen, de wateren veilig zijn en de kosten beheersbaar zijn.

Trends en ontwikkelingen

De kwaliteit van de oppervlaktewateren is volgens de kaderrichtlijn water (KRW) niet op orde. Mogelijk dat de KRW en EU-richtlijn nieuwe opgaven brengen, bijvoorbeeld op het gebied van meten en monitoren.

De problematiek rond de levering van drinkwater is in de regio Twente een groot aandachtspunt. Ook bij samenwerkingsverband Twents waternet. Vitens luidt de noodklok en er wordt met man en macht gewerkt om

het hoofd boven water te houden. Gemeenten worden gevraagd om mee te denken in de drinkwaterproblematiek en in droge perioden campagne te voeren om zuinig om te gaan met drinkwater. De levering van drinkwater voor huishoudens is een verplichting. Bedrijfsmatig ligt dat anders. Vitens toetst en beoordeelt de aanvragen volgens een afwegingskader.

2.3.4 Openbaar groen

Beleidskader

Bij de vaststelling van de omgevingsvisie worden ook de groene ambities van Borne vastgelegd. Zonder uitgebreid vooruit te lopen op de inhoud kan worden gesteld dat de belangrijke thema's gericht zullen zijn op klimaatadaptatie en het behoud en stimuleren van biodiversiteit. Mogelijk leidt dit tot nieuwe investeringen in het groen. Dit zal worden meegenomen in het IBOR. Hierin wordt de huidige kwaliteit en gewenste kwaliteit van het groenareaal beschreven, alsook de ambities vertaald naar financiële consequenties.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Op dit moment wordt het openbaar groen onderhouden op basis van het door de raad in 2017 vastgestelde Beheer Kwaliteit Plan (BKP). Voor het overgrote deel is er sprake van kwaliteitsniveau Basis (B). Enkele bijzondere locaties, zoals het centrum, de begraafplaats en de stationsomgeving, kennen een hoger kwaliteitsniveau. De gewenste beeldkwaliteit en beheerkwaliteit zijn daarbij beschreven. Voor het kantorenpark Oostermaat geldt een vaste A- kwaliteit op grond van een bijdrage van de ondernemers.

Trends en ontwikkelingen

De bomen die eigendom zijn van de gemeente worden eens in de drie jaar geïnspecteerd en onderhouden. Vanuit veiligheidsoverwegingen kan deze cyclus ook jaarlijks plaatsvinden. Vanuit deze inspecties wordt jaarlijks een lijst met te kappen bomen opgesteld, waarvoor ook een herplantplicht geldt. Klimaatverandering en hittestress maken dat het belang van bomen steeds meer gezien en gevoeld wordt. Dat vraagt om bescherming en investeringen in onder andere groeiplaats. Een boom moet onder- en bovengronds voldoende ruimte hebben om zich te ontwikkelen. Vanuit deze gedachte is het mogelijk overlast zoveel als mogelijk te beperken (bijvoorbeeld wortelopdruk). Daarbij geldt het uitgangspunt de juiste boom op de juiste plaats. Op dit moment wordt gewerkt aan herziening van de bomenverordening die in het tweede kwartaal van 2024 wordt aangeboden aan de raad.

2.3.5 Gebouwen

Beleidskader

In 2013 heeft de raad kaders voor gemeentelijk vastgoedbeleid vastgesteld. Gemeente Borne is verantwoordelijk voor het beheer van alle gemeentelijke vastgoedobjecten die in eigen gebruik, voor verhuur of tijdelijk voor strategische doeleinden in eigendom zijn. Om de diverse objecten de waarde te laten behouden en de veiligheid te garanderen is planmatig onderhoud noodzakelijk. De MeerJarenOnderhoudsPlanning wordt periodiek (elke 3- 5 jaar) geactualiseerd door externe adviseurs conform de NEN 2767. De planperiode strekt zich uit over een horizon van 30 jaar. Conform de in 2021 geactualiseerde MeerJarenOnderhoudsPlanning (MJOP) wordt het onderhoud uitgevoerd. In 2025 wordt er een nieuw vastgoedbeleid en een nieuw MeerjarenOnderhoudsPlanning opgesteld.
Het onderhoud is te verdelen in de twee groepen: regulier onderhoud en groot onderhoud/ investeringen.

Uit het beleid voortvloeiende consequenties

Voor alle gebouwen wordt in principe uitgegaan van het plegen van sober, duurzaam en vooral doelmatig onderhoud. De onderhoudsconditie van het vastgoed is gemiddeld redelijk (conditie 3 conform NEN 2767). Uitzonderingen daargelaten. Het overige tijdelijke vastgoed is wisselend in onderhoudsconditie, afhankelijk van de vastgoedstrategie.
Naast het plegen van planmatig onderhoud is er een omvangrijke duurzaamheidsopgave voor het gemeentelijke vastgoed die forse investeringen met zich meebrengt. Het MJOP is hier op dit moment niet in voorzien, er zal een actualisatieslag moeten plaatsvinden.

De lopende projecten (sportcentrum Borne-West, Huis van Borne en Kindcentrum Borne West) zorgen reeds voor een impuls van de energietransitie van het gemeentelijk vastgoed.

Trends en ontwikkelingen

De regering heeft in de wetgeving diverse maatregelen opgenomen waarbij zij energiebesparing een impuls wil geven. Zo geldt voor alle bedrijven en instellingen dat maatregelen met een terugverdientijd korter dan 5 jaar genomen moeten worden. De zogenaamde energiebesparingsplicht. Voor kantoorgebouwen geldt daarnaast dat zij dienen te beschikken over een energielabel C of hoger. De Omgevingsdienst Twente houdt hier namens de gemeente toezicht op.

Gemeenten hebben een voorbeeldfunctie als het gaat om het verduurzamen van vastgoed. Bovendien is uit de sectortafel Gebouwde omgeving de ambitie voor gemeenten vastgelegd om in 2050 een energie neutrale vastgoedportefeuille te bezitten. Iedere gemeente moet in het kader van het Klimaatakkoord een portefeuilleroutekaart opstellen voor de verduurzaming van het eigen maatschappelijk vastgoed. De lopende projecten zorgen voor een grote stap in energiebesparing en CO2-reductie. Het doel is om in 2025 duurzaamheidsambities te vertalen naar vastgoedbeleid. Dit zal inzicht geven in de financiële opgave en de verduurzamingsdoelstelling voor de gemeentelijke portefeuille.

Daarnaast moet de gemeente bij verkoop, verhuur en bij het in gebruik geven van onroerende zaken een (selectie)procedure volgen conform de rechtspraak Didam-arrest.

2.4 Financiering

In deze paragraaf staan de verwachtingen en het beleid over financieringsrisico's. De paragraaf geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

2.4.1 Kaders

De Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet fido) sluit aan bij de ontwikkelingen op de financiële markten en de financieringsbehoefte van decentrale overheden. In deze wet worden de kaders aangegeven waarbinnen decentrale overheden de treasuryactiviteiten moeten uitvoeren. Het doel hiervan is de bevordering van een gezonde financiering en handhaving van de positie van decentrale overheden op de kapitaalmarkt.
Op grond van deze wet worden de gemeenten verplicht een treasurystatuut vast te stellen en ook in de begroting en de jaarrekening een treasuryparagraaf op te nemen.

2.4.2 Renterisiconorm

Renterisicobeheer omvat het beperken van de invloed van (externe-) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente. Een belangrijk uitgangspunt van de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van gemeenten. Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd vanaf één jaar). Dit kan door het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De renterisiconorm wordt berekend door een vastgesteld percentage (20% voor de gemeenten) te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

Renterisiconorm (* €1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Begrotingstotaal	79.704	79.914	82.170	82.398
Renterisiconorm in procenten	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm in bedrag	**15.941**	**15.983**	**16.434**	**16.480**
Renteherzieningen op leningen	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	12.368	7.468	7.468	2.468
Renterisico	**12.368**	**7.468**	**7.468**	**2.468**
Ruimte (+) / overschrijding (-) renterisiconorm	**3.573**	**8.515**	**8.966**	**14.012**

2.4.3 Kasgeldlimiet

Voor korte financiering geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn, aangezien fluctuaties in de rente bij korte financiering direct een relatief grote invloed hebben op de rentelasten. Om een grens te stellen aan korte financiering (rente typische looptijd tot 1 jaar) is de kasgeldlimiet opgenomen.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (voor gemeenten 8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. In de Wet fido wordt de gemiddelde korte financiering (de netto vlottende schuld) per kwartaal getoetst aan de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet mag drie kwartalen worden overschreden, na overschrijding van het derde kwartaal dient een plan met maatregelen opgesteld te worden en te worden voorgelegd aan de toezichthouder.

Kasgeldlimiet (* € 1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Begrotingstotaal	79.704	79.914	82.170	82.398
Kasgeldlimiet in procenten	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet in bedrag	**6.775**	**6.793**	**6.984**	**7.004**

2.4.4 Financiering en rente

Borne hanteert een principe van totaalfinanciering. Periodiek wordt gekeken naar de planning van alle liquide uitgaven en inkomsten. Aan de hand daarvan wordt bepaald wanneer en hoeveel lang geld er aangetrokken dient te worden, met inachtneming van de renterisiconorm en kasgeldlimiet.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de verplichtingen die het BBV meegeeft. Dat wil zeggen dat de som van de aangegane langlopende geldleningen en aflossingen voor de komende jaren in tabel 1 zijn weergegeven. In tabel 2, het renteschema wordt weergegeven wat de rentelast in 2025 is en hoe rente wordt toegerekend aan de grondexploitaties en taakvelden (bedragen x € 1.000).

Een prognose over het volume van onze langlopende leningen blijkt uit de meerjarenbalans, hoofdstuk 2.1 van de financiële begroting. Hier wordt ook de relatie gelegd tussen langlopende leningen, eigen vermogen en de activakant van de balans.

1. Financieringsoverzicht per 1-1 boekjaar	2025	2026	2027	2028
Saldo langlopende geldleningen	41.512	29.144	21.676	14.208
Aflossingen langlopende geldleningen	12.368	7.468	7.468	2.468

2. Renteschema	Begroting 2025
De externe rentelasten over de korte en lange financiering	2.018
De externe rentebaten (idem)	143
Saldo rentelasten en rentebaten	**1.875**
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	601
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken, die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-
Saldo	**601**
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	**1.274**
Rente over eigen vermogen	19
Rente over voorzieningen	-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	**1.293**
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag 2,0%)	**1.417**
Renteresultaat op het taakveld Treasury	**-124**

De verwachte rentelast in 2025 bedraagt per saldo € 1,9 miljoen. Daarvan moet € 0,6 miljoen worden doorberekend aan de grondexploitaties. Dit leidt tot een restant van € 1,3 miljoen aan toe te rekenen rente aan de taakvelden. Conform de nota reserves en voorzieningen wordt er geen rente toegerekend over eigen vermogen en voorzieningen (de zogenaamde bespaarde rente), op de reserve gezondheidscentrum na. Er wordt hier vanwege contractuele verplichtingen wel rente aan toegerekend. Deze rente bedraagt € 19.000.

In de begroting wordt een rente-omslagpercentage gehanteerd van 2,0% over de boekwaarde van alle vaste activa per 1-1-2025. Dit komt neer op een bedrag van € 1,4 miljoen. Het verschil tussen de toe te rekenen rente en de daadwerkelijk begrote toegerekende rente vormt het renteresultaat en dat is € 124.000 (V).

Bij eventuele nieuwe beleidswensen die leiden tot een investering en een begrotingswijziging wordt voorzichtigheidshalve gerekend met een rentepercentage van 4%.

2.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

In de paragraaf bedrijfsvoering wordt ingegaan op de stand van zaken en op de beleidsvoornemens van onze bedrijfsvoeringstaken. Een goede bedrijfsvoering bestaat uit de ondersteunende taken en is een belangrijk middel om de resultaten die de gemeente wil bereiken ook daadwerkelijk te realiseren. De paragraaf Bedrijfsvoering omvat de beleidsterreinen zoals HRM, Juridisch, Informatisering & Automatisering, Inkoop, Financiën, Control & Kwaliteit en (interne) Communicatie.

2.5.1 HRM

HR planvorming

Op een planmatige manier (in de vorm van een meerjarenplan) gaan we HR-onderwerpen naar een hoger niveau brengen. Door het op een planmatige manier te doen, brengen we verbanden aan tussen de operationele, tactische en strategische onderwerpen. Dat stelt ons beter in staat om te plannen en middelen (mens en geld) te organiseren. In het plan worden ook de onderwerpen opgenomen die in eerdere programmabegrotingen zijn opgenomen (zowel de lopende onderwerpen als de nog niet lopende onderwerpen). Een groot accent in dit plan zal aangebracht worden op strategische HR-onderwerpen, zoals een Strategische Personeelsplanning (SPP).

Samenwerking

Borne is een regisserende netwerkgemeente, waarbij samenwerking met andere gemeenten en/of instellingen per thema bekeken wordt. We zoeken in zijn algemeenheid altijd naar mogelijkheden tot samenwerking als Kwaliteit, Kwetsbaarheid, Kansen en Kosten op een ongewenst niveau (dreigen te) raken. Er staan ons verschillende vormen ter beschikking om vanuit samen te werken, u leest dit elders in de begroting terug. Bijvoorbeeld onder het programma Bestuur en Samenleving en in de paragraaf verbonden partijen.

We zijn aan het onderzoeken in hoeverre samenwerking op het gebied van automatisering, met de gemeente Hengelo of de gemeente Enschede, voor ons meerwaarde zou kunnen hebben. Mogelijk kan dit te hoge kwetsbaarheid op het gebied van automatisering voorkomen. De voorbereidingen van de realisatie van deze samenwerking zouden dan in het eerste kwartaal van 2025 starten.

Nog wat minder concreet van aard, maar onderwerpen waar we in 2025 wel van enige vorm van samenwerking verwachten, zijn samenwerkingen op de onderwerpen Regionale EnergieStrategie (RES) en de Regionale OndersteuningsStructuur Twente (ROS). Het samenwerkingsverband daarin volgt onze ligging en is daarom ‘Twente’.

2.5.2 Juridisch

In verband met het vertrek van de juridisch controller en de moeizame invulling van de vacature heeft de optimalisatie van de juridische kwaliteitszorg vertraging opgelopen. In 2025 zal een goede basis en structuur voor juridische kwaliteitszorg verder worden uitgebouwd. Die leidt tot een waarborging en verhoging van de juridische kwaliteit en een betere beheersing van de juridische risico’s.

2.5.3 Informatievoorziening

De komende jaren wordt voortdurend verder gewerkt aan de digitalisering van de dienstverlening en informatievoorziening.

In 2025 wordt er verder ingezet op het versterken van het portfoliogestuurd werken. Hiermee is de organisatie beter in staat om digitale ontwikkelingen bij te laten dragen aan de strategische koers van de organisatie. Er wordt een aantal projecten uitgevoerd, waaronder het eenvoudiger en efficiënter anonimiseren en het optimaliseren van authenticatie.

In 2024 wordt er gewerkt aan het haalbaarheidsonderzoek op het gebied van samenwerken op het gebied van ICT-taken (de A-kant / automatiseringskant van I&A). In dit haalbaarheidsonderzoek wordt gekeken naar samenwerking met Enschede en Hengelo. Als onderdeel van het haalbaarheidsonderzoek is een doelinrichting gemaakt om de toekomstige regieorganisatie in te richten. Daarnaast wordt er een analyse gedaan van de compleetheid van het functiehuis I&A mocht samenwerking niet haalbaar zijn. Hier wordt in 2025 verder uitvoering aan gegeven.

2.5.4 Inkoop

In 2025 wordt er verder gewerkt aan de professionalisering van de inkoop binnen de gemeente Borne. Jaarlijks wordt een inkoopanalyse gemaakt met het doel meer inzicht in de gedane inkopen en aanbestedingen te krijgen. Door beter inzicht wordt het risico op onrechtmatigheid kleiner en is er betere controle op de uitvoering van het inkoop- en aanbestedingsbeleid. Ook kan meer worden gestuurd op bundeling van opdrachten, mede door regionale samenwerking, waardoor efficiënter en effectiever wordt ingekocht. In het kader van deze regionale samenwerking neemt Borne in 2025 deel aan de regionale Europese aanbestedingen voor Accountantsdiensten en Arbodienstverlening.

Een volledige contractregistratie is van belang vanuit controle- en verantwoordingsoogpunt. Hierdoor worden problemen zoals zoekrakende contracten en het ongemerkt doorlopen van contracten voorkomen. Ook in 2025 zal deze registratie onderdeel zijn van de jaarlijkse accountantscontrole en mede de basis vormen voor de jaarlijkse inkoopkalender van de gemeente Borne.

2.5.5 Financiën

In 2025 ligt de focus op het verder professionaliseren van de financiële informatievoorziening, het budgethouderschap en het sturen en verantwoorden.

2.5.6 Integrale verbeteragenda

De Integrale Verbeteragenda is een intern monitoringsinstrument. Actiepunten uit verschillende interne rapportages ter verbetering van onze bedrijfsvoering worden hierin opgenomen. Denk hierbij aan rapportages inzake interbestuurlijk toezicht (provincie), informatieveiligheid, interne controle memo’s en de management-/ boardletter van de accountant. De accountant heeft over 2023 geconstateerd dat er voldoende voortgang wordt geboekt ten aanzien van het oplossen van bevindingen en de prioriteiten die we hierin stellen. Ook in de toekomst is het opvolging geven aan actiepunten een speerpunt en zijn hier wederom vorderingen in gemaakt.

2.6 Verbonden partijen

2.6.1 Nota samenwerking

Verbonden partijen leveren een forse bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke doelen. Participatie in verbonden partijen levert gemeenten niet alleen voordelen op, maar ook financiële en bestuurlijke risico's. Om voordelen optimaal te benutten en risico's te beheersen, is grip en sturing op verbonden partijen belangrijk.

Op initiatief van een aantal wethouders financiën uit Twente is er een handreiking gemaakt gericht op het proces van de begroting 2026. Zoals bekend, lopen de inkomsten vanuit het gemeentefonds per 2026 fors terug, waardoor gemeenten voor een uitdaging staan om een structureel sluitende begroting op te stellen. Gemeenschappelijke regelingen voeren een substantieel deel van de gemeentelijke taken uit. Het ligt dan ook voor de hand om de algemene besturen van deze gemeenschappelijke regelingen eveneens te verzoeken relevante opties voor scherpe keuzes aan te gaan dragen, zodat de uitkomsten kunnen worden meegenomen bij het proces naar de begroting 2026. Er wordt de besturen van de gemeenschappelijke regelingen gevraagd te kijken naar wettelijke / bovenwettelijke taken, naar vrije beleidsruimte bij wettelijke taken en naar het niveau van uitvoering (kan het een tandje minder). Ook wordt er gevraagd kritisch te kijken naar kosten rondom bedrijfsvoering in de eigen organisatie van de GR.

Deze paragraaf geeft een beeld van de doelstellingen van onze verbonden partijen, de te behalen resultaten en de wijze waarop deze resultaten bijdragen aan het beleid en belang van Borne.

De Nota samenwerking, vastgesteld in 2017, dient als houvast voor de samenwerking met partners zoals verbonden partijen en andere samenwerkingen en voor de raad als hulpmiddel om sturing te houden op wat op afstand gebeurt. In de nota staat beschreven hoe raad, college en ambtelijke organisatie kunnen sturen op het behalen van beleidsdoelen en maatschappelijke effecten met de verbonden partijen en andere samenwerkingspartners volgens de Bornse 'cirkel van sturing'.

De actualisatie van de Nota Samenwerking staat gepland voor het tweede kwartaal 2025.

Beleidsuitvoering 2026
Alle verbonden partijen zijn gevolgd in hun bedrijfsvoering, besluitvorming en ontwikkelingen. Er kan door collegeleden invloed uitgeoefend worden in de algemene en dagelijkse besturen van de verbonden partijen of in de vergadering van aandeelhouders of leden. De raad wordt door ons geadviseerd bij de begrotingen 2026 van de gemeenschappelijke regelingen.

2.6.2 Overzicht verbonden partijen

Onderstaand zijn alle verbonden partijen opgenomen, verdeeld in gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties en organisaties met een bestuurlijk belang en een maatschappelijk of algemeen belang.

Naam verbonden partij	Juridische vorm	Vertegenwoordiging/ aandeelhouderschap	Verplichte samenw.
1. Gemeenschappelijke regelingen			
Openbaar Lichaam Crematoria Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Euregio	Openbaar Lichaam	Raad	NEE
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Recreatieschap Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Regionaal Bedrijventerrein Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
SamenTwente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente	Openbaar Lichaam	College	NEE
Stadsbank Oost Nederland	Openbaar Lichaam	College	NEE
Twente Board	Openbaar Lichaam	College	NEE
Veiligheidsregio Twente	Openbaar Lichaam	College	JA
Omgevingsdienst Twente	Openbaar Lichaam	College	JA
2. Vennootschappen en coöperaties			
COGAS	N.V.	College	NEE
Enexis	B.V.	College	NEE
Bank Nederlandse Gemeenten	N.V.	College	NEE
Twence Holding	B.V.	College	NEE
Twente Milieu	N.V.	College	NEE
Vitens	N.V.	College	NEE
Wadinko	N.V.	College	NEE

Gemeenschappelijke regelingen

Hieronder per gemeenschappelijke regeling een toelichting op de financiën en de verwachte ontwikkelingen voor 2025 en verder.

Overzicht gemeenschappelijke regelingen (per 31 december 2023)

Naam vennootschap/coöperatie	(in €) Bijdrage Borne	(in mln €) EV per 01/01	(in mln €) EV per 31/12	(in mln €) VV per 01/01	(in mln €) VV per 31/12	(in €) resultaat 2023
Openbaar Lichaam Crematoria Twente	0	1,91	2,08	4,00	5,30	470.751
Euregio	6.863	2,52	xxx	30,29	xxx	xxx
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente	559.000	0,76	1,65	7,41	6,49	896.384
Recreatieschap Twente	112.992	0,85	0,79	5,06	4,83	-7.901
Regionaal Bedrijventerrein Twente	0	6,87	14,40	82,80	72,70	2.600.000
SamenTwente	1.357.223	12,83	4,11	1,42	1,65	267.000
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente	54.000	5,01	4,92	2,61	2,49	-859.000
Stadsbank Oost Nederland	163.918	1,35	1,37	12,90	9,20	-214.900
Veiligheidsregio Twente	1.442.000	1,96	2,50	45,70	47,70	1.374.000
Omgevingsdienst Twente	464.500	1,73	2,50	2,93	3,01	142.000

1. EUREGIO

EUREGIO is geen verbonden partij in de zin van de Wet Gemeenschappelijke regelingen, maar is een openbaar lichaam. Dit betekent dat voor EUREGIO niet dezelfde verplichtingen gelden ten aanzien van bijvoorbeeld de verzending van de begroting aan de deelnemende gemeenten. De EUREGIO werkt aan het strategieproces EUREGIO 2030: welke visies en strategische doelen zullen de komende jaren aan de basis staan van het werk van de EUREGIO als organisatie en waar komt de inhoudelijke focus te liggen?

2. Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)

Het GBTwente voert de wettelijke taken lokale heffingen voor ons uit. De hoofdtaken zijn het waarderen van vastgoed conform de Wet WOZ en heffen, bezwaarafhandeling en invorderen van belastingen.

In 2022 heeft GBTwente het concept strategisch meerjarenplan 2023-2026 " Met mekaar en voor mekaar" opgesteld. Omdat GBT belastingen persoonlijk en begrijpelijk wil maken, gaat de doorontwikkeling de komende jaren vooral over de menselijke maat en het vermogen om de visie uit te laten dragen door onze medewerkers. Het gaat dus over de wijze waarop de medewerkers in staat zijn om het proces van waarderen, heffen en innen van de gemeentelijke belastingen persoonlijk en begrijpelijk te maken. Voor zowel gemeenten als de inwoners van die gemeenten.

GBTwente neemt zich voor te blijven investeren in het bouwen van bruggen met haar inwoners en opdrachtgevers. Verhoging van acceptatiegraad bij inwoners door focus op uitlegbaarheid van de dienstverlening en door inwoners meer te laten participeren bij het verzamelen van kenmerken van woningen zijn daarvan concrete ideeën. Richting haar opdrachtgevende gemeenten zal GBTwente als kennisorganisatie nog meer haar rol pakken door hen frequent via informatiebulletins en kennissessies te informeren over de (on)mogelijkheden binnen het gemeentelijke belastingdomein.

De GR GBTwente probeert in 2025 nog beter met de burgers te communiceren.

3. Openbaar Lichaam Crematoria Twente (OLCT)
Het OLCT is het orgaan dat namens 11 Twentse gemeenten optreedt als (enig) aandeelhouder van Crematoria Twente BV. Door het publieke karakter van de aandeelhouder neemt Crematoria Twente een neutrale en onafhankelijke positie in binnen de uitvaartbranche. Iedereen kan er tegen dezelfde condities terecht.

Het verwachte exploitatiesaldo over 2025 bedraagt ruim € 363.000, hetgeen het verwachte uit te keren dividend over 2024 uit de BV betreft. Door aanstaande investeringen door de BV bestaat de mogelijkheid dat het dividend in de toekomst lager zal worden.

4. Openbaar Lichaam Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT)
De voorziene doelen zijn behaald en gedurende 2024 is het proces voor de liquidatie van de GR in gang gezet. Naar verwachting zal RBT per 1 juli geliquideerd worden.

5. Recreatieschap Twente
Het bestuur heeft in 2023 de Visie Perspectief VTE TWente 2030 van Twente Marketing vastgesteld. Hierin wordt de regio gepositioneerd als aantrekkelijke en bewuste bestemming voor bewoners, bezoekers en (jonge) talenten. Hiermee is de verbinding gemaakt met de strategische opgaven uit de Agenda van Twente en de samenwerking met de Twenteboard organisatie.

In 2025 zet het Rereatieschap haar inspanningen voort om de Routenetwerken verder te verbeteren en uit te breiden, zodat nog meer mensen kunnen genieten van al het moois dat Twente te bieden heeft.

6. SamenTwente
De Regio Twente is per 2022 ontvlochten in drie delen. Hierdoor is er ook een gemeenschappelijke regeling ontstaan met de focus op gezondheid, SamenTwente is de overkoepelende organisatie voor GGD Twente, Veilig Thuis Twente (VTT) en Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp in Twente (OZJT) en voor de coalities: Twentse Koers, Samen14 en Kennispunt Twente. Samen met de 14 gemeenten en de ketenpartners zet SamenTwente zich in voor gezonde, veilige en vitale inwoners van Twente.

De toename van het aantal kwetsbare mensen in de Twentse samenleving neemt niet af. De Jeugdmonitor laat meer mentale problemen zien bij jeugdigen. Maar ook het aantal meldingen binnen Veilig Thuis Twente en het Meldpunt Zorgwekkend en meldpunt Woningvervuiling laten wederom stijgingen zien. Hierdoor wordt het wachttijdvrij werken een uitdaging en lukt dat niet altijd.

De opgaven en zorgen zijn groot voor SamenTwente en haar deelnemers. Het is duidelijk dat de financiële uitdagingen voor gemeenten, zeker richting 2026, enorm zijn. In een context van stijgende prijzen, meer vraag naar zorg en complexe maatschappelijke vraagstukken, moeten er keuzes gemaakt worden die ingewikkeld zijn. In opdracht van het algemeen bestuur is SamenTwente bezig om te kijken naar taakuitvoering, ambities en daarbij horende middelen. Naar verwachting kan in het proces naar de begroting 2026 een bijgesteld perspectief gepresenteerd worden.

7. Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)
De SWB is het samenwerkingsverband van Hengelo, Borne en Hof van Twente die uitvoering geeft aan de voormalige Wet Sociale Werkvoorziening, nieuw Beschut Werk en is het ontwikkelbedrijf waarin mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt ondersteund en begeleid worden naar betaald werk.

Er is voor gekozen om een transitieplan door te voeren om het verlies als gevolg van forse lastenstijgingen te beperken. Er werden prijsstijgingen doorgevoerd, kosten bespaard en processen geoptimaliseerd. Daarnaast werd er een nieuw strategisch plan voor de periode 2023 – 2027 geschreven en werd een transitie van de organisatie doorgevoerd.

Technologische veranderingen gaan door en de noodzaak wordt door SWB gevoeld om na te denken over het duurzaamheidsvraagstuk. Deze opdrachten zijn reeds in de strategienota aangekondigd en krijgen in 2025 concrete invulling. Daarnaast is de bedrijfsvoering de afgelopen jaren geprofessionaliseerd. In 2025 worden de resultaten daarvan zichtbaar; de externe profilering is verbeterd, het wervingsbeleid gemoderniseerd en de

informatievoorziening heeft een verdere slag gemaakt. Verwachting is dat 2025 het eerste oogstjaar wordt na de ingrijpende transitie.

8. Stadsbank Oost Nederland (SON)
Samen met gemeenten is in 2023 een doorontwikkeling ingezet van proces- en productgericht werken naar klant- en resultaatgericht werken. We ontwikkelden Klantreis ’23: een gebundelde klantgerichte aanpak op maat voor klant en gemeente, waarbij er met de menselijke maat wordt gewerkt aan een nieuwe en financieel gezonde toekomst voor de klanten van de Stadsbank Oost Nederland.

Deze begroting kent een stijging van de lasten ten opzichte van de vorige begroting, met name als gevolg van de autonome loonontwikkeling. Hierbij worden de richtlijnen van de deelnemende gemeenten gevolgd. SON kijkt continu naar het efficiënt en effectief inzetten van onze dienstverlening en het optimaliseren van achterliggende processen om onze klant zo goed mogelijk van dienst te zijn.

9. Veiligheidsregio Twente (VRT)
De VRT opereert in heel Twente. De brandweer beschikt over 29 kazernes met materieel verspreid over Twente. Vanuit deze kazernes staat de brandweer 24/7 paraat, met zowel beroeps als vrijwilligers, voor de inzet bij incidenten. Daarnaast maakt de crisisorganisatie gebruik van vele medewerkers van alle gemeenten en van overige organisaties.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet, en gekoppeld hieraan de wet kwaliteitsborging bouw, ingevoerd. Deze wet bundelt en moderniseert in één wet veel van de regelgeving voor de leefomgeving. De impact van de invoering is groot en heeft invloed op de rol en werkzaamheden van ons als organisatie. De afgelopen jaren is hierop voorbereid, in 2024 moet blijken hoe het loopt en wat de eventuele knelpunten zijn. Deze kunnen worden betrokken bij de geplande evaluatie (van de financiële afspraken tussen Rijk en VNG) in 2025.

10. Omgevingsdienst Twente (ODT)
De OD Twente is opgericht om zorg te dragen voor een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving in Twente. Dit wordt, onder meer op basis van het Twentse VTH-beleid, vertaald in een uitvoeringsprogramma (UVP). Er is de afgelopen jaren gebouwd aan een robuuste omgevingsdienst met veel kennis en kunde in huis.

Vennootschappen en coöperaties

De data in onderstaande tabel zijn op basis van de jaarcijfers 2023. Bij het opstellen van de begroting 2025 van de gemeente Borne waren de begrotingen van de vennootschappen en coöperaties nog niet ontvangen.

Overzicht vennootschappen en coöperaties (per 31 december 2023)

Naam vennootschap/coöperatie	(x € 1.000) Financieel belang	Aandeel Borne op totaal	(in mln €) EV per 01/01	(in mln €) EV per 31/12	(in mln €) VV per 01/01	(in mln €) VV per 31/12	(in mln €) Resultaat 2023
COGAS	190,5	7,50%	141,9	145,5	111,0	112,4	8,7
ENEXIS	32,5	0,02%	5.441,0	5.320,0	4.907,0	3.445,0	88,0
Bank Nederlandse Gemeenten	268,0	0,19%	4.615,0	4.721,0	107.459,0	110.819,0	254,0
Twence Holding	27,9	2,79%	176,1	169,3	12,0	9,9	14,0
Twente Milieu	40,5	5,36%	12,7	12,1	17,1	15,3	-0,6
Vitens	25,5	0,44%	649,5	677,7	1.317,1	1.559,7	27,2
Wadinko	5,5	2,30%	82,6	82,9	8,5	8,7	1,9

1. COGAS
Cogas voorziet onder meer in de behoefte aan openbare nutsvoorzieningen in de gemeenten die in de vennootschap deelnemen en in haar concessie-en machtigingsgebieden. Borne valt onder het verzorgingsgebied van Cogas. Oorspronkelijk doel van de Cogas N.V. was het voorzien in een dekkende en betrouwbare energie- en kabelinfrastructuur op het grondgebied van de deelnemende gemeenten. Momenteel zijn het realiseren van duurzame en innovatieve energieoplossingen belangrijke doelen geworden.

2. ENEXIS
Enexis is onze regionale distributeur van energie. Ze is een grote speler in de energietransitie. Enexis moet zich tot het uiterste inspannen om het netwerk zo snel uit te breiden, dat overal de door nieuwe lokale energieopwekkers geproduceerde stroom naar de eindgebruikers kan worden getransporteerd. Bijna de helft van de totale RES-opgave valt binnen het verzorgingsgebied van Enexis, dat hiermee een gigantische investeringsopgave heeft. Het vinden van personeel is een bottleneck, die de opgaven nog uitdagender maakt. Er moet ook eigen vermogen verkregen worden. Wij dragen daar, evenals meer gemeenten, in eerste instantie niet aan bij. Om financiering te borgen heeft Essent het Rijk gevraagd om mee te denken en te overwegen om eigen vermogen te verschaffen. Het afsprakenkader waaronder het Rijk wil deelnemen is opgesteld. Een directe deelname van het Rijk verwacht Enexis niet voor 2030.

Met ons bescheiden aandeel in Enexis kunnen we zeer beperkt invloed hebben op de koers van het bedrijf. Als gevolg van de extra investeringen in de energietransitie, de doorberekening van de hogere Tennet-tarieven en de wettelijke belemmering om de extra investeringen direct in de tarieven te verwerken, zal de winst de komende jaren onder druk komen te staan. Ons financiële risico is slechts het moeten afwaarderen van de boekwaarde van de aandelen. Dit risico is verwaarloosbaar.

3. Bank Nederlandse Gemeenten
De BNG Bank is de bankier van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank ziet zichzelf als publieke bank met dezelfde maatschappelijke doelen als haar klanten. Met de strategie "Ons kompas naar impact" ligt de focus ligt op maatschappelijke impact, meer dan op winst. Kernwaarden: duurzaam, betrouwbaar en professioneel.BNGBank is één van de weinige banken met een tripleA-rating, wat staat voor financieel zeer solide.

BNG Bank staat onder intensief toezicht van De Nederlandse Bank en De Europese Centrale Bank. Wij kunnen volstaan met het volgen van de bank.

4. TWENCE HOLDING
Twence is de afvalverwerker en duurzaamheidsbevorderaar van de Twentse gemeenten. De focus ligt niet meer op het basisproces van verbranding, maar op de productie van grondstoffen en energie uit dit proces. Afvalverbranding staat ter discussie vanwege de forse uitstoot aan CO2 en andere broeikasgassen zoals stikstof. Afvalverbrandingsinstallaties zullen er echter nog jaren moeten zijn, omdat we ondanks afvalscheiding nog veel restafval produceren.

5. TWENTE MILIEU
Twente Milieu is onze afvalinzameldienst en verzorgt ook het onderhoud van groen en grijs voor onze gemeente. Twente Milieu werkt volgens het kostprijs-plus systeem toe. Ze rekent in de doorbelasting aan gemeenten met de kostprijs +2%. Aandeelhouders hebben een stevig standpunt ingenomen over het dividendbeleid. Twente Milieu wilde een deel van het vermogen inzetten voor duurzaamheidsinvesteringen. De wens om duurzamer te werken blijft, zowel voor de huisvesting als voor het wagenpark.

6. VITENS
Er is in 2023 volop ingezet op het versneld uitvoeren van projecten om de drinkwaterreserves aan te vullen. Dit is hard nodig om in de toekomst de leveringszekerheid veilig te stellen. In deze projecten wordt er tegelijk gewerkt aan de voorbereidingen van de nieuwbouw of uitbreiding van een productielocatie alsook aan het verkrijgen van vergunningen. Grote zorg is wel het tekort aan bouwmaterialen en (technisch geschoolde) mensen zowel binnen Vitens als bij haar partners.

7. WADINKO

De vennootschap heeft tot doel het deelnemen in ondernemingen en vennootschappen, met name die welke ten doel hebben het stimuleren van en het deelnemen in ontwikkelingen en projecten op het gebied van milieu, techniek en innovatie, ook het daartoe deelnemen in andere ondernemingen en vennootschappen. Inherent aan haar doelstellingen loopt Wadinko risico's. Door de interne maatregelen met betrekking tot risicobeheersing zijn de risico's voor de aandeelhouders beperkt. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten.

2.7 Grondbeleid

Grondbeleid is een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van de volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te verwezenlijken. In deze paragraaf wordt ingegaan op de visie op het grondbeleid en hoe het beleid wordt uitgevoerd. Daarnaast wordt er ingegaan op de begroting van de grondexploitaties. Dit omvat de te verwachten resultaten en de winstnemingen en verliesvoorzieningen per 1-1-2024.

2.7.1 Visie en uitvoering

De hoofdlijnen van het lokale grondbeleid van Gemeente Borne zijn vastgelegd in de Nota grondbeleid. Deze nota wordt medio 2025 herzien. De Grondprijsbepaling vindt jaarlijks plaats en wordt vastgelegd middels de grondprijsbrief. De gemeente Borne wil sturing geven aan de kwaliteit van ruimtelijke ontwikkelingen vanuit een regisserende rol. De gemeente beschikt over een effectief instrumentarium om ontwikkelingen over te laten aan de markt. Toch kunnen er situaties zijn waarin de gemeente zelf de ontwikkeling oppakt. Per situatie wordt bezien welke vorm van grondbeleid en welke in te zetten middelen het beste passen bij de te realiseren doelen van het ruimtelijke beleid. Grondbeleid is een instrument dat wordt ingezet om doelstellingen op andere beleidsvelden te realiseren.

Er komt een nieuwe woningbouwontwikkeling binnen de Bornsche Maten. Het deelgebied De Horsten wordt de achtste buurt van de Bornsche Maten. Om aan de woonbehoefte te voldoen, bestaat de programmering hiervan voor minimaal 30% uit de sociale sector. Daarnaast herijken we de bestaande grondexploitaties en bezien we of we nieuwe grondexploitaties openen.

2.7.2 Boekwaarde grondexploitaties

In dit gedeelte wordt er gekeken naar de boekwaarde van de grondexploitaties, oftewel het saldo van de gerealiseerde kosten en opbrengsten. In tabel 1 wordt de boekwaarde per 31-12-2023 weergegeven. De boekwaarde zegt wat over de voortgang van de projecten. Een negatieve boekwaarde correspondeert met een positief saldo van de realisatie in het betreffende complex en omgekeerd. Er worden drie kolommen gepresenteerd. De eerste kolom is de totale boekwaarde van alle complexen waar Borne een aandeel in heeft. In de tweede kolom staat de boekwaarde die daadwerkelijk in onze boeken staat. Het verschil tussen deze twee kolommen zit in het Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT, XL Businesspark Twente). Het RBT is een gemeenschappelijke regeling waar Borne voor 8% in deelneemt. Voor meer informatie zie de paragraaf verbonden partijen. De boekwaarde van deze grondexploitatie bedraagt ruim € 7,7 miljoen positief, maar staat niet in onze boeken. In het geval van de Veldkamp en Wijkerslocatie Olde Engberink wordt samengewerkt met gemeente Hengelo. In beide gevallen hebben wij de gehele boekwaarde op de balans staan. Ons aandeel in de Veldkamp is echter 35/115 en in Wijkerslocatie Olde Engberink 50%. De derde kolom geeft daarom de boekwaarde weer met het aandeel van gemeente Borne in elke grondexploitatie.

Boekwaarde grondexploitaties per 31-12-2023 (* € 1.000)	Boekwaarde	Boekwaarde Bornse administratie	Boekwaarde Borns aandeel
B.M. fase 2c De Veste	607	607	607
B.M. fase 3a Esch-Maten I	-3.098	-3.098	-3.098
B.M. fase 3b Esch-Maten II	9.683	9.683	9.683
B.M. fase 3d De Horsten	-	-	-
Kollergang	-1.247	-1.247	-1.247
Olde Engberink	4.449	4.449	2.225
Uitbreiding Hertme II	-144	-144	-144
Subtotaal woningbouw	**10.250**	**10.250**	**8.025**
Westermaat De Veldkamp	30.631	30.631	9.322
Subtotaal bedrijventerrein	**30.631**	**30.631**	**9.322**
Regionaal bedrijventerrein Twente	-7.685	-	-615
Totaal exploitaties derden	**-7.685**	**-**	**-615**
Totaal grondexploitaties	**33.196**	**40.881**	**16.733**

2.7.3 Winstnemingen en verliesvoorzieningen

De onderstaande tabel geeft aan tot wanneer de grondexploitaties lopen en geeft de actuele contante waarde en eindwaarde van de grondexploitaties weer. Het betreft hier de totale waarden van de grondexploitatie. In de kolommen winstneming en verliesvoorziening staat het Bornse aandeel. De Horsten is ten opzichte van de vorige paragraaf grondbeleid toegevoegd, deze is vastgesteld op 2 juli 2024.

Voor de berekening van de eindwaarde wordt gebruik gemaakt van de Dynamische Eindwaarde Methode. Hierbij wordt rekening gehouden met rente en prijsstijgingen gedurende de looptijd van de projecten. Om de grondexploitaties onderling vergelijkbaar te maken wordt de eindwaarde teruggerekend naar 1 januari 2024 (contant maken), dit is weergegeven in de kolom contante waarde. De projecten hebben verschillende eindjaren en daarom worden de eindwaardes niet bij elkaar opgeteld, de resultaten op contante waarde zijn vergelijkbaar en worden daarom wel opgeteld. Het terugrekenen van eindwaarde naar contante waarde gebeurt met behulp van de disconteringsvoet. Deze is vanuit het BBV verplicht vastgesteld op 2%. De contante waarde bepaalt de hoogte van de verliesvoorziening.

Indien een grondexploitatie winstgevend is wordt er op basis van de percentage of completion (POC) methode tussentijds winst genomen. Hiervoor wordt jaarlijks het actuele (herziene) resultaat op de grondexploitatie gehanteerd. Indien er grond is verkocht en er kosten zijn gerealiseerd, zal dit in een batige grondexploitatie leiden tot winstneming. De winst wordt dan naar rato van de realisatie gerealiseerd. Bij de jaarrekeningen 2022 en 2023 zijn als onzekerheidsmarge winstafslagen genomen op aangeven van de accountant, vanwege

voorlopige prijzen met de ontwikkelaars in de Bornsche Maten. Naar verwachting is dit niet meer nodig bij jaarrekening 2024 omdat tegen die tijd de grondprijzen helder zullen zijn. Op moment van schrijven loopt er namelijk een bemiddelingstraject in samenwerking met een taxatiebureau.

Voor verlieslijdende grondexploitaties wordt een voorziening getroffen voor het begrote tekort op contante waarde. Jaarlijks moet hier een bedrag aan worden toegevoegd op basis van het contant maken naar de nieuwe peildatum, zodat uiteindelijk op de einddatum het begrote tekort op eindwaarde is voorzien.

De voortgang in de grondexploitaties loopt volgens verwachting. Een hoogtepunt is de grondlevering voor het appartementengebouw in De Veste, dit betekent dat het omliggende gebied woonrijp gemaakt kan worden. Verder is de laatste kavel in De Kollergang verkocht, hiermee kan deze grondexploitatie eind 2024 worden afgesloten. Voor verdere analyse wordt verwezen naar de MPG 2024.

Warme gronden

Gemeenten kunnen gronden verwerven met het oog op gebiedsontwikkeling, waarvoor nog geen operationele grondexploitatie is vastgesteld. Dergelijke gronden worden in de regel geduid als ‘warme gronden’. Deze gronden moeten worden verantwoord onder materiële vaste activa (artikel 52 lid 1 sub a BBV) tegen de verkrijgingsprijs. Over grond als materiële vaste activa kan worden gesteld, dat deze grond een vaste functie heeft, en niet in een transformatieproces zit. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling.

De warme gronden die Borne in eigendom heeft zijn delen van Bornsche Maten die in het verleden uit de actieve grondexploitatie zijn gehaald. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waarde van deze gronden.

Gronden	Boekwaarde (* € 1.000)
Bornsche Maten fase 1C (Rondweg)	993
Bornsche Maten Fase 3C (Park Oud Borne)	3.304
Bornsche Maten Fase 4	1.946
Totaal	**6.189**

Verwacht planresultaat project (* € 1.000)	Looptijd t/m eind	Contante waarde per 1-1-2024	Eindwaarde	Winstneming per 1-1-2024	Verliesvoorziening per 1-1-2024
B.M. fase 2c De Veste	2025	1.012	1.053	570	-
B.M. fase 3a Esch-Maten I	2026	5.758	6.110	4.866	-
B.M. fase 3b Esch-Maten II	2028	3.324	3.670	648	-
B.M. fase 3d De Horsten	2030	224	257	-	-
Kollergang	2024	1.518	1.548	1.258	-
Olde Engberink	2030	1.565	1.797	167	-
Uitbreiding Hertme II	2027	518	560	75	-
Subtotaal woningbouw		**13.918**		**7.584**	**-**
Westermaat De Veldkamp	2025	-25.360	-26.384	-	7.718
Subtotaal bedrijventerrein		**-25.360**		**-**	**7.718**
Regionaal bedrijventerrein Twente	2025	11.417	11.878	-	-
Totaal exploitaties derden		**11.417**		**-**	**-**
Totaal grondexploitaties		**-24**		**7.584**	**7.718**

B.

Financiële begroting

1 Overzicht van baten en lasten per programma

Onderstaand overzicht geeft de begroting 2025-2028 weer inclusief de actualisatie van bestaand beleid. Het overzicht is onderverdeeld naar de baten en lasten per programma. Conform BBV zijn ter vergelijking ook de cijfers van de jaarrekening 2023 en de actuele begroting 2024 opgenomen. In deel A Beleidsbegroting is bij elk programma een nadere specificatie opgenomen van de baten en lasten en de verschillende thema's. De algemene dekkingsmiddelen, onvoorzien, vennootschapsbelasting en de reservemutaties maken in de programmaverantwoording deel uit van programma Financieel gezond. Overhead maakt voor het grootste gedeelte onderdeel uit van het programma Bestuur en samenleving.

Meerjarenbegroting (* €1.000)	Programma	Jaarrek. 2023	Begroting (act.) 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Baten	Wonen en leven	3.602	3.036	2.678	2.662	2.662	2.662
	Duurzame toekomst	3.247	3.803	3.393	3.400	3.403	3.403
	Inclusieve samenleving	8.975	16.918	8.195	8.184	8.060	8.060
	Bestuur en samenleving	612	582	486	486	486	486
	Financieel gezond	15.686	3.214	4.775	6.105	6.535	5.522
Totaal baten		**32.122**	**27.552**	**19.526**	**20.836**	**21.146**	**20.132**
Lasten	Wonen en leven	8.820	9.093	8.220	8.068	8.085	8.070
	Duurzame toekomst	4.597	5.159	4.392	4.523	4.457	4.457
	Inclusieve samenleving	41.735	49.914	42.031	41.176	42.207	41.895
	Bestuur en samenleving	5.517	5.371	5.443	5.444	5.436	5.435
	Financieel gezond	11.608	5.384	7.536	9.212	10.722	11.002
Totaal lasten		**72.279**	**74.922**	**67.621**	**68.423**	**70.908**	**70.859**
Saldo baten en lasten programma's		**-40.157**	**-47.370**	**-48.095**	**-47.587**	**-49.762**	**-50.726**
Algemene	Algemene uitkering	43.480	46.787	48.113	46.621	48.230	49.832
dekkingsmiddelen	Lokale heffingen	6.486	8.569	8.770	8.840	8.910	8.980
	Dividend	1.646	1.150	1.122	801	711	711
	Saldo financieringsfunctie	-22	-184	142	-65	558	242
	Overig	0	0	0	0	0	0
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		**51.589**	**56.322**	**58.147**	**56.197**	**58.409**	**59.765**
	Overhead	9.637	12.768	10.527	10.525	10.818	10.779
	Vennootschapsbelasting	-466	0	0	0	0	0
	Onvoorzien	0	15	15	15	15	15
Saldo baten en lasten		**2.260 V**	**-3.830 N**	**-489 N**	**-1.929 V**	**-2.185 N**	**-1.756 N**
Reserve mutaties	Toevoeging aan reserves	9.286	5.647	1.102	417	517	517
	Beschikking over reserves	13.088	9.476	2.787	998	859	448
Totaal Reserve mutaties		**-3.802**	**-3.830**	**-1.685**	**-582**	**-342**	**69**
Resultaat		**6.062 V**	**0 -**	**1.196 V**	**-1.347 N**	**-1.844 N**	**-1.825 N**

2 Uiteenzetting van de financiële positie

In dit hoofdstuk wordt de financiële positie van gemeente Borne toegelicht. Allereerst wordt op basis van het meerjarige begrotingssaldo de geprognosticeerde meerjarenbalans weergegeven. Deze meerjarenbalans geeft inzicht in het verloop van onze bezittingen en hoe we deze hebben gefinancierd. Daarna wordt ingegaan op het EMU-saldo. Dit wordt door het Rijk gebruikt als informatiebron in het kader van Europese afspraken. Bij de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen wordt kort aangegeven welke voorzieningen arbeidskosten gerelateerd zijn.

In het investeringsoverzicht worden naast de boekwaardes en afschrijvingslasten van onze activa ook de investeringen die we de komende jaren gaan doen weergegeven en de bijbehorende afschrijvingslast en vanaf welk jaar deze ingaat. Daarna wordt inzicht gegeven in onze reserve- en voorzieningenpositie. Van onze reservepositie moeten expliciet aangeven welke mutaties structureel zijn. Tot slot moeten we inzicht geven in onze incidentele baten en lasten, omdat we voor alle incidentele lasten hebben gespaard in reserves is dit per saldo budgetneutraal.

2.1 Prognose meerjarenbalans

De meerjarenbalans geeft inzicht in onder meer de ontwikkeling van de boekwaarde van investeringen (activa), reservepositie (eigen vermogen) en in de financieringsbehoefte (langlopende schulden).

Prognose meerjarenbalans (* € 1.000)	Jaarrek. 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	164	-	200	150	100	50
Materiële vaste activa	73.981	76.343	87.313	117.250	112.659	108.070
Financiële vaste activa	5.871	5.500	7.200	7.500	7.800	7.800
Totaal vaste activa	**80.016**	**81.843**	**94.713**	**124.900**	**120.559**	**115.920**
Vlottende activa						
Voorraden	39.584	26.065	21.282	3.808	2.671	1.323
Uitzettingen < 1 jr.	2.685	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Liquide middelen	45	20	20	20	20	20
Overlopende activa	10.337	6.500	6.500	6.500	6.500	6.500
Totaal vlottende activa	**52.651**	**35.585**	**30.802**	**13.328**	**12.191**	**10.843**
Totaal activa	**132.667**	**117.428**	**125.515**	**138.228**	**132.750**	**126.763**
PASSIVA						
Vaste passiva						
Eigen vermogen	41.977	25.057	37.661	35.733	33.547	31.791
Voorzieningen	5.711	4.361	5.214	5.176	5.182	5.197
Langlopende schulden	52.385	66.510	57.140	71.819	68.521	64.275
Totaal vaste passiva	**100.073**	**95.928**	**100.015**	**112.728**	**107.250**	**101.263**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden < 1 jr.	17.214	12.500	12.500	12.500	12.500	12.500
Overlopende passiva	15.381	9.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Totaal vlottende passiva	**32.594**	**21.500**	**25.500**	**25.500**	**25.500**	**25.500**
Totaal passiva	**132.667**	**117.428**	**125.515**	**138.228**	**132.750**	**126.763**

Activa:
De boekwaarde van de materiële vaste activa stijgt in 2025 en 2026 sterk doordat investeringen zoals onder meer het Sport- en kindcentrum Borne West gereed zullen komen. Daarna loopt de boekwaarde door afschrijvingen weer geleidelijk af. De boekwaarde van de voorraden daalt de komende jaren sterk doordat de grondexploitatie van De Veldkamp eind 2025 wordt afgesloten.

Passiva:
Het meerjarig rekeningsaldo laat een negatief beeld zien. Dat werkt door in het meerjarig saldo van het eigen vermogen. De boekwaarde van de langlopende leningen stijgt in 2026 om de uitgaven van de grote investeringen te kunnen financieren. Daarna loopt de boekwaarde door aflossingen weer geleidelijk af.

2.2 EMU-saldo

In onderstaande tabel is het EMU-saldo van de gemeente Borne over de jaren 2023 t/m 2028 weergegeven. Dit overzicht dient ter monitoring en als informatiebron voor het EMU-saldo van de totale overheid in het kader van Europese afspraken.

EMU SALDO (* € 1.000)			Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
1	+	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekkingen uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	2.260	-4.141	-489	-1.929	-2.185	-1.756
2	+	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.777	5.110	3.241	3.776	4.640	4.640
3	+	Bruto dotatie aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	890	-	-	18	6	15
4	-	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-	-	-	-	-	-
5	+	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	-	-	-	-	-	-
6	+	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa. Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet in de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-	-
7	-	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet in de exploitatie staan)	-	-	-	-	-	-
8	+	Baten bouwgrondexploitatie Baten voorzover transacties niet in de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-	-
9	-	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-	-	-	-	-	-
10	-	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-	-
11a		Worden er deelnemingen en/of aandelen verkocht (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
11b	-	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen in jaar	-	-	-	-	-	-
Totaal			**6.927**	**969**	**2.752**	**1.865**	**2.461**	**2.899**

2.3 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) mogen voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume geen voorzieningen meer worden gevormd. Voor de pensioenverplichtingen aan (oud) wethouders is wel een voorziening (voorziening Appa) gevormd, omdat het jaarlijkse volume kan fluctueren. Daarnaast is er een voorziening gevormd voor het overtollige verlofsaldo en voor het verlofsparen van het personeel.

2.4 Investerings- en financieringsoverzicht

In onderstaand overzicht wordt van de materiële vaste activa het verloop weergegeven van de afschrijvingslast en de boekwaarde voor de komende vier jaren. De afschrijvingslast neemt in 2026 en 2027 toe doordat meerdere investeringen in 2025 en 2026 worden afgerond (zie ook de tabel Investeringsoverzicht). Vanaf 2027 daalt de boekwaarde weer.

Afschrijvings- en boekwaardeoverzicht materiële vaste activa (* €1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Investering met een economisch nut	2.257	2.550	3.359	3.360
Investering met een economisch nut, dekking door heffing	363	411	439	439
Investeringen met een maatschappelijk nut vóór 2017	78	78	78	78
Investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 2017	493	686	714	714
Totale afschrijvingslast	**3.191**	**3.725**	**4.590**	**4.591**
Investering met een economisch nut	57.761	87.199	83.839	80.480
Investering met een economisch nut, dekking door heffing	7.804	8.229	7.790	7.351
Investeringen met een maatschappelijk nut vóór 2017	1.624	1.546	1.468	1.390
Investeringen met een maatschappelijk nut vanaf 2017	20.124	20.276	19.562	18.849
Totale boekwaarde	**87.313**	**117.250**	**112.659**	**108.070**

In onderstaand overzicht worden de toekomstige investeringen weergegeven. De dekking van de structurele kapitaallasten voortvloeiend uit deze investeringen is al verwerkt in de begroting. Hierbij heeft van elk krediet separaat besluitvorming voorgelegen. Voor de beeldvorming is de jaarlijkse afschrijvingslast per investering gepresenteerd (incl. de afschrijvingstermijn).

Investeringsoverzicht (* €1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028	Jaarlijkse afschrijflast	
Investering met een economisch nut						
Kindcentrum Borne-West : bouw	8.387				168	(40 jaar)
Kindcentrum Borne-West : installaties	2.025				135	(15 jaar)
Sportcentrum Borne-West : bouw		18.744			469	(40 jaar)
Sportcentrum Borne-West : installaties		4.330			289	(15 jaar)
Sportcentrum Borne-West : inventaris		1.128			113	(10 jaar)
Huis van Borne		8.600			215	(40 jaar)
Huis van Borne:inrichting		348			23	(15 jaar)
De Oversteek hardware	230				46	(5 jaar)
Investering met een economisch nut (heffing)						
GRP (Watertakenplan)	836	836			56	(30 jaar)
Rioolvervanging Prins Bernhardlaan	1.000				20	(50 jaar)
Investeringen met een maatschappelijk nut						
Rotonde Azelosestr./Tw.blokweg+fietspad	231				8	(30 jaar)
Herinrichting Prins Bernhardlaan	1.487				59	(25 jaar)
Kindcentrum Borne-West : terreinvoorzieningen	435				15	(30 jaar)
Sportcentrum Borne-West : terreinvoorzieningen		838			28	(30 jaar)
Oonksweg : onderdoorgang	2.400				40	(60 jaar)
Oonksweg : reconstructie	1.700				57	(30 jaar)
Bornerbroeksestraat : fietsonderdoorgang	864				14	(60 jaar)
Totale investering	**19.595**	**34.824**	**0**	**0**		

2.5 Reserves en voorzieningen

RESERVES (* € 1.000)	Jaarrek. 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Rekeningsaldo						
Rekeningsaldo voor bestemming	6.062	1.172	1.196	-1.347	-1.844	-1.825
Totaal rekeningsaldo	**6.062**	**1.172**	**1.196**	**-1.347**	**-1.844**	**-1.825**
Algemene reserves						
Algemene reserve	8.453	8.253	5.600	5.600	5.600	5.600
Reserve Beleidsontwikkeling	9.847	2.324	6.832	8.028	6.681	4.837
Alg. reserve grondexploitatie	1.789	1.789	2.400	2.400	2.400	2.400
Totaal algemene reserves	**20.089**	**12.366**	**14.832**	**16.028**	**14.681**	**12.837**
Bestemmingsreserves						
Gezondheidscentrum	540	475	416	416	416	416
Verplichtingen exploitatie	21	121	628	289	-	-
Verplichtingen kapitaallasten	4.535	6.056	6.012	5.609	5.357	5.105
Budgetoverheveling	1.155	-	-	-	-	-
Onderhoud vastgoed	1.109	1.112	1.290	1.230	1.108	1.108
Programma Organisatie	342	342	342	342	342	342
Totaalvisie	73	73	-	-	-	-
Bomenplan	169	185	169	169	169	169
Kapitaalgoederen	100	300	421	642	963	1.284
Huisvesting en bijbehorende voorzieningen	2.355	2.355	4.605	4.605	4.605	4.605
Onderwijs Oekraïense oorlogsvluchtelingen	85	100	85	85	85	85
Vloedbeltverbinding	4.942	-	5.942	5.942	5.942	5.942
Duurzaamheid	-	-	373	373	373	373
Bodemsaneringen	-	-	1.350	1.350	1.350	1.350
Totaal bestemmingsreserves	**15.827**	**11.519**	**21.633**	**21.052**	**20.710**	**20.779**
Totaal reserves	**41.977**	**25.057**	**37.661**	**35.733**	**33.547**	**31.791**

Een aantal van bovenstaande bestemmingsreserves muteren we bij deze begroting niet voor de jaren 2025 tot en met 2028. Bijvoorbeeld de bestemmingsreserve voor de Vloedbeltverbinding. Dit is niet omdat er niets gebeurd, maar omdat we niet zeker weten in welk van deze jaren we deze bijdrage gaan geven aan de provincie. Zodra dit duidelijk is wordt de onttrekking aan de bestemmingsreserve geraamd.

VOORZIENINGEN (* € 1.000)	Jaarrek. 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Verplichtingen en risico's						
Wet APPA	2.022	2.030	2.000	2.000	2.000	2.000
Wachtgeld wethouders	168	169	168	168	168	168
Onderhoud kapitaalgoederen	1.713	1.713	1.713	1.713	1.713	1.713
Verlofsaldo	433	275	400	400	400	400
IKB verlofsparen	65	63	65	65	65	65
Totaal verplichtingen/risico's	**4.401**	**4.250**	**4.346**	**4.346**	**4.346**	**4.346**
Middelen van derden						
Riolering	854	53	812	830	836	851
Reiniging	456	58	56	-	-	-
Totaal middelen van derden	**1.310**	**111**	**868**	**830**	**836**	**851**
Totaal voorzieningen	**5.711**	**4.361**	**5.214**	**5.176**	**5.182**	**5.197**

Wet Appa

Alle werknemers die in Nederland pensioen opbouwen, gaan over naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit is geregeld in de Wet toekomst pensioenen (Wtp). De pensioenen van politieke ambtsdragers zijn op dit moment geregeld in de Algemene pensioen- en uitkeringswet politieke ambtsdragers (Appa). Er ligt een aangeomen motie in de eerste kamer om ook de politieke ambtsdragers onder te brengen in het nieuwe pensioenstelsel. De bedoeling is dit per 1-1-2028 is geregeld. Hiertoe moet er eind 2025 een wetsvoorstel in de Tweede Kamer liggen.

2.6 Structurele reservemutaties

In onderstaand overzicht staan alle structurele reservemutaties. De onttrekkingen binnen het programma Wonen en leven en Financieel gezond hebben betrekking op kapitaallasten. De storting binnen het programma Wonen en leven komt vanuit de Nota Kapitaalgoederen 2021-2024 om alvast te sparen voor grootschalig onder, dan wel vervangingen. De budget neutrale storting en onttrekking binnen het programma Inclusieve samenleving heeft te maken met een contractuele verplichting die ligt op de bestemmingsreserve gezondheidscentrum. Hier dienen we een bedrag ter hoogte van 4% (rente) van de omvang van deze bestemmingsreserve jaarlijks bij te storten in deze reserve. Dit bedrag wordt ook weer onttrokken en ingezet op het gebied van Volksgezondheid.

Programma	**2025**		**2026**		**2027**		**2028**	
Bedragen (x €1.000)	**Onttrekk.**	**Stortingen**	**Onttrekk.**	**Stortingen**	**Onttrekk.**	**Stortingen**	**Onttrekk.**	**Stortingen**
P1 Wonen en Leven	179	300	179	400	179	500	179	500
P2 Duurzame toekomst								
P3 Inclusieve samenleving	19	19	17	17	17	17	17	17
P4 Bestuur en samenleving								
P5 Financieel gezond	403		403		252		252	
Totaal	**601**	**319**	**599**	**417**	**448**	**517**	**448**	**517**
Mutatie structureel	**282**		**182**			**69**		**69**

2.7 Incidentele baten en lasten

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de incidentele baten en lasten. Bijna alle incidentele baten en lasten worden onttrokken uit onze reserves. Hierdoor hebben incidentele baten en lasten geen invloed op het saldo.

OVERZICHT INCIDENTELE BATEN EN LASTEN (* € 1.000)	Begroting 2025	MJR 2026	MJR 2027	MJR 2028
Incidentele lasten				
Programma 1: Wonen en leven				
Herontwikkeling N743/N744	400			
Programma 2: Duurzame toekomst				
Evenementensubsidie	25			
Programma 3: Inclusieve samenleving				
Kind en gezin	81	81	81	
Pilot waakvlam	178	178	178	
SSO-koppelingen	10			
Jeugdhulpteams	150			
Orthopedagoog	62			
Consulenten Sociaal Hus	70			
Muziekonderwijs	30			
Borne Boeit	37			
Swim2Play	140			
Programma 4: Bestuur en samenleving				
Communicatie en participatie	30	30	30	
Programma Sociaal Domein	25	25		
Werving en selectie	25	25		
Versterking programma's, projecten en organisatie	266			
Totaal incidentele lasten	**1.529**	**339**	**289**	**-**
Incidentele baten				
Programma 5: Financieel gezond				
Onttrekking reserve gezondheidscentrum	62			
Onttrekking reserve verplichtingen Exploitatie	112	339	289	
Onttrekking reserve beleidsontwikkeling	1.215			
Totaal incidentele baten	**1.389**	**339**	**289**	**-**
Saldo van incidentele baten en lasten	**140**	**-**	**-**	**-**

3 Baten en lasten per taakveld

Taakveld (bedragen * € 1.000)	Begroting 2025 baten	Begroting 2025 lasten	Begroting 2025 saldo	
0.1 Bestuur	0	1.462	-1.462	
0.2 Burgerzaken	359	1.017	-658	
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	575	1.338	-763	
0.4 Overhead	64	10.527	-10.463	
0.5 Treasury	1.265	19	1.246	
0.61 OZB Woningen	5.803	304	5.500	
0.62 OZB niet-woningen	3.058	40	3.018	
0.64 Belastingen overig	283	31	253	
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	48.113	0	48.113	
0.8 Overige baten en lasten	543	2.499	-1.956	
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	
0.10 Mutaties reserves	2.787	1.102	1.685	
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	
0. Bestuur en Ondersteuning	**62.850**	**18.338**	**44.512**	**V**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	2.030	-2.030	
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	617	-617	
1. Veiligheid	**0**	**2.648**	**-2.648**	**N**
2.1 Verkeer en vervoer	16	2.604	-2.588	
2.2 Parkeren	10	174	-164	
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat	**26**	**2.778**	**-2.752**	**N**
3.1 Economische ontwikkeling	0	34	-34	
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	858	883	-25	
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	46	176	-130	
3.4 Economische promotie	10	24	-14	
3. Economie	**914**	**1.118**	**-203**	**N**
4.1 Openbaar onderwijs	0	450	-450	
4.2 Onderwijshuisvesting	155	1.667	-1.512	
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	154	946	-792	
4. Onderwijs	**308**	**3.063**	**-2.755**	**N**
5.1 Sportbeleid en activering	293	581	-289	
5.2 Sportaccommodaties	1.044	2.963	-1.919	
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	699	-699	
5.4 Musea	0	63	-63	
5.5 Cultureel erfgoed	1	101	-101	
5.6 Media	23	539	-516	
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	2.551	-2.550	
5. Sport, Cultuur en Recreatie	**1.361**	**7.498**	**-6.136**	**N**

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	109	2.271	-2.162	
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	466	-466	
6.3 Inkomensregelingen	5.980	9.024	-3.045	
6.4 WSW en beschut werk	0	2.802	-2.802	
6.5 Arbeidsparticipatie	0	309	-309	
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	11	1.258	-1.248	
6.71a Huishoudelijke hulp (WMO)	211	3.673	-3.463	
6.71b Begeleiding (WMO)	6	2.611	-2.605	
6.71c Dagbesteding (WMO)	0	533	-533	
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	
6.72a Jeugdhulp begeleiding	22	2.736	-2.714	
6.72b Jeugdhulp behandeling	0	1.754	-1.754	
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	0	535	-535	
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	354	-354	
6.73a Pleegzorg	67	197	-130	
6.73b Gezinsgericht	0	369	-369	
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	0	494	-494	
6.74a Jeugdbehandeling GGZ zonder verblijf	0	1.880	-1.880	
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	215	-215	
6.74c Gesloten plaatsing	0	94	-94	
6.81a Beschermd wonen (WMO)	0	193	-193	
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	
6.82a Jeugdbescherming	0	824	-824	
6.82b Jeugdreclassering	0	87	-87	
6. Sociaal Domein	**6.403**	**32.678**	**-26.275**	**N**
7.1 Volksgezondheid	216	1.451	-1.235	
7.2 Riolering	2.173	1.599	574	
7.3 Afval	2.917	2.298	619	
7.4 Milieubeheer	430	1.429	-999	
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	127	389	-263	
7. Volksgezondheid en Milieu	**5.863**	**7.166**	**-1.303**	**N**
8.1 Ruimte en leefomgeving	28	668	-640	
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.696	2.696	0	
8.3 Wonen en bouwen	450	1.054	-605	
8. Volkshuisvesting, Leefomgeving en Stedelijke Vernieuwing	**3.173**	**4.418**	**-1.244**	**N**
Totaal	**80.899**	**79.704**	**1.196**	**V**

C. Bijlagen

Bijlage 1 Verplichte beleidsindicatoren

Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Waarde	Periode
1.	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	7,0	2025
2.	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	6,5	2021
3.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	422,0	
4.	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	20%	2021
5.	Overhead	% van totale lasten	13%	
6.	Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	6,0	2023
7.	Vervallen			
	Alle diefstallen	Totaal geregistreerde diefstallen	275,0	2023
8.	Winkeldiefstallen	Totaal geregistreerde winkeldiefstallen	5,0	2023
10.	Diefstallen uit woning	Totaal geregistreerde diefstallen uit woningen	10,0	2023
	Alle misdrijven	Totaal geregistreerde misdrijven	695,0	2023
9.	Gewelds- en seksuele misdrijven	Totaal geregistreerde gewelds- en seksuele	65,0	2023
11.	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Totaal geregistreerde vernielingen en beschadigingen	90,0	2023
12.	Vervallen			
13.	Vervallen			
14.	Functiemenging (verhouding banen-woningen)	%	44,0	2023
15.	Vervallen			
16.	Vestigingen (van bedrijven)	Totaal geregistreerde vestigingen	2620	2024
17.	Absoluut verzuim	Aantal Hengelo + Borne	<5	2022-2023
18.	Relatief verzuim	Aantal Hengelo + Borne	55,0	2022-2023

Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Waarde	Periode
19.	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,1	2021
	Wekelijkse sporters	%	60,0	2022
20.	Niet-sporters	%	40,0	2022
21.	Banen	Aantal banen (fulltimers, partimers en uitzendkrachten) in de leeftijd 15 – 74 jaar per 1.000 inwoners	457,6	2023
22.	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	0,0	2021
23.	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3,0	2022
24.	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	75,5	2023
25.	Vervallen			
26.	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1,0	2023
27.	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	360,0	2023
28.	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	150,0	2023
29.	Jongeren met jeugdzorg	% van alle jongeren tot 18 jaar	10,3	2023
30.	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9	2023
31.	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,3	2023
32.	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	75,0	2023
33.	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	485,3	2022
34.	Hernieuwbare elektriciteit	Aandeel MJ per inwoner	2.847,0	2022
	Hernieuwbare warmte	Aandeel MJ per inwoner	1.280,0	2022
35.	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	394,0	2024
36.	Nieuw gebouwde woningen	Aantal nieuw gebouwde woningen	162,0	2023
37.	Demografische druk (grijs)	%	84,6	2024
38.	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (eigenaar/bewoner)	In Euro’s	1021,0	2024
39.	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (eigenaar/bewoner)	In Euro’s	1050,0	2024

Bijlage 2 Lijst van afkortingen

Afkortingen die reeds in de tekst van de programmabegroting 2025 – 2028 zijn uitgeschreven, worden hieronder niet nader toegelicht.

AOW	Algemene Ouderdomswet
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
BBV	Besluit Begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BSO	Buitenschoolse opvang
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CDOKE	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid
CPB	Centraal Planbureau
CO2	Koolstofdioxide
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
EK	Europese kampioenschappen
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
Gwh/uur	Gigawatt per uur
HR (M)	Human Resource (Management)
I&A	Informatisering & Automatisering
KDV	Kinderdagverblijf
NEN	Nederlands Normalisatie-Instituut
MPG	Meerjarenprognoses
OS	Olympische spelen
OZB	Onroerend zaakbelasting
OZJT	Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp in Twente
VTT	Veilig Thuis Twente
WK	Wereld kampioenschappen